

STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA ZIEMIA WĄBRZESKA

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023 - 2029

Wąbrzeźno, czerwiec 2023 r.

Fundusze Europejskie
dla Pomorza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

„Gdy ludzie odkryją to, czym dysponują, znajdują siłę.”

„Gdy ludzie tworzą nowe połączenia i relacje, umacniają się.”

„Gdy ludzie stają się bardziej twórczy razem, wykorzystują swoją siłę do rozwiązywania problemów i realizacji marzeń.”

Rozwój społeczności w oparciu o zasoby. Model ABCD w praktyce.

Mike Green, Henry Moore i John O’Brien

*Strategia jest wynikiem konsultacji społecznych i została zredagowana przez zespół w składzie:
Michalina Balawajder, Kamila Lewandowska, pod kierownictwem Macieja Rataja.*

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

EFRROW – Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

EFSI – Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne

FEdKP – Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027

LEADER – inicjatywa LEADER w ramach Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

LGD – Lokalna Grupa Działania

LSR – Lokalna Strategia Rozwoju (Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez Społeczność), dalej także Strategia

PG – projekt grantowy

PS WPR – Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność, w przypadku EFRROW jest to inicjatywa LEADER

Rozporządzenie 2021/1060 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021)

SW – Samorząd Województwa

WZC – Walne Zebranie Członków

Obszar objęty LSR – obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju, w skład którego wchodzi gminy: Miasto Wąbrzeźno, Dębowa Łąka, Książki oraz Ryńsk, dalej także „obszar LSR”, „obszar Strategii” lub „obszar interwencji”

Siedziba Stowarzyszenia – Siedziba Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska, ul. Grudziądzka 9 w Wąbrzeźnie

Biuro Stowarzyszenia – Biuro Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska, ul. Grudziądzka 9 w Wąbrzeźnie

SPIS TREŚCI

1.	CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	7
1.1.	CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA.....	7
1.2.	OPIS PROCESU BUDOWANIA PARTNERSTWA.....	7
1.3.	REPREZENTATYWNOSĆ CZŁONKÓW LGD	9
1.4.	STRUKTURA ORGANU DECYZYJNEGO.....	9
1.5.	PROCES DECYZYJNY.....	10
1.6.	DOKUMENTY REGULUJĄCE FUNKCJONOWANIE LGD	11
1.7.	POTENCJAŁ KADROWY I TECHNICZNY	12
2.	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ STRATEGIĄ.....	13
2.1.	OBSZAR STRATEGII	13
2.2.	CHARAKTERYSTYKA LUDNOŚCI	14
2.3.	SPÓJNOŚĆ OBSZARU	14
3.	PARTYCYPACYJNY CHARAKTER STRATEGII	19
3.1.	SPOSÓB ZAANGAŻOWANIA INTERESARIUSZY W PROCES PARTYCYPACJI	19
3.2.	PARTYCYPACYJNE METODY KONSULTACJI.....	20
3.3.	DANE Z KONSULTACJI WYKORZYSTANE DO OPRACOWANIA STRATEGII	23
3.4.	WNIOSKI Z WDRAŻANIA LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU OBSZARU ZIEMI WĄBRZESKIEJ NA LATA 2016-2022	28
3.5.	WYNIKI PRZEPROWADZONEJ ANALIZY WNIOSKÓW Z KONSULTACJI.....	29
3.6.	PODMIOTY ZAANGAŻOWANE W TWORZENIE I WDRAŻANIE STRATEGII.....	30
3.7.	ROZWÓJ PARTNERSTWA W OPARCIU O PARTYCYPACJĘ	31
4.	ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU	35
4.1.	ANALIZA POTRZEB ROZWOJOWYCH I POTENCJAŁU OBSZARU STRATEGII WRAZ Z ICH UZASADNIENIEM	35
4.2.	GRUPY DOCELOWE ISTOTNE W KONTEKŚCIE REALIZACJI STRATEGII	39
4.3.	ANALIZA MOŻLIWOŚCI WSPARCIA INICJATYW LOKALNYCH I PONAD LOKALNYCH.....	40
4.4.	DIAGNOZA OBSZARU UZASADNIAJĄCA POTRZEBY ROZWOJOWE I POTENCJAŁ OBSZARU	41
4.4.1.	<i>Uwarunkowania przyrodnicze</i>	<i>41</i>
4.4.2.	<i>Uwarunkowania demograficzne</i>	<i>46</i>
4.4.3.	<i>Uwarunkowania gospodarcze</i>	<i>50</i>
4.4.4.	<i>Charakterystyka lokalnego rynku pracy</i>	<i>55</i>
4.4.5.	<i>Potencjał turystyczny.....</i>	<i>60</i>
4.4.6.	<i>Problemy społeczne.....</i>	<i>63</i>
4.4.7.	<i>Edukacja</i>	<i>65</i>
4.4.8.	<i>Aktywność społeczna.....</i>	<i>67</i>
5.	SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA.....	69
5.1.	ZGODNOŚĆ CELÓW STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI	70
5.2.	SYNERGIA.....	71
5.3.	WARTOŚĆ DODANA PODEJŚCIA LEADER	73
6.	CELE I WSKAŹNIKI	75
6.1.	UZASADNIENIE SFORMUŁOWANYCH CELÓW I PRZYPISANYCH IM PRZEDSIĘWZIĘĆ.....	75
6.2.	SPECYFIKACJA PRZEDSIĘWZIĘĆ REALIZOWANYCH W RAMACH STRATEGII WRAZ ZE SPOSOBEM ICH REALIZACJI	76
6.3.	WSKAŹNIKI PRZYPISANE CELOM I PRZEDSIĘWZIĘCIOM.....	82
7.	SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU.....	85
7.1.	ROZWIĄZANIA FORMALNO-INSTYTUCJONALNIE W ZAKRESIE POWSTAWANIA PROCEDUR.....	85
7.2.	SPOSÓB USTANAWIANIA I ZMIANY KRYTERIÓW WYBORU OPERACJI	87
7.3.	INNOWACYJNOŚĆ I PARTNERSTWO	88
7.4.	REALIZACJA PROJEKTÓW GRANTOWYCH	89
7.5.	ZGODNOŚĆ Z FEDKP	89
8.	PLAN DZIAŁANIA	91
9.	PLAN FINANSOWY STRATEGII.....	91
9.1.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII	91
9.2.	POWIĄZANIA POSZCZEGÓLNYCH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA Z CELAMI STRATEGII	92

10. MONITORING I EWALUACJA	93
10.1. PRZEBIEG PROCESU MONITOROWANIA	93
10.2. PRZEBIEG PROCESU EWALUACJI	94
10.3. WYKORZYSTANIE OPINII I WNIOSKÓW LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI	96
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW:	97
SPIS MAP:	97
SPIS TABEL:	97
SPIS WYKRESÓW:	97
SPIS SCHEMATÓW:	98
SPIS ZDJĘĆ:	99
BIBLIOGRAFIA	99

1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1. Charakterystyka lokalnej grupy działania

Nazwa – Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska

Status prawny – Stowarzyszenie

Data wpisu do KRS: 7 grudnia 2015 r.

Nr KRS: 0000589750

Podstawy prawne funkcjonowania:

- 1) ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o Stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261);
- 2) statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska;
- 3) rozporządzenie Parlamentu i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz.Ur. UE L 231 z 30.06.2021 r.);
- 4) ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2022 r. poz. 943 oraz z 2023 r. poz. 412).

Nadzór nad działalnością Stowarzyszenia sprawuje Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

1.2. Opis procesu budowania partnerstwa

Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 7 grudnia 2015 r. jako organizacja właściwa dla celów wdrażania ówczesnej Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej. Powstanie Lokalnej Grupy Działania Ziemia Wąbrzeska związane jest z inicjatywą przedstawicieli grupy interesu sektora publicznego, wspartą staraniami przedstawicieli grup interesu sektora gospodarczego i społecznego, w tym mieszkańców.

Celem powstania grupy jest realizacja wspólnych działań w różnych obszarach życia społecznego i gospodarczego, które w sposób zintegrowany przyczyniłyby się do rozwoju obszaru objętego interwencją, co zbieżne jest z ideą RLKS, służącą włączeniu mieszkańców na szczeblu lokalnym w inicjowanie i realizację działań na rzecz lokalnego rozwoju. Uzasadnieniem utworzenia partnerstwa jest aktywizowanie lokalnych społeczności i zachęcanie ich do współpracy przez wspólne definiowanie rzeczywistych problemów oraz ich oddolne rozwiązywanie, a także wymiana zasobów i doświadczeń oraz lepsza koordynacja działań w odpowiedzi na zdiagnozowane ograniczenia na obszarze podobnych uwarunkowań społecznych, gospodarczych, geograficznych i kulturowych. Współpraca oparta o partnerstwo jest próbą lepszego wykorzystania lokalnych zasobów i możliwości w dyspozycji organizacji i instytucji działających w grupach interesu sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego.

Podwaliny zawiązania obecnego partnerstwa stanowiła działalność Fundacji Lokalna Grupa Działania WIECZNO, która jako członek Lokalnej Grupy Działania Ziemia Wąbrzeska była jednocześnie gwarantem wymiany doświadczeń i wiedzy nabytej zwłaszcza w okresie programowania 2007-2013, co wynikało z:

- 1) wdrażania Schematu I w ramach Pilotażowego Programu Leader+, a następnie do lutego 2008 r. II Schematu Programu Leader+ pn. „LGD WIECZNO - Konkurencyjność przez innowacje”;
- 2) dostosowania struktury Fundacji do wymogów i kryteriów dostępu Osi 4 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013;
- 3) opracowania i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Regionu WIECZNO na lata 2009-2015.

Dodatkowo zaznaczyć należy, że wśród członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska, wielu z nich jest jednocześnie partnerami Fundacji LGD WIECZNO i uczestniczyło w realizacji wcześniejszych strategii. Gminy objęte strategią w ramach perspektywy 2021-2027 uczestniczyły również we wdrażaniu

Lokalne Strategie obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022 i objęte były także Strategią Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego. Wcześniejsze doświadczenia wiążą się z wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju Regionu WIECZNO na lata 2009-2015 na obszarze gmin wiejskich, a dodatkowo Gmina Ryńsk współtworzyła obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Rybackich.

Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022 to szereg kolejnych doświadczeń związanych bezpośrednio z wdrażaniem strategii, której budżet na dzień 31 grudnia 2022 r. wyniósł:

- 1) w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020:
 - a) 1 949 000,00 Euro w części finansowanej przez EFRROW,
 - b) 5 960 000,00 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020, z czego 4 240 000,00 zł pochodzi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a 1 720 000,00 zł z Europejskiego Funduszu Społecznego;
- 2) 110 000,00 Euro w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020;
- 3) 513 380,00 Euro w ramach poddziałania 19.4 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Mierzalnymi efektami wdrażania strategii są utworzone nowe miejsca pracy, inwestycje infrastrukturalne na obszarach objętych rewitalizacją, rozwój przestrzeni rekreacyjnej i turystycznej, a przede wszystkim realne wsparcie mieszkańców tego obszaru dzięki zrealizowanym projektom społecznym.

Działania realizowane za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania Ziemia Wąbrzeska przyczyniły się do wzrostu atrakcyjności turystycznej, poprawy warunków życia mieszkańców czy też wzmocnienia kapitału społecznego, co wpłynęło jednocześnie na pozytywny odbiór LGD.

Działalność Lokalnej Grupy Działania Ziemia Wąbrzeska to również inne działania realizowane na rzecz lokalnych społeczności poza Lokalną Strategią Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022.

Realizacja lub udział w takich projektach jak:

- 1) „Organizacja VII Pikniku Leader 2017 w Przydworzu” – wartość dofinansowania: 37 772,16 zł, 600 uczestników;
- 2) Program Stypendiów Pomostowych edycja 2017 – wartość pomocy: 25 000,00 zł, 5 stypendystów;
- 3) Program Stypendiów Pomostowych edycja 2018 – wartość pomocy: 20 000,00 zł, 4 stypendystów;
- 4) Program Stypendiów Pomostowych edycja 2019 – wartość pomocy: 40 000,00 zł, 8 stypendystów;
- 5) Program Stypendiów Pomostowych edycja 2020 – wartość pomocy: 40 000,00 zł, 8 stypendystów;
- 6) Program Stypendiów Pomostowych edycja 2021 – wartość pomocy: 42 000,00 zł, 6 stypendystów;
- 7) Program Stypendiów Pomostowych edycja 2022 – wartość pomocy: 21 000,00 zł, 3 stypendystów;
- 8) „Daj szansę - złów i wypuść” Inicjuj z FIO na start – grant: 5000,00 zł, 12 uczestników;
- 9) „Językowy Iodołamacz - stacja przedszkole!” Program Na dobry początek!, Fundacja BGK - wartość darowizny: 15 000,00 zł, 100 dzieci objętych wsparciem, 4 nauczycieli wychowania przedszkolnego;
- 10) „Aktywny i zaradny niepełnosprawny” – wartość dofinansowania na realizację zadania publicznego w 2019 r. ze środków Urzędu Miasta Wąbrzeźno: 5 800,00 zł, 30 uczestników i 15 osób z otoczenia;
- 11) „Ekoprzedszkolak, czyli czysta akcja – segregacja!” Program Tu mieszkam, tu zmieniam, Fundacja Santander – wartość wsparcia: 7 000,00 zł, 120 beneficjentów korzystających z projektu;
- 12) „Poznaj – Rozpoznaj – Posmakuj i Złów” Inicjuj z FIO 3.0 – grant: 5 000,00 zł, 10 uczestników,

potwierdza, że Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska skupia nie tylko swoją działalność na efektywnym wdrażaniu LSR, ale również potrafi pozyskiwać środki z innych źródeł finansowania i przyczynia się do poprawy jakości życia lokalnej społeczności.

1.3. Reprezentatywność członków LGD

Członkami Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska, zgodnie z przyjętym statutem tej jednostki, mogą być:

- 1) osoby fizyczne spełniające warunki określone w ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach lub
- 2) osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego z wyłączeniem województw, które przedstawią uchwały organu stanowiącego

oraz wyrażą na piśmie deklarację przystąpienia do Stowarzyszenia i podjęcia działań na rzecz rozwoju obszaru objętego działaniem Stowarzyszenia.

Członkowie Stowarzyszenia LGD Ziemia Wąbrzeska reprezentują publiczne i prywatne lokalne interesy społeczno-gospodarcze, co zgodne jest z Rozporządzeniem 2021/1060.

Budowanie partnerstwa w ramach Lokalnej Grupy Działania związane jest z możliwością włączenia w struktury Stowarzyszenia, a tym samym proces decyzyjny, przedstawicieli różnych grup interesów społeczno-gospodarczych, którzy reprezentują sektory: publiczny, społeczny lub gospodarczy.

Budowanie partnerstwa w ramach Lokalnej Grupy Działania jest procesem dynamicznym, a przyjęte rozwiązania organizacyjne umożliwiają włączenie w poczet członków Stowarzyszenia nowych podmiotów w sposób ciągły.

Według stanu na dzień 30 kwietnia 2023 r. w strukturze partnerstwa znajduje się 63 członków, z czego:

- 1) 17 reprezentuje grupę interesu sektora publicznego (26,28%);
- 2) 9 prowadzi rolniczą i pozarolniczą działalność gospodarczą, w związku z czym reprezentuje grupę interesu sektora gospodarczego (14,29 %);
- 3) 37 reprezentuje grupę interesu sektora społecznego (58,73%).

W proces przygotowania Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 włączyli się nie tylko członkowie Stowarzyszenia, ale również inni interesariusze reprezentujący różne środowiska społeczno-gospodarcze, szczególnie z obszaru objętego LSR. Szerokie spectrum działalności wielu podmiotów i możliwość realizacji zróżnicowanych działań pod względem finansowania projektów czy docelowych grup objętych wsparciem uzasadniał zaangażowanie się w wykorzystane metody konsultacji społecznych często tych samych organizacji i osób.

Ze względu na specyfikę obszaru objętego interwencją, zakres oczekiwanego wsparcia w ramach opracowanej Lokalnej Strategii Rozwoju, co również wynika z przeprowadzonych konsultacji społecznych, możliwe było zidentyfikowanie przedstawicieli następujących grup interesu:

- 1) sektora publicznego – gminy, członkowie rad gmin i powiatu, sołtysi;
- 2) sektora gospodarczego – przedsiębiorcy, w tym rolnicy i cech rzemiosł;
- 3) sektora społecznego – organizacja pozarządowe, mieszkańcy, w tym osoby młode i seniorzy, koła gospodyń wiejskich (KGW) oraz Ochotnicze Straże Pożarne (OSP).

Struktura członków Stowarzyszenia potwierdza, że partnerstwo zbudowane w ramach LGD Ziemia Wąbrzeska przez podmioty reprezentujące publiczne i prywatne lokalne interesy społeczno-gospodarcze jest reprezentatywne dla całego obszaru objętego strategią.

1.4. Struktura organu decyzyjnego

Rada Programowa jest jednym z organów statutowych Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska, o którym mowa w art. 4 ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2022 r., poz. 943). Do kompetencji Rady Programowej należy wybór operacji, które będą realizowane w ramach LSR, i ustalenie kwoty wsparcia.

Członkowie Rady Programowej wybierani są w sposób zapewniający reprezentatywność różnych środowisk i grup interesu zidentyfikowanych na obszarze objętym interwencją.

Tabela 1. Struktura organu decyzyjnego Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska.

Lp.	Imię i nazwisko członka Rady Programowej	Grupa interesu	Miejsce zamieszkania / siedziba podmiotu delegującego
1	Lidia Czyżak	sektor społeczny - przedstawiciel: OSP, mieszkaniec (senior)	Gmina Miasto Wąbrzeźno
2	Jerzy Kisielewski	sektor gospodarczy - przedstawiciel: przedsiębiorca, mieszkaniec (senior)	Gmina Miasto Wąbrzeźno
3	Dariusz Kuna	sektor społeczny - przedstawiciel: KGW	Gmina Ryńsk
4	Marcin Zdziebłowski	sektor społeczny - organizacje pozarządowe	Gmina Ryńsk
5	Mateusz Rutkowski	sektor publiczny	Gmina Dębowa Łąka
6	Justyna Zielińska	sektor gospodarczy	Gmina Książki
7	Izabela Jasińska	sektor społeczny, mieszkaniec	Gmina Miasto Wąbrzeźno

Źródło: Opracowanie własne.

1.5. Proces decyzyjny

Organem decyzyjnym odpowiedzialnym za wybór operacji oraz ustalenie kwoty wsparcia jest Rada Programowa. Do wyłącznej kompetencji Rady Programowej należy wybór operacji, które będą realizowane w ramach LSR w formie projektów grantowych, operacji własnych oraz operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD.

Rada Programowa liczy 7 członków – ich liczbę ustala Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Osoby będące członkami tego organu dysponują odpowiednim doświadczeniem i wiedzą, aby móc pełnić powierzoną funkcję oraz zarządzać procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Zasady funkcjonowania Rady Programowej określają Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska oraz Regulamin organizacyjny, które uwzględniają przepisy Rozporządzenia 2021/1060 oraz ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Włączenie do Rady Programowej przedstawicieli podmiotów reprezentujących różne publiczne i prywatne lokalne interesy społeczno-gospodarcze z obszaru objętego LSR oraz struktura tego organu potwierdzają, że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie będzie kontrolować procesu podejmowania decyzji. Dodatkowo, przewidziane rozwiązania zapewniają odpowiedni parytet na etapie oceny i wyboru projektów.

Wybór projektów i ustalenie kwoty wsparcia odbywa się na podstawie procedury zapewniającej bezstronność członków Rady Programowej, ich wyłączenia z oceny projektu w przypadku konfliktu interesów. Członkowie Rady Programowej dokonują oceny projektów w oparciu o kryteria wyboru operacji, które są: niedyskryminujące, mierzalne, przejrzyste, bezpośrednio przyczyniają się do wyboru operacji, dookreślone w zakresie minimalnych i maksymalnych wartości wraz z opisem zasad przyznawania punktów w przedziale minimum – maksimum, powiązane z obszarem interwencji. Większość kryteriów jest kryteriami obiektywnymi, jednak ze względu na uwzględnienie w procesie oceny kryteriów jakościowych dopuszcza się zastosowanie kryteriów subiektywnych.

Rada Programowa obraduje w obecności co najmniej połowy członków. Uchwały i rozstrzygnięcia proceduralne zapadają zwykłą większością głosów. Narzędziami dyscyplinującymi członków Rady Programowej jest udzielenie upomnienia lub wniosek do Walnego Zebrania Członków o odwołanie członka Rady Programowej. Za niepożądane zachowania wśród członków organu decyzyjnego uznaje się systematyczny brak udziału w posiedzeniach lub niestosowanie zatwierdzonych kryteriów.

W przypadku skrajnych ocen lokalnych kryteriów wyboru pochodzących od nie więcej niż 30% uprawnionych członków Rady Programowej, ich ocena nie jest uwzględniana przy ustaleniu średniej arytmetycznej punktów

dla danej operacji. Za skrajną ocenę uznaje się taką ocenę, która jest o co najmniej 70% wartości punktowej dla danego kryterium inna od oceny pozostałych członków Rady Programowej.

Szczegółowe uregulowania dotyczące liczebności, składu, zasad powoływania i odwoływania oraz podziału kompetencji w ramach organu decyzyjnego zawarte są w Regulaminie organizacyjnym Rady Programowej, stanowiącym uzupełnienie treści zawartych w Statucie LGD.

1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Władze Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska – Walne Zebranie Członków (WZC), Zarząd, Komisja Rewizyjna oraz Rada Programowa działają w oparciu o statut i regulaminy organizacyjne.

Podstawą prawną funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania jest Statut uwzględniający zapisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o Stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261), rozporządzenia 2021/1060 oraz ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2022 r. poz. 943). Organem kompetentnym w zakresie uchwalania i zmian w Statucie jest WZC.

Uzupełnieniem Statutu są regulaminy organizacyjne władz Stowarzyszenia oraz Regulamin Biura LGD. Regulaminy organizacyjne WZC, Zarządu, Rady Programowej oraz Komisji Rewizyjnej są uchwalane i aktualizowane przez Walne Zebranie Członków. W przypadku Regulaminu organizacyjnego Rady Programowej Zarząd Stowarzyszenia może zostać upoważniony do podejmowania wszystkich czynności niezbędnych do wdrażania LSR, w tym uchwalania i aktualizacji regulaminu organu decyzyjnego.

Tabela 2. Rozwiązania formalno-prawne organów LGD.

Lp.	Dokument	Regulowane kwestie
1.	Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska	<ul style="list-style-type: none"> - nazwa Stowarzyszenia - siedziba i obszar działania - określenie organu nadzoru - cele Stowarzyszenia - zasady nabywania i utraty członkostwa - kompetencje władz Stowarzyszenia - zasady powoływania członków władz Stowarzyszenia - wprowadzenie Rady Programowej jako dodatkowego organu stowarzyszenia odpowiedzialnego za wybór operacji i ustalenie kwoty wsparcia oraz szczegółowe jego kompetencje i zasady reprezentatywności - sposób reprezentowania Stowarzyszenia - zmiana statutu i rozwiązanie Stowarzyszenia
2.	Regulamin Walnego Zebrania Członków	<ul style="list-style-type: none"> - szczegółowe kompetencje Walnego Zebrania Członków - tryb zwoływania posiedzeń Walnego Zebrania Członków - sposób podejmowania uchwał
3.	Regulamin organizacyjny Rady Programowej	<ul style="list-style-type: none"> - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego - szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji - szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji - zasady dokumentowania posiedzeń organu decyzyjnego - zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego - działania dyscyplinujące wobec członków, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach organu lub też podczas dokonywania oceny wniosków nie stosują zatwierdzonych kryteriów, w tym dokonując oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny

4.	Regulamin Komisji Rewizyjnej	<ul style="list-style-type: none"> - szczegółowe kompetencje Komisji Rewizyjnej - tryb zwoływania posiedzeń, obradowania, podejmowania decyzji, sposób pracy i podejmowania uchwał - sposób dokumentowania przebiegu czynności kontrolnych
5.	Regulamin Zarządu	<ul style="list-style-type: none"> - szczegółowe kompetencje Zarządu - tryb zwoływania posiedzeń, obradowania, podejmowania decyzji - sposób pracy i podejmowania uchwał - sposób dokumentowania przebiegu posiedzeń
6.	Regulamin Biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> - tryb pracy Biura, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników - uprawnienia Dyrektora Biura - opis stanowisk pracy wraz z zakresem obowiązków - zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniających zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych - opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa

Źródło: *Opracowanie własne.*

1.7. Potencjał kadrowy i techniczny

Kapitał niematerialny Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska to także wiedza i doświadczenie niezwiązane bezpośrednio z wdrażaniem działań wynikających ze specyfiki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Regionalnego Programu Operacyjnego, a wynikające ze współpracy z innymi lokalnymi grupami działania, przedstawicielami publicznych i prywatnych interesów społeczno-gospodarczych oraz samego faktu uczestniczenia w życiu społecznym jako organizacji pozarządowej.

Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Ziemia Wąbrzeska opiera się na silnym potencjale kadrowym. Wiedza i doświadczenie członków stowarzyszenia, Zarządu, Rady Programowej, Komisji Rewizyjnej oraz pracowników Biura LGD zapewnia prawidłowe funkcjonowanie grupy jako organizacji pozarządowej i ułatwia efektywne wdrażanie strategii. W skład Zarządu wchodzi reprezentanci wszystkich gmin członkowskich, którzy są również zaangażowani w działalność w innych organizacjach III sektora lub pracę w lokalnych samorządach. Każda z tych osób posiada wieloletnie doświadczenie w zarządzaniu projektami finansowanymi z funduszy unijnych.

Pracownicy Biura LGD od wielu lat odpowiadają za bieżące funkcjonowanie i wdrażanie strategii w ramach perspektyw finansowych 2007-2013 oraz 2014-2020. Wieloletnie doświadczenie w doradztwie, promocji, rozwoju współpracy czy aktywizacji lokalnych społeczności z pewnością ułatwi proces wdrażania opracowanej strategii w ramach perspektywy 2021-2027. Podział obowiązków pracowników, wymagane kompetencje i umiejętności na każdym stanowisku pracy oraz zakres odpowiedzialności zawarty jest w Opisie stanowisk pracy stanowiącym załącznik do Regulaminu organizacyjnego Biura, który zatwierdza Zarząd Stowarzyszenia. Istotną kwestią w zakresie wdrażania strategii stanowi świadczenie doradztwa przez pracowników Biura. Doradztwo dla potencjalnych wnioskodawców dotyczy m.in. możliwości uzyskania wsparcia w ramach strategii; zasad przyznawania wsparcia w ramach poszczególnych programów, sporządzania wniosków o dofinansowanie, wniosków o płatność i sprawozdań; wskazania alternatywnych źródeł finansowania projektów.

Istniejące obecnie struktury wewnętrzne Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska oraz kwalifikacje personelu zaangażowanego w funkcjonowanie organizacji umożliwią po raz kolejny skutecznie gospodarowanie środkami publicznymi.

Pozostające w dyspozycji Stowarzyszenia powierzchnie biurowe i konferencyjne oraz posiadane wyposażenie i urządzenia pozwolą się skupić bezpośrednio na wdrażaniu kolejnej strategii, bez konieczności organizowania funkcjonalnego Biura.

2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej Strategią

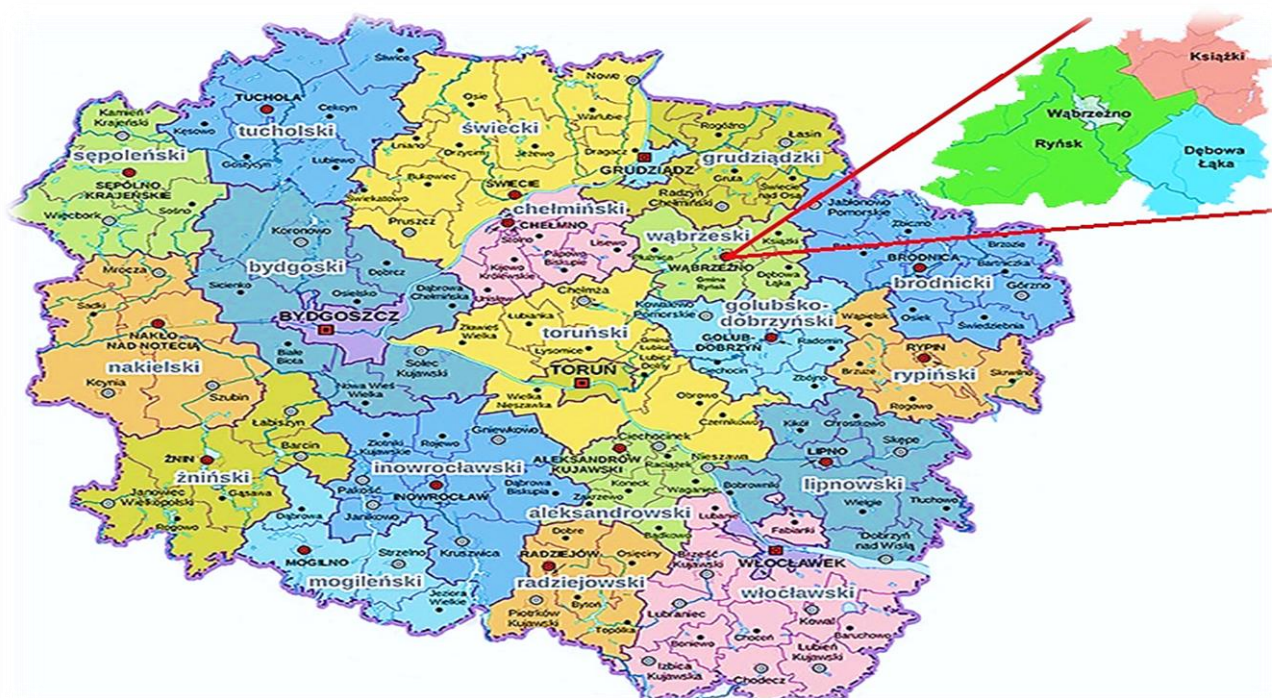
2.1. Obszar Strategii

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju obejmuje 4 gminy:

- 1) Gminę Miasto Wąbrzeźno;
- 2) Gminę Dębowa Łąka;
- 3) Gminę Książki;
- 4) Gminę Ryńsk,

należące administracyjnie do województwa kujawsko-pomorskiego i zlokalizowane w powiecie wąbrzeskim. Obszar Strategii wykazuje spójność przestrzenną – gminy wiejskie sąsiadują ze sobą, a w centrum obszaru zlokalizowane jest miasto Wąbrzeźno, które jest głównym ośrodkiem funkcjonalno-przestrzennym dla mieszkańców sąsiadujących miejscowości. Istotnym walorem jest bliskie sąsiedztwo autostrady A1, co czyni ten obszar dostępnym komunikacyjnie.

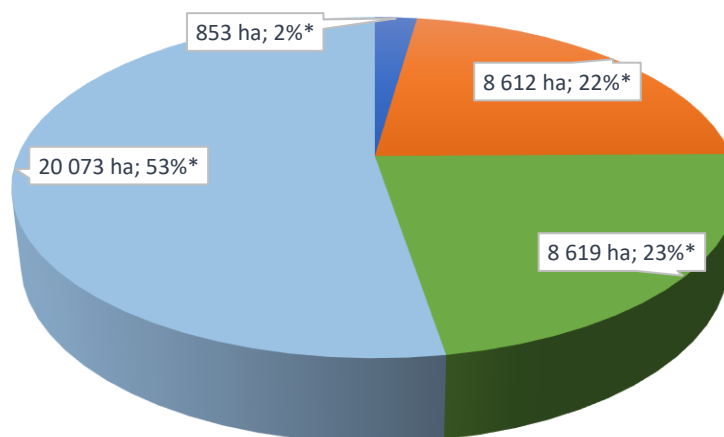
Mapa 1. Obszar Strategii na tle województwa kujawsko-pomorskiego.

Źródło: Opracowanie własne.

Obszar Strategii obejmuje łączną powierzchnię 381,57 km² i zajmuje 2,1% powierzchni województwa.

Wykres 1. Powierzchnia gmin objętych LSR.

* % całkowitej powierzchni objętej LSR

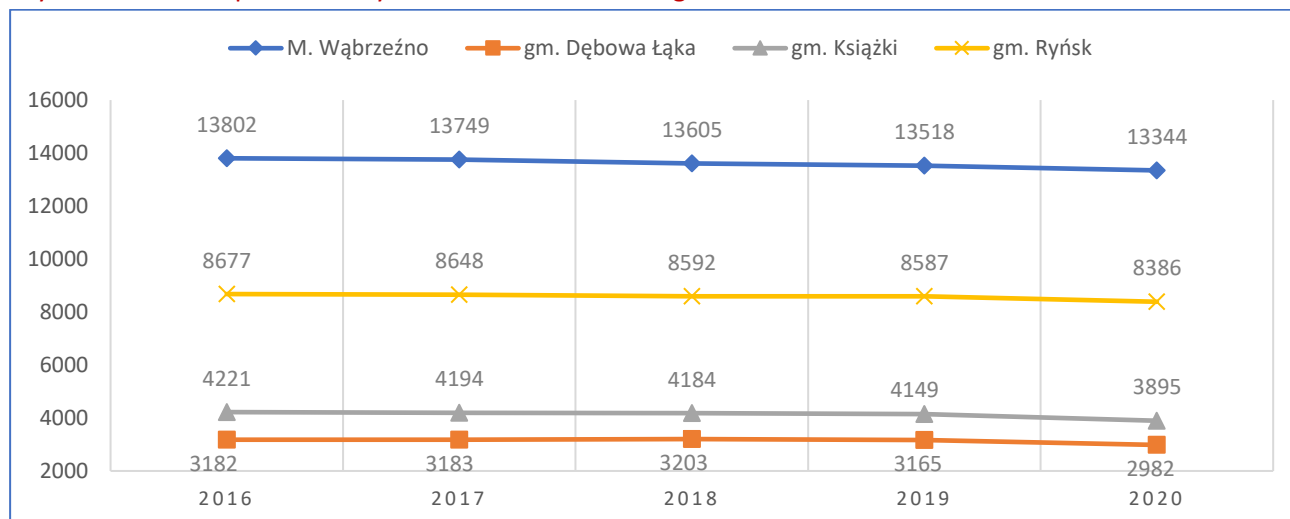
■ M. Wąbrzeźno ■ gm. Dębowa Łąka ■ gm. Książki ■ gm. Ryńsk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS.

2.2. Charakterystyka ludności

Obszar Strategii zamieszkiwało w 2020 r. 28 607 osób, co stanowiło 1,4% ogólnej liczby ludności województwa kujawsko-pomorskiego. 54% mieszkańców obszaru LSR zamieszkuje tereny wiejskie, sklasyfikowane jako obszary słabo zaludnione (DEGURBA 3). Obszar ten nie uległ zmianie w porównaniu z 2015 r., kiedy to opracowano LSR wdrażaną w perspektywie 2014-2020.

Wykres 2. Rozkład przestrzenny ludności obszaru Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Lokalna Strategia Rozwoju ze względu na finansowanie ze środków EFFROW i EFS+ jest strategią wielofunduszową. Zakres oddziaływania poszczególnych EFSI nie został ograniczony do określonych obszarów – realizacja operacji w ramach każdego z funduszy jest możliwa na całym obszarze objętym LSR.

2.3. Spójność obszaru

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju wykazuje spójność pod względem przyrodniczym, historycznym, kulturowym, społecznym i gospodarczym.

Specyfiką tego obszaru jest:

- 1) dziedzictwo historyczne - we wszystkich gminach będących Partnerami LGD odnajdujemy ślady dawnej już historii sięgające czasów Bolesława Chrobrego, a szczególnie dużo zabytków związanych jest z działalnością Zakonu Krzyżackiego;
- 2) stosunkowo duża liczba jezior, które mogą być wykorzystywane turystycznie dzięki dogodnej komunikacji (bliskość autostrady A1 i drogi krajowej nr 15);
- 3) wielokulturowość mieszkańców i związane z tym różnorodne dziedzictwo kulturowe (materialne i niematerialne).

Spójność przyrodnicza

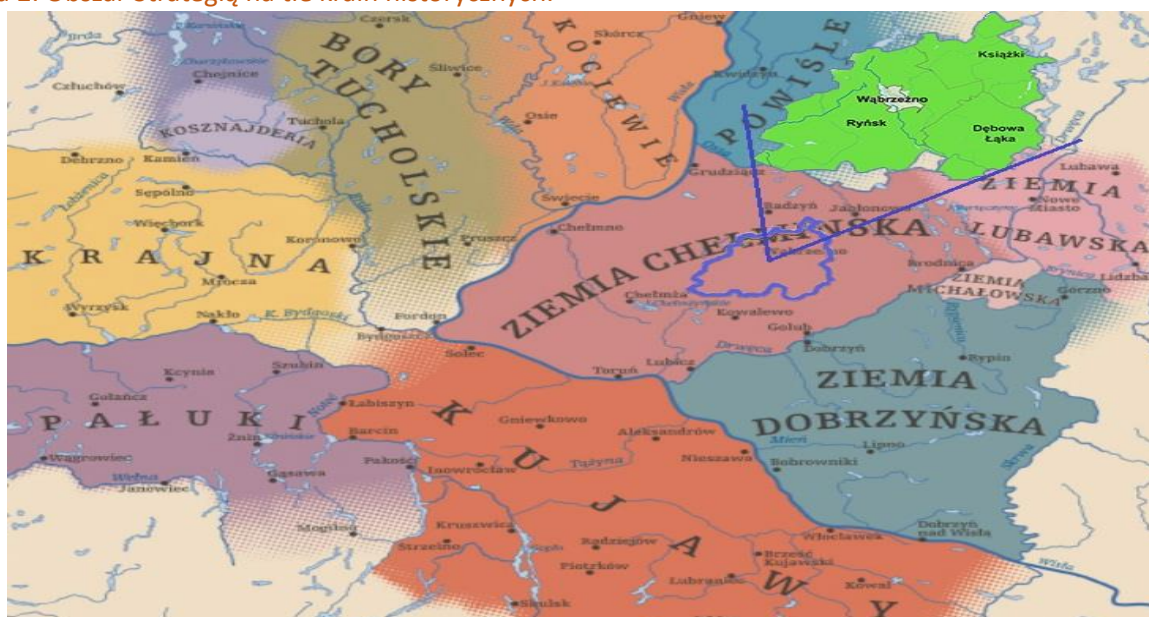
Przesłankami uzasadniającymi spójność przyrodniczą są:

- 1) urozmaicona rzeźba terenu (polodowcowa wysoczyzna morenowa płaska i falista oraz pagórki i wzgórza morenowe, pagórki i wzgórza krzemowe);
 - 2) występowanie malowniczo położonych jezior polodowcowych;
 - 3) korzystne warunki do uprawy wymagających roślin;
 - 4) znaczna ilość zabytkowych parków;
 - 5) występowanie użytków ekologicznych,
- co zostanie omówione szerzej w dalszej części Strategii.

Spójność historyczna

Z lokalizacją obszaru objętego LSR w centralnej części historycznej Ziemi Chełmińskiej związanych jest wiele historycznych faktów i ciekawostek.

Mapa 2. Obszar Strategią na tle krain historycznych.

Źródło: *Opracowanie własne.*

U zarania państwa polskiego obszar ten był kresową kasztelanią i miejscem ciągłych walk z plemionami bałtyckimi, których trzon stanowili Prusowie. W połowie X wieku władcy państwa Polan zakończyli proces jednoczenia Ziemi Wielkopolski, Kujaw i Mazowsza, w tym regionu chełmińskiego. W wyniku podziału Polski testamentem Bolesława Krzywoustego Ziemia Chełmińska weszła w skład dzielnicy mazowieckiej. W celu obrony ziem przed najazdem pruskim w 1226 r. Konrad Mazowiecki sprowadził na ten teren Krzyżaków i nadał zakonowi Ziemię Chełmińską. W XIII i XIV w. miała również miejsce szeroko rozwinięta akcja kolonizacyjna i osadnicza, a władanie Krzyżaków przynosi rozwój gospodarczy regionu - lokowane są na prawie niemieckim wsie, rozwijają się folwarki rycerskie i kościelne.

Późniejsze konflikty o terytoria zakonu doprowadziły do wojen polsko-krzyżackich. Dopiero wojna trzynastoletnia (1454-1466r.) i II pokój toruński w 1466 r. spowodowały powrót Ziemi Chełmińskiej do państwa polskiego. Urodzajne gleby na tych terenach przez wieki przyciągały lud rolniczy, który stopniowo osiedlał się w poszczególnych wsiach, zagospodarowywał je i za przyzwoleniem swych panów korzystał z pożytków leśnych, stawów i jezior.

Forma gospodarowania na roli przez wieki ulegała zmianom. Na początku powstawały czynszowe gospodarstwa chłopskie. Później właściciele wsi - szlachta i kościół - tworzyli bezpośrednio zarządzane folwarki, które funkcjonowały aż do końca XIX w., kiedy to pruska komisja kolonizacyjna wykupiła je, osadzając niemieckich chłopskich kolonistów. Charakterystyczną cechą osadnictwa na terenie objętym LSR jest występowanie wsi i osiedli dworskich. Na obszarze objętym LSR występują także obiekty o dużej wartości historycznej i kulturowej, a wiele z nich zostało wpisanych do rejestru zabytków. Obiekty sakralne oraz dwory i zespoły dworskie są tego najznamienszym przykładem.

Wiek XIX przyniósł doniosłe przemiany cywilizacyjne. Rząd pruski realizował "pruską drogę do kapitalizmu" na wsi. Około 1830 r. nastąpiło uwłaszczenie chłopów. Ta ważna decyzja zmieniła oblicze wsi. Majątki szlacheckie przeobraziły się w przedsiębiorstwa rolne oparte na pracy najemnej, chłopstwo zaś, a zwłaszcza aktywni jego przedstawiciele, uzyskali szansę na tworzenie dużych, silnych ekonomicznie gospodarstw. Pod koniec XIX w. i na początku XX w. następuje rozwój gospodarczy wsi. Budowane były trakty bite - drogi brukowane i szutrowe. Zakładano wówczas mleczarnie spółkowe i oprócz istniejących wiatraków powstawały młyny motorowe.

Zdjęcie 1. Dawny dwór w Niedźwiedziu.

Autor: *Monika Świniarska.*

Włączenie Ziemi Chełmińskiej do zaboru pruskiego przyczyniło się do budowy nowoczesnej, jak na tamte czasy, sieci szkolnej. Pod koniec XIX w. już w co drugiej wsi funkcjonowała szkoła. Sieć tych pruskich szkół przetrwała aż do lat siedemdziesiątych XX w. Dzisiaj ze względów demograficznych, ekonomicznych i organizacyjnych obiekty te pełnią inne funkcje.

Spójność kulturowa

Wiek XIX przyniósł rozpętaną przez rząd pruski „walkę o kulturę”, czyli walkę z wszelkimi przejawami polskości. Eliminowano język polski ze szkół, na co odpowiedzią były strajki szkolne. Jedną z form walki z polskością było wykupywanie majątków ziemskich, najczęściej polskich, przez pruską komisję kolonizacyjną, ich parcelowanie i osadzanie niemieckich kolonistów. Na przełomie XIX i XX w. los taki spotkał m.in. wsie Jarantowice, Ryńsk, Czystochleb, Wronie, czy Nielub. Działania te spowodowały przyspieszoną germanizację tych rejonów. Przed wybuchem I wojny światowej tylko kilka wsi miało przewagę ludności polskiej. Polska administracja, reorganizowana od 1935 r., działała prężnie i wraz z parafiami oraz szkołami stanowiła silną ostoję procesów polonizacyjnych. W latach 1939-1945 gminy włączono do Rzeszy Niemieckiej.

Po drugiej wojnie światowej władze prowadziły akcję osiedleńczą na rozparcelowanych gospodarstwach poniemieckich. Osiedlano rodziny pochodzące z Polski południowo-wschodniej, z województw: rzeszowskiego, kieleckiego i lubelskiego. Wskutek tego nastąpiło wymieszanie kultur, powstała społeczność pozbawiona lokalnej tożsamości i poza dożynkami nie kultywowano ludowych tradycji i lokalnych zwyczajów.

Obszar Strategii to także region, na którym używa się specyficznego języka z wieloma germanizmami. Na obszarze interwencji istnieje ponad stuletnia tradycja funkcjonowania Ochotniczych Straży Pożarnych, których korzeni doszukiwać się należy jeszcze w czasach zaboru pruskiego. Od ponad pięćdziesięciu lat funkcjonują Spółdzielnie Kółek Rolniczych. Cennym dziedzictwem są Koła Gospodyń Wiejskich działające na tym obszarze od ponad pół wieku, jednak ich znaczenie i aktywność w ostatnich latach maleje.

Najliczniejszą grupę wśród zabytków zlokalizowanych na obszarze objętym strategią stanowią obiekty z epoki Gotyku – kamienne i kamienno-ceglane kościoły, z których najstarsze pochodzą z połowy XIV w. Pamiętać należy również o charakterystycznych dla tego obszaru parkach, zespołach pałacowo-parkowych i dworskich, które są namacalnym śladem majątków ziemskich najznamienitszych rodzin na tej części Ziemi Chełmińskiej.

Swoistą pamiątką minionych czasów jest wzniesiony w XVII w. kościół w Jarantowicach, związany z osadnictwem mennonitów w okolicach Wąbrzeźna.

Zdjęcie 2. Kościół mennonicki w Jarantowicach.

Autor: Monika Świniarska.

Ze względu na uwarunkowania historyczne obszar objęty LSR jest miejscem, gdzie doszło do przenikania kultur. Podobnie ma się rzecz w przypadku dziedzictwa kulinarnego. Na tym właśnie terenie odnajdujemy potrawy charakterystyczne zarówno dla Kujaw, jak i Pomorza. Potrawy takie jak: zupy – żur kujawski, czernina, kwas, zagraj, muza, zupa z brukwi, szczawiowa, rosopita; ciasta – sernik z ziemniakami, wieniec staropolski, kujawskie ciasto marchewkowe, placek drożdżowy; oraz inne – gzik, prażucha, kajmak, bania w zalewie, biała kiełbasa w słoiku, są tego najlepszym przykładem. Nie można zapominać, że kuchnia na tym obszarze podlegała także wpływom niemieckim, czego potwierdzeniem są nazwy potraw i produktów – sznek, ajntopf czy zupakartofel, to tylko niektóre z przykładów.

Podsumowując, za spójnością historyczną i kulturową tego obszaru przemawiają:

- 1) wspólne korzenie i podobne doświadczenia historyczne:
 - a) miejsce nieustannych walk z plemionami bałtyckimi, których trzon stanowili Prusowie,
 - b) osiedlenie Krzyżaków, najazdy szwedzkie,
 - c) kolonizacja i germanizacja;
- 2) występowanie obiektów o dużej wartości historycznej i kulturowej;
- 3) występowanie zabytków sakralnych, a także dworów i zespołów dworskich z sąsiadującymi parkami.

Spójność społeczna

Spójność społeczna obszaru objętego LSR znajduje odzwierciedlenie w:

- 1) spadku liczby ludności;
- 2) ujemnym saldzie migracji, ujemnym przyroście naturalnym i przyroście rzeczywistym;
- 3) spadku liczby ludności w wieku produkcyjnym;
- 4) wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym;
- 5) ograniczonym dostępie do kultury na poziomie podstawowym (kino), jak i wyższym (teatr, opera, filharmonia, muzeum, galeria sztuki);
- 6) problemie realnej aktywności zarejestrowanych organizacji pozarządowych;
- 7) występowaniu obszarów po zlikwidowanych Państwowych Gospodarstwach Rolnych, gdzie szczególnie widoczne jest kumulowanie się zjawisk biedy i wykluczenia społecznego;
- 8) niższych niż na poziomie wojewódzkim wynikach kształcenia dzieci i młodzieży;
- 9) działalności kół gospodyń wiejskich i ochotniczych straży pożarnych, o czym więcej z dalszych częściach Strategii.

Spójność gospodarcza

O spójności gospodarczej obszaru decyduje:

- 1) rolniczy charakter obszaru, gdzie użytki rolne stanowią znaczny udział w powierzchni całkowitej, z glebami klasy I-IV należącymi do najlepszych w województwie kujawsko-pomorskim;
- 2) znaczny wzrost średniej powierzchni gospodarstw rolnych i 25% spadek liczby gospodarstw w ostatnim dziesięcioleciu;
- 3) atrakcyjność turystyczna jezior i konieczność ich zagospodarowania turystycznego;
- 4) zainteresowanie rozwojem turystyki i agroturystyki wśród mieszkańców i samorządów lokalnych;
- 5) słabe uprzemysłowienie obszaru;
- 6) migracja ludzi młodych i wykształconych do dużych ośrodków miejskich, o czym więcej w kolejnych częściach Strategii.

Konkluzja

Uzasadnieniem wewnętrznej spójności obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju jest sieć wzajemnych powiązań. Spójność potwierdza powiązanie wielu aspektów współczesnej przestrzeni życiowej, w tym w wymiarze gospodarczym, społecznym i komunikacyjnym, co wynika z faktu funkcjonowania gmin, przedsiębiorstw czy organizacji na terenie jednego powiatu, wokół jednego centralnego ośrodka, jakim jest Wąbrzeźno.

Ograniczenie obszaru objętego strategią do powierzchni 4 gmin i występujące powiązania między mieszkańcami a administracją publiczną, przedsiębiorstwami i organizacjami pozarządowymi wpływają na utrzymywanie korzystnych relacji. Jednocześnie płynna wydaje się granica między reprezentowanymi interesami – wiele przykładów pokazuje, że jedna osoba może być równocześnie przedsiębiorcą i lokalnym społecznikiem. Obszar objęty LSR charakteryzuje się podobnym potencjałem rozwojowym i umacnianiem międzysektorowej współpracy, stąd też można założyć, że ryzyko ewentualnych konfliktów jest zminimalizowane, a potencjalne spory w dostępie do środków Strategii zostaną rozstrzygnięte w oparciu o obiektywne kryteria wyboru projektów i przejrzystą procedurę. Możliwość udziału na etapie konsultacji społecznych w zakresie opracowania Strategii wszystkich zainteresowanych osób i podmiotów wpływa na skuteczniejsze rozwiązywanie rzeczywistych problemów społecznych, ogranicza występowanie potencjalnych konfliktów oraz przyczynia się do aprobaty działań przewidzianych w LSR.

3. Partycypacyjny charakter Strategii

Niniejsza Strategia jest wynikiem włączenia się w proces jej przygotowania przedstawicieli różnych grup interesów z obszaru objętego LSR. Istotą partycypacji jest prawo uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji poprzez wyrażanie poglądów, kontrolowanie realizacji zadań czy inicjowanie zmian. Możliwość negocjacji i współdecydowania w podejmowaniu decyzji przez mieszkańców i reprezentujące ich organizacje społeczne, instytucje publiczne czy przedstawicieli grupy interesu sektora gospodarczego wpłynęła na wspólne zdefiniowanie obszarów problemowych i ukierunkowanie Strategii, która dostrzega potrzeby różnych środowisk.

Dokument Lokalnej Strategii Rozwoju powstał w okresie od czerwca 2022 r. do maja 2023 r. i jest efektem zaangażowania przedstawicieli LGD i pracowników Biura, bez udziału pomocy podmiotów zewnętrznych. W przygotowaniu Strategii uwzględniono również wyniki badania ewaluacyjnego w zakresie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022, które zostały wypracowane w październiku 2022 r. Koszty opracowania dokumentu Lokalnej Strategii Rozwoju, w tym również przeprowadzenia konsultacji społecznych, zostały sfinansowane ze środków poddziałania 19.1 *Wsparcie przygotowawcze* w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Proces partycypacji zainicjowały spotkania informacyjno-konsultacyjne poświęcone w szczególności analizie potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru objętego strategią, które odbyły się w każdej z gmin w czerwcu 2022 r. Z upływem czasu w przygotowaniu LSR wykorzystano inne metody i techniki konsultacji społecznych. Dobrowolność i samodzielność w działaniu poszczególnych interesariuszy, zdolność do wywierania wpływu na istniejący stan kwestii społecznych oraz zaangażowanie w proces konsultacji społecznych wpłynęły na ostateczny kształt Strategii i w przyszłości pozwolą skuteczniej rozwiązywać rzeczywiste problemy obszaru objętego interwencją.

Przystępując do prac związanych z opracowaniem LSR założono cztery poziomy partycypacji – informowanie, konsultowanie, współdecydowanie i współdziałanie. Uzasadnieniem włączenia w proces konsultacji reprezentantów różnych środowisk jest z kolei lepsze zdiagnozowanie lokalnych potrzeb. Zaangażowane osoby i podmioty nie tylko wskazały sposoby rozwiązania problemów, ale również docelowo będą odpowiedzialnymi za ich realizację. Poprzez udział w konsultacjach przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych nie są biernymi odbiorcami usług, ale staną się w przyszłości aktywnymi podmiotami zmiany. Włączenie w proces konsultacji przedstawicieli różnych środowisk tworzy także kulturę dialogu i kreatywności. Uwzględnienie w opracowanej Strategii różnych stanowisk zapobiegnie potencjalnym konfliktom w przyszłości.

3.1. Sposób zaangażowania interesariuszy w proces partycypacji

Opracowanie LSR wiąże się z wykorzystaniem różnorodnych metod partycypacji dostosowanych do poszczególnych grup interesariuszy. Uzasadnieniem takiego podejścia jest uzyskanie szerokiej wiedzy na temat potrzeb różnych środowisk. W proces partycypacji zaangażowane były osoby reprezentujące sektor publiczny, gospodarczy lub społeczny oraz mieszkańcy. W wielu przypadkach granica między reprezentowanymi interesami jest umowna – poszczególne przykłady pokazują, że jedna osoba potrafi łączyć prowadzenie własnej firmy z aktywnością społeczną.

Tabela 3. Przedstawiciele lokalnych interesów społeczno-gospodarczych zaangażowani w opracowanie LSR.

Lp.	Grupa interesu	Przedstawiciele
1.	sektora publicznego	gminy, członkowie rad gmin, sołtysi, ośrodki pomocy społecznej
2.	sektora społecznego	mieszkańcy, organizacje pozarządowe, KGW, OSP, ZHP, OWES
3.	sektora gospodarczego	przedsiębiorcy, rolnicy, samorząd gospodarczy

Źródło: *Opracowanie własne.*

Doświadczenia związane z wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022, warunki programowe określone dla strategii wielofunduszowych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 oraz specyfika obszaru objętego strategią wpłynęły na skierowanie zaproszeń do udziału w konsultacjach także do przedstawicieli sołectw, kół gospodyń wiejskich (KGW), ochotniczych straży pożarnych (OSP), Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP), Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) i osób młodych.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska, jako podmiot odpowiedzialny za opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju, podjęło szereg działań informacyjnych i promocyjnych w celu zachęcenia do współudziału w przygotowaniu LSR. Za pośrednictwem stron internetowych gmin członkowskich i www.lgdwabrzesko.pl, profilu Fb Stowarzyszenia, wykorzystując także tablice ogłoszeń, słupy ogłoszeniowe, a także artykuły prasowe skierowano zaproszenia do udziału w konsultacjach. Podkreślić należy, że zaproszenie do udziału w różnych formach konsultacji miało co do zasady otwarty charakter. W spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych czy internetowych badaniach ankietowych mogły wziąć udział wszystkie zainteresowane podmioty i osoby. Z możliwości złożenia fiszki projektowej lub skorzystania z punktu konsultacyjnego również mogli skorzystać wszyscy zainteresowani.

W przypadku zogniskowanych badań focusowych ograniczona możliwość udziału wynikała ze specyfiki techniki prowadzenia konsultacji społecznych.

3.2. Partycypacyjne metody konsultacji

Lokalna Strategia Rozwoju to dokument wypracowany dla lokalnej społeczności i przy jednoczesnym jej aktywnym udziale. W proces opracowania Strategii włączone zostały grupy szczególnie ważne w kontekście wdrażania LSR.

Podkreślić należy, że zaproszenie do udziału w różnych formach konsultacji miało charakter otwarty. Ze względu na specyfikę poszczególnych kluczowych etapów prac nad Lokalną Strategią Rozwoju zastosowano różne metody konsultacji, przy czym należy podkreślić, że zostały wykorzystane zarówno metody ilościowe, takie jak choćby badania ankietowe, jak również metody jakościowe, jak na przykład panele eksperckie.

Schemat 1. Metody partycypacji wykorzystane dla celów opracowania Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Opis metod:

1. Spotkanie informacyjno-konsultacyjne – metoda bezpośrednia służąca prezentacji założeń RLKS w ramach PS WPR, ocenie efektywności wdrażania LSR w latach 2016-2022 w odniesieniu do procesu budowy

- i realizacji nowej LSR, diagnozie potrzeb, identyfikacji szans, określeniu celów oraz identyfikacji grup docelowych. Z założenia metoda ta służyła wymianie opinii między przedstawicielami różnych grup interesów, a udział w niej mógł wziąć każdy zainteresowany.
2. Spotkanie informacyjne – metoda bezpośrednia służąca prezentacji założeń RLKS w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021 – 2027. Spotkanie miało charakter otwarty i stanowiło również platformę komunikacyjną między różnymi grupami interesów.
 3. Zogniskowany wywiad grupowy (focus) – metoda bezpośrednia w formie wywiadu grupowego moderowanego przez prowadzącego, który zadaje pytania i prowadzi wywiad równocześnie z kilkoma osobami w oparciu o wcześniej przygotowany scenariusz. Uwzględniając zdiagnozowane na obszarze objętym LSR grupy interesów przewidziano organizację fokusów dla przedstawicieli grupy interesów: sektora publicznego, sektora gospodarczego i sektora społecznego, w tym oddzielnie dla przedstawicieli osób młodych. Ze względu na specyfikę tej metody udział w poszczególnych spotkaniach był ograniczony ze względu na możliwość udziału przedstawicieli grup interesów innych, niż w przygotowanym scenariuszu, a jednocześnie otwarty dla osób reprezentujących daną grupę interesu.
 4. Punkt informacyjno-promocyjny – bezpośrednia metoda partycypacji, która opierała się na założeniu, że każdy zainteresowany mógł uzyskać informację nt. opracowywanej strategii i złożyć swoje uwagi i rekomendacje w terminie do końca maja 2023 r. w Biurze Stowarzyszenia.
 5. Fiszka projektowa – kolejna z bezpośrednich metod partycypacji bazująca na technice burzy mózgów. Zgodnie z założeniami przedstawiciele różnych grup interesów mogli wypełniać formularz fiszki projektowej, stanowiącej ogólną koncepcję projektu. Spontaniczne wyrażenie swoich oczekiwań przez uczestników różnych spotkań służyło zebraniu jak największej liczby pomysłów, przy jednoczesnej otwartości na wszystkie propozycje, również na pierwszy rzut oka bezsensowne. Zastosowanie ilościowej metody partycypacji uzupełniała metody jakościowe, które bardziej niż na liczbie uczestników badania skupiały się na jakości sformułowanych wniosków.
 6. Zespół roboczy – metoda partycypacji umożliwiająca wypracowanie rozwiązań konkretnych problemów i uzgodnienie rekomendacji przez powołany przez Zarząd Stowarzyszenia zespół złożony z przedstawicieli różnych grup interesów. Zastosowanie takiej metody partycypacji uzasadnione było możliwie szybkim wypracowaniem rozwiązań uwzględniających poszanowanie interesu różnych środowisk.
 7. Badanie ankietowe – pośrednia metoda partycypacji służąca poznaniu oczekiwań i rozkładu deklaracji reprezentatywnej grupy respondentów. Zastosowana tzw. e-partycypacja, ze względu na liczbę respondentów, uzupełniała metody jakościowe wykorzystane w opracowaniu strategii.
 8. E-konsultacje – pośrednia metoda partycypacji uwzględniająca założenia punktu informacyjno-promocyjnego oparta na komunikacji elektronicznej.

Pozyskanie informacji, zdefiniowanie obszarów problemowych i wypracowanie rekomendacji było możliwe także dzięki zastosowaniu metod partycypacji zróżnicowanych pod względem jakościowych i ilościowym. Różne kanały komunikacji – Internet i poczta elektroniczna, tablice i słupy ogłoszeniowe, a także artykuły prasowe – z jednej strony pozwolił dotrzeć do szerokiego grona odbiorców, z drugiej potwierdzały, że zastosowano metody adekwatne do potrzeb lokalnych społeczności. Doświadczenia wynikające z realizacji Planu komunikacji w ramach LSR na lata 2016-2022 potwierdzają, że tylko wykorzystanie zróżnicowanych narzędzi pozwala na skuteczną komunikację. Odejście od prasy drukowanej przy występującym nadal wykluczeniu cyfrowym, wyniki słuchalności rozgłośni radiowych, spadający odsetek wiernych uczestniczących we mszy świętej, także bierność w życiu społecznym, pokazują jednocześnie, że zastosowanie wyłącznie jednego kanału komunikacji pozwala dotrzeć z przekazem do ograniczonego grona odbiorców. Zauważyć należy, że wykorzystanie fiszki projektowej pozwala jednocześnie stworzyć bazę pomysłów, które mogą być realizowane w ramach LSR, o ile warunki programowe na to pozwolą.

Tabela 4. Przebieg konsultacji z lokalną społecznością.

Lp.	Metoda partycypacji	Tematyka	Miejsce/ data	Liczba uczestników/ respondentów	Narzędzie komunikacyjne	Dokument potwierdzający	
1.	Spotkania informacyjno-konsultacyjne	1) RLKS w ramach PS WPR 2023-2027; 2) Efektywność wdrażania LSR w latach 2016-2022 w odniesieniu do procesu budowy i realizacji nowej LSR; 3) Diagnoza potrzeb; 4) Identyfikacja szans; 5) Wyznaczanie celów; 6) Identyfikacja grup docelowych.	Urząd Miasta Wąbrzeźno, 09.06.2022 r.	11	www.lgdwabrzezno.pl profil Fb poczta elektroniczna Gazeta Pomorska tygodnik CWA tablice i słupy ogłoszeniowe	listy obecności, dokumentacja fotograficzna, raport	
2.			Urząd Gminy Dębowa Łąka, 21.06.2022 r.	21			
3.			Gminny Ośrodek Kultury w Książkach, 27.06.2022 r.	17			
4.			Świetlica wiejska w Wałyczcu, 27.06.2022 r.	18			
5.	Spotkanie informacyjne	Spotkanie informacyjno-szkoleniowe dot. Funduszy europejskich dla regionu w latach 2021-2027 w zakresie rozwoju lokalnego	Gminny Ośrodek Kultury w Bobrowie, 08.12.2022 r.	58	www.lgdwabrzezno.pl profil Fb poczta elektroniczna	lista obecności	
6.	Badania ankietowe	Diagnoza potrzeb, komunikacja	Biuro Stowarzyszenia, 10-31.01.2023 r.	79	www.lgdwabrzezno.pl profil Fb	raport z badania	
7.	Fiszki projektowe	Diagnoza potrzeb	obszar objęty LSR, 10.01.-28.02.2023 r.	74	www.lgdwabrzezno.pl profil Fb	raport z badania	
8.	Zogniskowany wywiad grupowy (focus)	Grupa interesu sektora społecznego	Zakres wsparcia, diagnoza potrzeb, identyfikacja szans, wyznaczanie celów, komunikacja	Siedziba Stowarzyszenia, 26.01.2023 r.	12	www.lgdwabrzezno.pl profil Fb tablice i słupy ogłoszeniowe	lista obecności, protokół
9.		Grupa interesu sektora społecznego - młodzież		Siedziba Stowarzyszenia, 23.02.2023 r.	7		lista obecności, protokół
10.		Grupa interesu sektora gospodarczego		Siedziba Stowarzyszenia, 23.03.2023 r.	4		lista obecności, protokół
11.		Grupa interesu sektora publicznego		Siedziba Stowarzyszenia, 19.05.2023 r.	4		lista obecności, protokół
12.	E-konsultacje	Zakres wsparcia, diagnoza potrzeb	Biuro Stowarzyszenia, 10.01.-31.05.2023 r.	5	www.lgdwabrzezno.pl profil Fb poczta elektroniczna	protokół	
13.	Punkt informacyjno-konsultacyjny			8		protokół	
14.	Zespół roboczy	Diagnoza potrzeb, identyfikacja szans, wyznaczanie celów, komunikacja	Siedziba Stowarzyszenia, 21.03 – 02.06.2023 r.	14	Poczta elektroniczna	Listy obecności, protokoły	

Źródło: Opracowanie własne.

Opracowanie LSR wiąże się z wyznaczeniem 3 kluczowych etapów. Na każdym z nich wykorzystano adekwatne do potrzeb partycypacyjnych metody konsultacji.

Tabela 5. Metody partycypacji wykorzystane na kluczowych etapach opracowania Strategii.

Kluczowy etap	Metoda partycypacji					
	Spotkania informacyjno-promocyjne	Badania ankietowe	Fizyki projektowe	Zogniskowany wywiad grupowy	E-konsultacje, punkt informacyjno-konsultacyjny	Zespół roboczy
Diagnoza potrzeb	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Identyfikacja szans	✓			✓		✓
Wyznaczanie celów	✓			✓		✓

Źródło: Opracowanie własne.

We wszystkich działaniach konsultacyjnych przestrzegano podstawowych standardów partycypacji takich jak:

- 1) dobra wiara – konsultacje prowadzone były w duchu dialogu obywatelskiego oraz w celu zapoznania się z opinią przedstawicieli różnych grup interesu;
- 2) powszechność – każdy zainteresowany mógł się dowiedzieć o konsultacjach oraz wciąć w nich udział;
- 3) przejrzystość – informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji były jawne i powszechnie dostępne;
- 4) responsywność – każdemu interesariuszowi biorącemu udział w konsultacjach udzielano odpowiedzi, co nie wykluczało jednocześnie odpowiedzi zbiorowych;
- 5) koordynacja – w procesie konsultacji podmiotem odpowiedzialnym za ich przeprowadzenie było Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska;
- 6) przewidywalność – konsultacje były prowadzone w zaplanowany sposób i w oparciu o czytelne reguły;
- 7) poszanowanie interesu ogólnego – decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji reprezentowały interes publiczny i dobro ogólne.

3.3. Dane z konsultacji wykorzystane do opracowania Strategii

Wykorzystane jakościowe metody partycypacji – szczególnie spotkania informacyjno-konsultacyjne i zogniskowane wywiady grupowe dostarczyły informacji nt. potencjału obszaru objętego strategią, problemów i potrzeb mieszkańców, zakresu działań w ramach strategii i określenia optymalnych warunków komunikacji na linii LGD – lokalna społeczność.

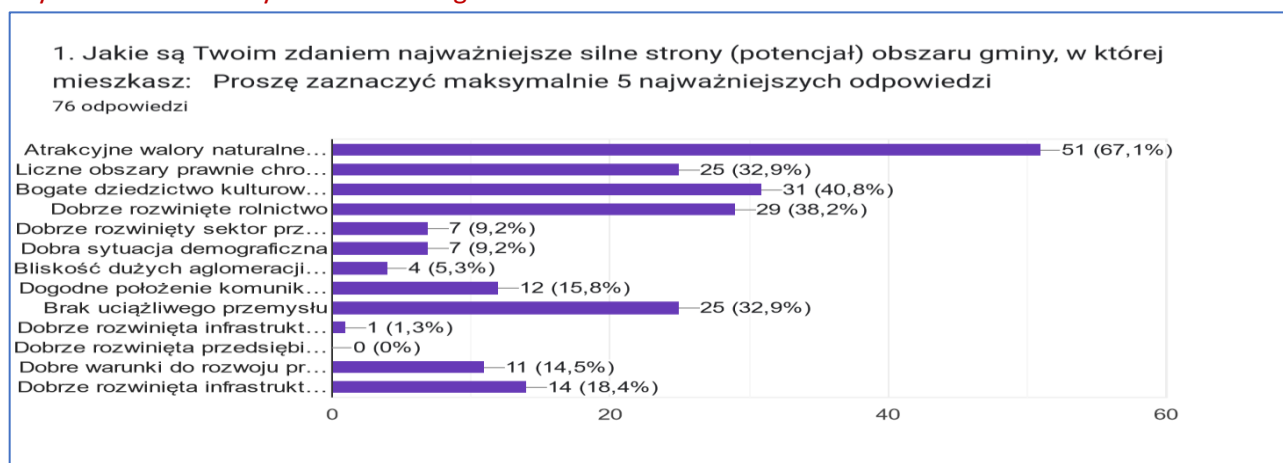
Poruszone w czasie spotkań zagadnienia systematyzują wiedzę oraz potwierdzają wydawałoby się oczywiste poglądy. Syntetyczna ocena dotychczasowej analizy SWOT pozwala zdefiniować najważniejsze rekomendacje wykorzystane do opracowania LSR:

- 1) mocnymi stronami obszaru Strategii są:
 - a) walory przyrodnicze, szczególnie obszary chronionego krajobrazu i atrakcyjne jeziora,
 - b) dostępność infrastruktury kulturalnej i społecznej;
- 2) do słabych stron należy:
 - a) niedostatecznie rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-turystyczną, zwłaszcza wokół jezior,
 - b) bierność społeczna części społeczeństwa,
 - c) niski poziom wykorzystania obiektów służących celom społecznym, kulturalnym i rekreacyjno-sportowym,
 - d) niska aktywność części organizacji pozarządowych;
- 3) za szanse należy uznać:
 - a) wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku,

- b) dostępność funduszy pomocowych,
 - c) rosnące zainteresowanie produktami rolnictwa ekologicznego;
- 4) zagrożeniami są:
- a) rosnące koszty i ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej,
 - b) wzrost tendencji do migracji mieszkańców obszarów typowo wiejskich do dużych ośrodków,
 - c) kryzys ekonomiczny i polityczny w ujęciu globalnym,
 - d) spadek opłacalności produkcji rolnej.

Wiele danych dostarczają także zastosowane w procesie partycypacji metody ilościowe, takie jak ankiety i fiszki projektowe. Udział 79 respondentów, którzy udzieli odpowiedzi na pytania postawione w ankiecie, pozwolił na opracowanie wniosków w ramach poniższych obszarów tematycznych. Najczęściej udzielone odpowiedzi stanowią cenny argument w zakresie opracowania potrzeb rozwojowych obszaru Strategii. Zaprezentowane wyniki wygenerowane zostały na podstawie ankiety udostępnionej za pośrednictwem strony www.lgdwabrzesno.pl pod linkiem: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSc-xZMEH8C8bfCBXoDGehro9DWdkcWkU3EdfzW0w0iGZms3Dw/viewform> i przedstawiają w sposób graficzny odpowiedzi uczestników badania ankietowego.

Wykres 3. Silne strony obszaru Strategii.

Źródło: *Opracowanie własne.*

Za silne strony obszaru Strategii respondenci wskazywali najczęściej: atrakcyjne walory naturalne (np. jeziora, rzeki, ukształtowanie terenu (67,1%), bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne (40,8%) oraz dobrze rozwinięte rolnictwo (38,2%).

Wykres 4. Słabe strony obszaru Strategii.

Źródło: *Opracowanie własne.*

Za słabe strony obszary interwencji uczestnicy badania wskazywali najczęściej: niską aktywność młodzieży (66,7%), słabe wyniki w kształceniu (37,3%) oraz niewystarczająca oferta usług turystycznych (33,3%).

Wykres 5. Ukierunkowanie wsparcia w projektach niekomercyjnych.

Źródło: Opracowanie własne.

Za najbardziej pożądane kierunki wsparcia w projektach niekomercyjnych respondenci wskazywali najczęściej: poprawę dostępu do usług dla lokalnych społeczności (57,9%), upowszechnienie nowych technologii i modeli biznesowych opartych na cyfryzacji i sieci internetowej (52,6%) oraz poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej (społecznej, rekreacyjnej i turystycznej) (42,1%) i zakładanie klubów młodzieżowych (integrację i edukację młodzieży) (42,1%).

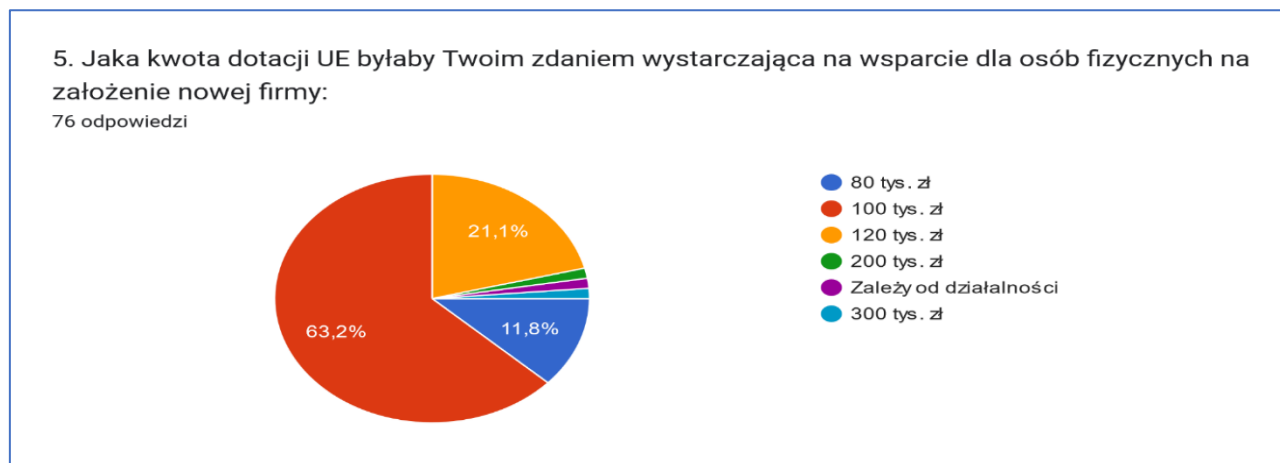
Wykres 6. Ukierunkowanie wsparcia w sektorze gospodarczym.

Źródło: Opracowanie własne.

Za najważniejsze kierunki wsparcia w sektorze gospodarczym uczestnicy badania wskazywali najczęściej: wsparcie zakładania nowych firm przez osoby fizyczne (82,9%), wsparcie rozwoju obecnie istniejących firm (78,9%) oraz rozwój współpracy w ramach krótkich łańcuchów żywnościowych (17,1%).

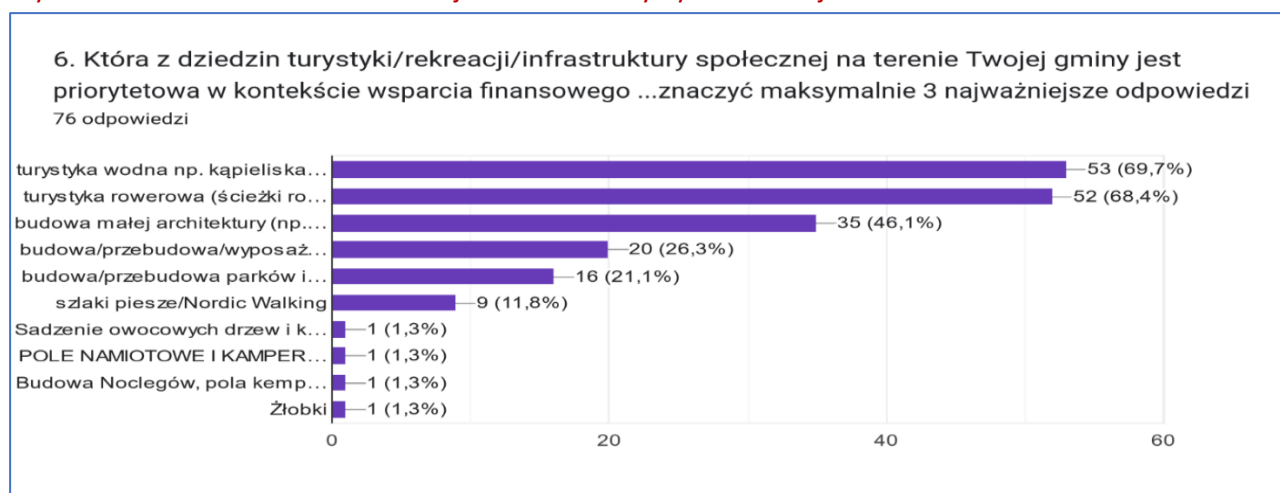
Wykres 7. Optymalna wysokość premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Źródło: Opracowanie własne.

Respondenci wskazywali najczęściej, że optymalna wysokość premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej powinna wynosić: 100 tys. zł (63,2%), 120 tys. zł (21,1%) oraz 80 tys. zł (11,8%).

Wykres 8. Ukierunkowanie interwencji w zakresie turystyki i rekreacji.

Źródło: Opracowanie własne.

Za dziedziny turystyki, rekreacji, infrastruktury społecznej wymagające wsparcia finansowego ze środków UE uczestnicy badania najczęściej wskazywali: turystykę wodną, np. kąpieliska, żeglarstwo (69,7%), turystykę rowerową – ścieżki rowerowe (68,4%) oraz budowę małej architektury, np. placów zabaw, siłowni zewnętrznych, boisk (46,1%).

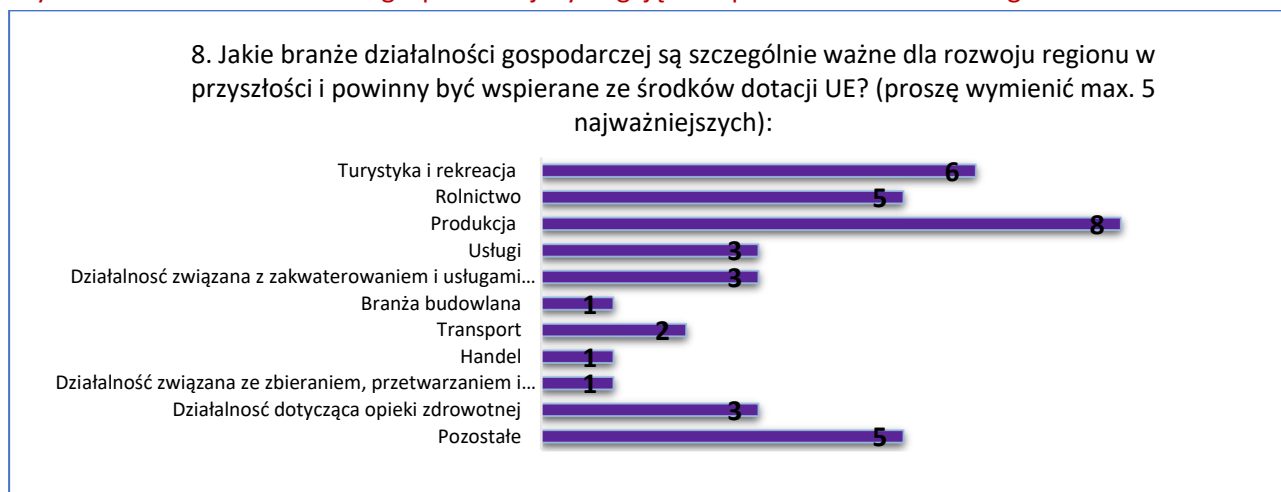
Wykres 9. Grupy osób wymagających wsparcia w ramach Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Grupami wymagającymi wsparcia, według respondentów, są najczęściej: osoby niepełnosprawne (47,4%), bezrobotni (44,7%), seniorzy w wieku emerytalnym (36,8%) oraz osoby młode do 25 roku życia (36,8%).

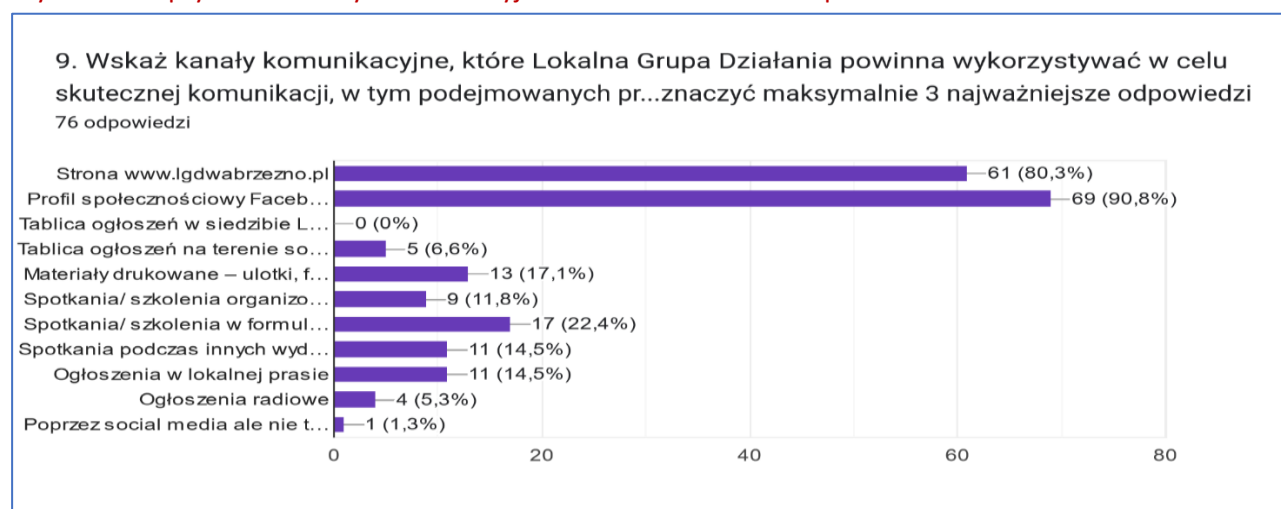
Wykres 10. Branże działalności gospodarczej wymagające wsparcia w ramach Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Uczestnicy badania wskazywali najczęściej, że branżami działalności gospodarczej wymagającymi wsparcia w ramach Strategii powinny być: działalność produkcyjna (8 odpowiedzi), turystyka i rekreacja (6 odpowiedzi) oraz działalność związaną z rolnictwem (5 odpowiedzi).

Wykres 11. Optymalne kanały komunikacyjne na linii LGD – lokalna społeczność.

Źródło: Opracowanie własne.

Za optymalne kanały komunikacyjne respondenci wskazywali najczęściej: profil społecznościowy Facebook (90,8%), strona www.lgdwabrzesno.pl (80,3%) oraz spotkania/szkolenia w formule on-line (22,4%).

Złożone fiszki projektowe pozwoliły z kolei na zbiorcze opracowanie zakresów projektów, które zdaniem 74 uczestników badania należałoby w ramach Strategii realizować.

Wykres 12. Zestawienie fiszek projektowych – koncepcji projektów.

Źródło: *Opracowanie własne.*

Szczegółowej analizie wniosków z przeprowadzonych konsultacji został poświęcony podrozdział 3.5. *Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji.* Wyniki wykorzystanych metod ilościowych znajdują również potwierdzenie w dalszej części Strategii, szczególnie w odniesieniu do diagnozy obszaru uzasadniającej potrzeby rozwojowe i potencjał obszaru.

3.4. Wnioski z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022 niesie za sobą wiele doświadczeń. Prowadzony w sposób systematyczny monitoring służy zbieraniu i analizowaniu informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Ewaluacja z kolei jest procesem służącym systematycznemu badaniu wartości albo cech konkretnego programu, planu czy działania z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia.

Uzyskanie zwrotnych informacji na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami, ale także określenie długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, co również jest wynikiem przeprowadzonej w II półroczu 2022 r. ewaluacji strategii, to szereg doświadczeń wartych odnotowania i uwzględnienia w opracowaniu i realizacji strategii na perspektywę finansową 2021-2027.

Najważniejsze wnioski wynikające z monitoringu LSR obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022:

- 1) wysoki odsetek projektów grantowych w zakresie włączenia społecznego realizowanych przez podmioty inne niż jednostki sektora finansów publicznych – blisko 75% grantów trafiło do organizacji pozarządowych i firm (20 z 27), co z jednej strony potwierdza ich potencjał, ale również uzasadnia włączenie szczególnie podmiotów III sektora w czynną realizację nowej Strategii;
- 2) możliwość realizacji projektów inwestycyjnych w zakresie rozwoju małej architektury i zakupu wyposażenia to zachęta dla podmiotów III sektora do większej aktywności również w sferze wydawałoby się zarezerwowanej dla jednostek sektora finansów publicznych, ale także potencjalna szansa na wdrożenie kompleksowych projektów, uzupełnionych działaniami społecznymi;
- 3) liczba nowo powstałych firm i utworzonych miejsc pracy z jednej strony potwierdza wzrost potencjału gospodarczego regionu, natomiast negatywnym zjawiskiem jest 25% odsetek przedsiębiorców, którzy zaprzestają prowadzenia działalności gospodarczej po osiągnięciu wymaganego umową okresu trwałości projektu, dotychczas na 44 umowy o przyznanie pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej 33

przedsiębiorców nadal prowadzi firmy w tylko w jednym przypadku podjęta działalność gospodarcza dotyczyła produkcji.

Ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022, w której uwzględniono dane statystyczne z bieżącego monitoringu strategii, pogłębione wywiady wśród losowo wybranych 13 osób zaangażowanych we wdrażanie strategii oraz opinie 104 respondentów badania ankietowego, pozwala również wskazać najważniejsze wnioski istotne w kontekście opracowania nowej Strategii:

- 1) niewielki obszar wdrażania strategii ułatwia skuteczną komunikację i intensyfikację działań aktywizujących;
- 2) niski odsetek projektów innowacyjnych w kontekście lokalnym uzasadnia dalsze premiowanie innowacji;
- 3) przyjęte rozwiązania w zakresie funkcjonowania Biura – zastąpienie tradycyjnej bądź elektronicznej korespondencji indywidualnymi rozmowami z wnioskodawcami po zakończeniu oceny i wyboru operacji minimalizują ryzyko protestów i odwołań;
- 4) interwencja poprzez strategię w rozwój przedsiębiorczości nie rzutuje na wskaźniki makroekonomiczne, a wskaźnik przedsiębiorczości i poziom bezrobocia stymulowane są przede wszystkim przez czynniki inne, niż wsparcie za pośrednictwem Strategii, i pozostają zbieżne z cyklami koniunkturalnymi oraz specyfika obszaru – niski poziom uprzemysłowienia, rolniczy charakter obszarów gmin wiejskich, oraz czynniki zewnętrzne, szczególnie relatywnie wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej, wpływające na kształtowanie podstawowych w tym zakresie wskaźników na poziomie niższym niż w innych częściach województwa i kraju;
- 5) w związku z koncentracją nowych firm na usługi zasadnym kierunkiem byłoby wsparcie działalności produkcyjnej;
- 6) kluczową rekomendacją jest skoncentrowanie projektów możliwych do dofinansowania w ramach nowej Strategii na rozwój turystyki i rekreacji w celu wykorzystania potencjału licznych jezior.

3.5. Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

Wykorzystane ilościowe i jakościowe metody partycypacji to w praktyce wiele opinii i konkluzji uzgodnionych i wypracowanych w czasie spotkań i badań. Mając na uwadze, że konsultacje społeczne były głównym źródłem danych na potrzeby opracowania Strategii, w pełni uzasadnione było uwzględnienie w możliwie optymalny sposób opinii i rekomendacji przedstawicieli różnych grup interesów.

Na każdym z kluczowych etapów prac nad opracowaniem LSR dokonano analizy przyjęcia lub odrzucenia wniosków z konsultacji społecznych. Odrzucenie wniosków następowało w przypadku, gdy opinie i rekomendacje zgłaszane przez różne grupy interesów były ze sobą sprzeczne. W przypadku niezgodności z zasadami programów finansujących strategię - PS WPR i FEoKP, wnioski z konsultacji nie były brane pod uwagę, gdyż potencjalne wnioski o przyznanie pomocy lub powierzenie grantu i tak nie mogłyby zostać finansowane w ramach Strategii.

Prace zespołu roboczego, który dokonywał każdorazowo oceny zasadności uwzględnienia wniosków na dalszym etapie prac nad opracowaniem strategii, przyczyniły się do przyjęcia lub odrzucenia następujących rekomendacji:

Tabela 6. Przebieg konsultacji z lokalną społecznością.

L.p.	Wnioski przyjęte	L.p.	Wnioski odrzucone
1.	Jednym z najważniejszych kierunków rozwoju i podniesienia konkurencyjności obszaru objętego LSR jest dalszy rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej w oparciu o istniejący potencjał przyrodniczy.	1.	Dalszy rozwój obiektów ogólnodostępnej infrastruktury kulturalnej w oparciu o projekty wysokobudżetowe finansowane za pośrednictwem LSR.
2.	W kontekście wykorzystania potencjału przyrodniczego działaniem komplementarnym jest rozwój przedsiębiorczości w zakresie turystyki.	2.	Zróżnicowanie w zależności od rodzaju działalności kwot premii na

			rozpoczęcie działalności gospodarczej.
3.	Rozwój przedsiębiorczości w zakresie działalności produkcyjnej, ze względu na specyfikę obszaru objętego LSR, należy uznać za kierunek istotny w kontekście zminimalizowania lokalnego deficytu w tym zakresie.	3.	Skoncentrowanie wsparcia dla osób fizycznych w ramach podejmowania działalności gospodarczej w zakresie działalności usługowej, w szczególności usług fryzjerskich, kosmetycznych, handlu oraz wynajmu maszyn i urządzeń.
4.	Zintegrowanie działań w wymiarze inwestycyjnym w kierunku rozwoju turystyki i rekreacji.		
3.	Podniesienie jakości życia poprzez działania aktywizacyjne to oczywisty kierunek w celu wykorzystania potencjału miejsc integracji społecznej, udostępnionych w ostatnich latach dzięki inwestycjom.		
4.	Postępujący proces starzenia się społeczeństwa wymusza objęcie wsparciem seniorów.		
5.	Niskie wyniki jakości kształcenia uzasadniają działania społeczne na rzecz osób młodych.		
6.	Rodziców należy uznać za nowy krąg odbiorców ze względu na zakres działań LGD udostępnionych w województwie kujawsko-pomorskim – dotychczasowa oferta projektów pomijała tę grupę jako docelowych uczestników.		
7.	Potencjał aktywnie działających organizacji pozarządowych należy wykorzystać w kontekście realizacji projektów nie tylko społecznych w celu rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, premiując na etapie oceny i wyboru podmioty spoza sektora finansów publicznych.		
8.	Zmiany na polskim rolnictwie wymuszają wprowadzenie nowych usług świadczonych przez gospodarstwa rolne		
9.	Należy premiować projekty innowacyjne oraz uwzględniające działania na rzecz ochrony środowiska lub ograniczające zmiany klimatu w celu podniesienia konkurencyjności obszaru objętego LSR.		
10.	Wykorzystanie różnorodnych narzędzi komunikacji pozwoli w skuteczny sposób komunikować się z lokalną społecznością.		

Źródło: *Opracowanie własne.*

3.6. Podmioty zaangażowane w tworzenie i wdrażanie Strategii

Dokument Strategii jest wynikiem wykorzystania wymienionych wcześniej metod partycypacji i włączenia w proces konsultacji przedstawicieli różnych grup interesów na każdym kluczowym etapie jej opracowania. Lokalna Strategia Rozwoju to dokument wypracowany dla lokalnej społeczności i przy jednoczesnych aktywnym jej udziale. Włączenie w proces konsultacji przedstawicieli publicznych i prywatnych interesów społeczno-gospodarczych pozwala na lepsze zdiagnozowanie lokalnych potrzeb i wypracowanie sposobów rozwiązania problemów, ale również docelowo umożliwia ich włączenie w realizację LSR. Uwzględnienie w opracowanej LSR wsparcia dla różnych podmiotów potwierdza, że podmioty uczestniczące w konsultacjach nie są tylko biernymi odbiorcami usług, ale staną się w przyszłości aktywnymi podmiotami zmiany.

Tabela 7. Wykaz podmiotów zainteresowanych i zaangażowanych w tworzenie LSR oraz planowany sposób utrzymania ich zaangażowania we wdrażanie Strategii.

Lp.	Grupa interesu	Przedstawiciele	Planowany sposób utrzymania ich zaangażowania
1.	sektora publicznego	Jednostki sektora finansów publicznych	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy i grantobiorcy - uczestnicy projektów społecznych w przypadku osób fizycznych - uczestnicy działań aktywizacyjnych za pośrednictwem LGD
		członkowie rad gmin	
		sołtysi	
		ośrodki pomocy społecznej	
2.	sektora społecznego	mieszkańcy	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy i grantobiorcy - uczestnicy projektów społecznych w przypadku osób fizycznych - uczestnicy działań aktywizacyjnych za pośrednictwem LGD
		osoby młode	
		seniorzy	
		organizacje pozarządowe	
		KGW	
		OSP	
		ZHP	
OWES			
3.	sektora gospodarczego	przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalni wnioskodawcy i grantobiorcy - uczestnicy projektów społecznych w przypadku osób fizycznych - uczestnicy działań aktywizacyjnych za pośrednictwem LGD
		rolnicy	
		samorząd gospodarczy	

Źródło: Opracowanie własne.

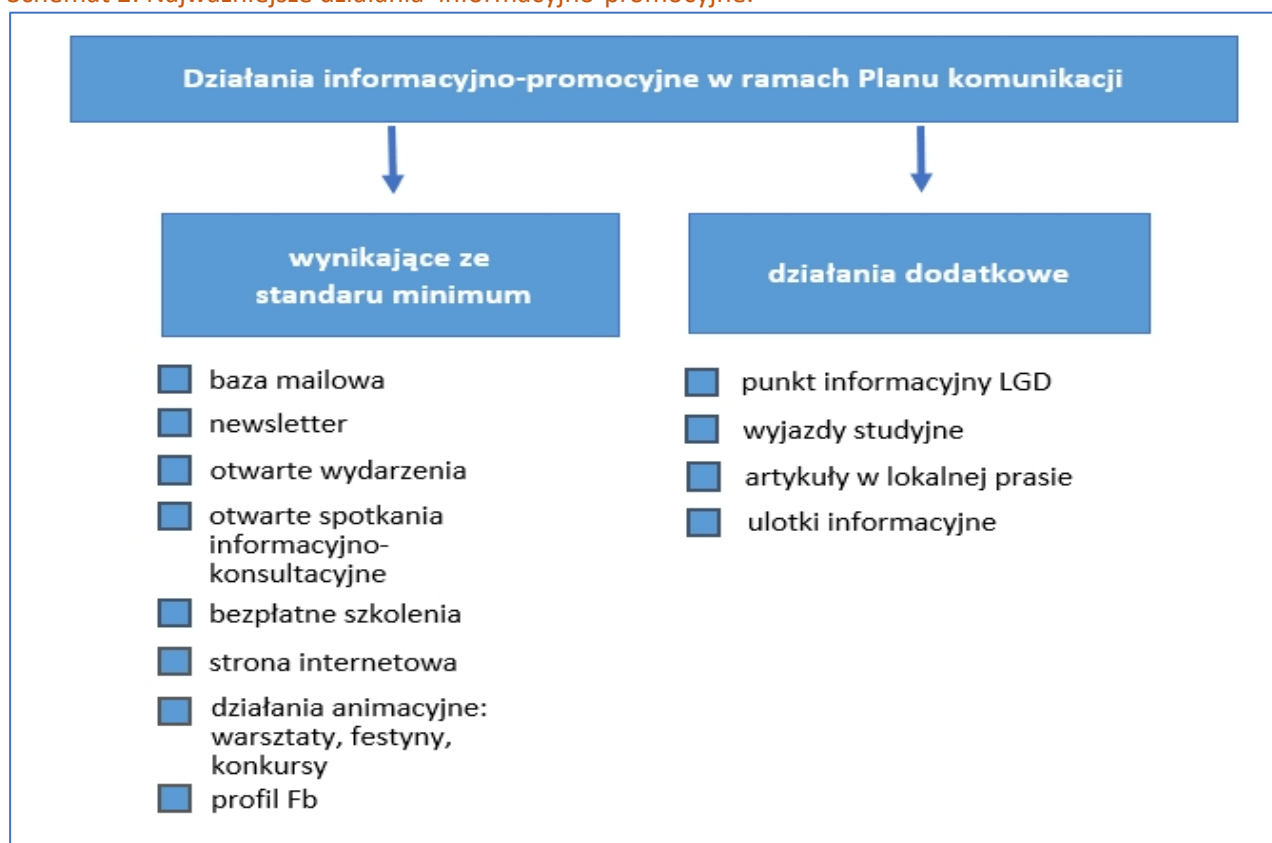
3.7. Rozwój partnerstwa w oparciu o partycypację

Wykorzystanie różnych metod konsultacji na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem Strategii potwierdza jej partycypacyjny charakter. Innym z podstawowych założeń jest również współdziałanie przedstawicieli różnych grup interesu na etapie wdrażania LSR. Stąd też za kluczowe zagadnienia należy uznać:

- 1) komunikację i animację;
- 2) podejmowanie decyzji;
- 3) wdrażanie projektów;
- 4) budowanie zaufania.

Zebrane dane i wypracowane wnioski w oparciu o różne metody partycypacji, a także doświadczenia wynikające z realizacji Planu komunikacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022 potwierdzają, że tylko wykorzystanie zróżnicowanych działań umożliwi efektywne wdrażanie Strategii. Stąd też zaplanowano szereg działań, które umożliwią promocję Strategii i skuteczną komunikację, na co również ukierunkowany będzie Plan komunikacji z lokalną społecznością w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029. Zakładamy, że niżej wymienione działania pozwolą również zmobilizować biernych dotychczas interesariuszy do wdrażania LSR.

Schemat 2. Najważniejsze działania informacyjno-promocyjne.

Źródło: Opracowanie własne.

Szczegółowe założenia w zakresie skutecznej komunikacji zostały opisane w załączniku do LSR. Plan komunikacji uwzględnia założenia tzw. standardu minimum planu komunikacji z lokalną społecznością dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Jednym z podstawowych założeń w kontekście rozwoju lokalnego partnerstwa jest włączenie w działania komunikacyjne członków LGD i lokalnych liderów, co przełoży się na wzrost współodpowiedzialności za realizowane przedsięwzięcia i zwiększy zaangażowanie lokalnej społeczności w działalność grupy.

Wzmacnianie na etapie wdrażania LSR partnerskiej współpracy między członkami LGD oparte zostanie na pogłębianym partnerstwie i skutecznej komunikacji poprzez:

1. Różnorodne formy komunikacji, co wynika z wcześniejszej analizy i wypracowanego Planu Komunikacji, a w praktyce przybierać również będzie rozwiązania nieformalne – tak jak dotąd w przypadku konieczności przeprowadzenia nieformalnych konsultacji z członkami, Biuro LGD za pośrednictwem poczty elektronicznej skierowanej do wszystkich członków LGD będzie miało możliwość szybkiego kontaktu poza oficjalnymi spotkaniami.
2. Kolegialny sposób podejmowania decyzji – etap opracowania Strategii nie zamyka partycypacji w sprawach ważnych dla lokalnej społeczności. Zakłada się prowadzenie konsultacji dotyczących działalności LGD przy zaangażowaniu szerokiego grona członków przed podjęciem ostatecznej decyzji przez WZC lub Zarząd. Już na etapie przygotowania niniejszej Strategii uchwałą Zarządu powołano zespół roboczy ds. opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju. Podobny zespół, składający się z przedstawicieli różnych grup interesu, będzie brał udział w opracowaniu kryteriów wyboru operacji dla każdego z przedsięwzięć oraz procedur wyboru operacji. Zarząd w trakcie wdrażania LSR będzie zarówno z własnej inicjatywy, jak i na wniosek członków, korzystał z możliwości powołania komisji czy zespołów na potrzeby podejmowania decyzji co do ważnych dla Stowarzyszenia i wdrażania Strategii kwestii.
3. Przyjęcie zasady, że WZC jest zwoływane także na wniosek wąskiej grupy członków LGD. Zgodnie z zapisami Statutu Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemia Wąbrzeska, WZC zwołuje Zarząd

z własnej inicjatywy lub na wniosek co najmniej 5 członków. Tym samym członkowie mogą w przystępny sposób zwoływać WZC i inicjować podejmowanie ważnych decyzji dla LGD.

4. Ograniczenie zakresu czynności, co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji z pozostałymi członkami LGD – pozostałe kompetencje, w tym uchwalenie LSR i jej zmiany, leżą w gestii członków Stowarzyszenia.

Wzmacnianie partnerstwa będzie uzupełniane poprzez działania animacyjne. Organizacja bezpośrednio przez LGD lub we współpracy konkursów, warsztatów, konferencji, szkoleń czy też wyjazdów studyjnych pozwoli poszerzyć krąg odbiorców. Deficyt projektów innowacyjnych na obszarze objętym interwencją, co potwierdzają przeprowadzone konsultacje i ewaluacja poprzedniej strategii, wymusza uwzględnienie innowacyjności jako kryterium. W pełni uzasadnionym działaniem jest również animacja na rzecz wdrażania takich projektów. W konsekwencji planowane metody wdrożenia innowacji będą obejmowały:

- 1) zachętę w postaci premiowania innowacji na etapie oceny projektów;
- 2) mobilizowanie potencjalnych wnioskodawców do realizacji operacji innowacyjnych podczas organizowanych w ramach Planu komunikacji szkoleń i działań animacyjnych;
- 3) promocję dobrych praktyk w zakresie wdrażania rozwiązań innowacyjnych związanych choćby z wykorzystaniem istniejących zasobów, jak i z uwzględnieniem rozwiązań dotychczas niewykorzystywanych w projektach społecznych.

Animacja na rzecz wdrażania projektów innowacyjnych powinna się przyczynić do realizacji większej liczby operacji o charakterze innowacyjnym oraz zwiększenia aktywności i zainteresowania organizacji pozarządowych zastosowaniem rozwiązań innowacyjnych nie tylko w projektach realizowanych za pośrednictwem LSR.

Ważnym argumentem w rozwoju lokalnego partnerstwa jest również budowanie zaufania. Za w pełni uzasadnione kierunki wsparcia w tym zakresie należy wskazać:

1. Animowanie podmiotów z obszaru objętego LSR do współpracy poprzez działania przewidziane w Planie Komunikacji, podczas których LGD będzie zachęcała potencjalnych wnioskodawców do realizacji operacji w partnerstwie, podkreślając korzyści z realizacji wspólnych przedsięwzięć;
2. Zachętę w postaci premiowania operacji realizowanych w partnerstwie na etapie oceny projektów;
3. Powołanie zespołu partycypacyjnego, składającego się z przedstawicieli lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, które zadaniem będzie wypracowanie kryteriów i procedur wyboru projektów.

Grupami istotnymi w kontekście rozwoju partnerstwa są osoby młode i seniorzy. Osoby młode są szczególną grupą, do której należy skierować ofertę w celu ich włączenia w aktywność społeczną, natomiast osoby starsze, często wycofane z życia społecznego, to potencjał cenny jeśli chodzi o doświadczenia.

Stąd też za zasadne kierunki działań w ramach Strategii należy uznać:

- 1) zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców do 24 roku życia poprzez realizację działań na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego, w tym o charakterze integrującym i animującym;
- 2) bezpośrednią animację ludzi młodych poprzez Plan Komunikacji – dobrane środki przekazu uwzględniają nowoczesne narzędzia, które odpowiadają na potrzeby tej grupy wiekowej;
- 3) realizację działań aktywizujących seniorów poprzez realizację działań na rzecz osób starszych.

Jednymi z filarów podejścia LEADER są partnerstwo oraz sieciowanie i współpraca. Partnerstwo w ramach lokalnej grupy działania cechuje lokalny jego wymiar i zaangażowanie partnerów reprezentujących społeczno-gospodarcze interesy sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Z kolei sieciowanie i współpraca prowadzi się do wymiany doświadczeń i rozpowszechniania dobrych praktyk.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska powstało w celu realizacji wspólnych działań w różnych obszarach życia społecznego i gospodarczego, które w sposób zintegrowany przyczyniłyby się do rozwoju obszaru objętego interwencją, co zbieżne jest z ideą RLKS, ukierunkowaną na włączenie

mieszkańców w inicjowanie i realizację działań na rzecz lokalnego rozwoju. Uzasadnieniem utworzenia partnerstwa jest aktywizowanie lokalnych społeczności i zachęcanie ich do współpracy przez wspólne definiowanie rzeczywistych problemów oraz ich oddolne rozwiązywanie, a także wymiana zasobów i doświadczeń oraz lepsza koordynacja działań w odpowiedzi na zdiagnozowane ograniczenia na obszarze podobnych uwarunkowań społecznych, gospodarczych, geograficznych i kulturowych. Współpraca oparta o partnerstwo jest próbą lepszego wykorzystania lokalnych zasobów i możliwości w dyspozycji organizacji i instytucji działających w najbliższym jej otoczeniu.

Zaproszenie do udziału w konsultacjach w celu opracowania Strategii spotkało się również z pozytywnym odzewem członków Stowarzyszenia. Taki stan potwierdza, że członkostwo w ramach grupy nie sprowadza się do biernego udziału w funkcjonowaniu organizacji. Aktywny udział w działaniach LGD wpływa na lepsze zdiagnozowanie i skuteczniejsze rozwiązywanie lokalnych problemów oraz ogranicza występowanie potencjalnych konfliktów.

Zasadnym pozostaje uwzględnienie wypracowanych rozwiązań w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022 na etapie wdrażania opracowanej Strategii. Zapadające rozstrzygnięcia w oparciu o obiektywne kryteria wyboru projektów i przejrzystą procedurę przyczyniają się do budowy zaufania i minimalizacji ryzyka odwołań od decyzji organu decyzyjnego.

Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD zakładają możliwość włączenia każdego członka społeczności w działalność grupy. Inklusywny dostęp do członkostwa potwierdza, że partnerstwo w ramach grupy nie ma ograniczonego charakteru. Przyjęty statut Stowarzyszenia, regulaminy organizacyjne organów, procedury i kryteria wyboru operacji dają poczucie transparentności.

Także bieżący kontakt z Biurem Stowarzyszenia pozwala na skuteczniejszą komunikację. Udostępnienie adresu poczty elektronicznej lub innej formy kontaktu pozwala informować o prowadzonych działaniach i naborach wniosków. Przewidziany Planem Komunikacji newsletter będzie bardziej zaawansowaną formą takiej formy komunikacji. Współpraca z lokalną grupą działania sprowadza się także do możliwości udziału w organizowanych działaniach animujących. Zaproszenie do udziału w warsztatach, wizytach studyjnych trafia wewnętrznymi kanałami informacji do członków Stowarzyszenia i do innych osób oraz podmiotów współpracującymi z grupą.

4. Analiza potrzeb i potencjału

Kompleksowa i pogłębiona diagnoza potrzeb stanowi podstawę opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju i umożliwia jej skuteczną realizację. Diagnoza umożliwia odkrycie rzeczywistych potrzeb rozwojowych oraz zrozumienie sytuacji. Przedstawia uproszczony model rzeczywistości, który pozwala łatwiej zrozumieć sytuację i przystąpić do rozwiązania problemów.

Identyfikacja najważniejszych wewnętrznie i zewnętrznie uwarunkowań rozwoju obszaru objętego LSR, głównych barier i szans wynikających ze zidentyfikowanych uwarunkowań, potencjału rozwojowego nawiązującego do dostępnych zasobów oraz lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowania terytorialnego pozwala wyznaczyć najważniejsze potrzeby lokalnej społeczności.

4.1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru Strategii wraz z ich uzasadnieniem

Jednym z celów przeprowadzonych konsultacji społecznych wykorzystujących zróżnicowane metody partycypacji było poznanie oddolnych i realnych potrzeb przedstawicieli różnych grup interesu z obszaru objętego strategią. Punktem wyjścia do zdefiniowania potrzeb w czasie spotkań informacyjno-konsultacyjnych inaugurujących prace nad opracowaniem LSR była analiza SWOT zawarta w Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022 i aktualne dane statystyczne odnoszące się do najważniejszych zagadnień charakteryzujących obszar Strategii. W oparciu o przeprowadzone konsultacje, poparte analizami statystycznymi, możliwe jest wskazanie potrzeb rozwojowych i potencjałów, które można wykorzystać w celu zaspokojenia tych potrzeb.

Tabela 8. Zestawienie potrzeb i potencjału wraz z ich uzasadnieniem.

L.p.	Potrzeba rozwojowa	Potencjał obszaru objętego Strategią	Uzasadnienie
1.	Zwiększenie dostępności infrastruktury rekreacyjno-turystycznej	<p>1. Uwarunkowania przyrodnicze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) znaczna ilość dostępnych turystycznie jezior polodowcowych; 2) obszary chronionego krajobrazu na obszarze 2 z 4 gmin objętych LSR; 3) rezerwat przyrody „Wronie”. <p>2. Specyfika obszaru/ sieć dróg – dogodna komunikacja samochodowa w związku z bliskością A1 i przebiegającą DK 15.</p> <p>Potencjał potwierdza szczegółowa diagnoza uwarunkowań przyrodniczych w dalszej części rozdziału.</p>	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) konsultacji społecznych w celu: <ol style="list-style-type: none"> a) wykorzystania potencjału jezior i innych cennych przyrodniczo obszarów – poczynione inwestycje w ostatnich latach przyczyniły się do rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej, ale nie wyczerpują interwencji w zakresie optymalnego wykorzystania dostępności jezior i cennych przyrodniczo obszarów, b) wzrostu konkurencyjności obszaru objętego LSR – poza Pojezierzem Brodnickim na sąsiadujących obszarach nie występuje wiele dostępnych rekreacyjnie i turystycznie jezior – obszar objęty LSR staje się naturalnym kierunkiem turystycznym i rekreacyjnym, c) podniesienia jakości życia mieszkańców. 2) ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022.
2.	Zwiększenie dostępności rozwiązań innowacyjnych w wymiarze	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uwarunkowania społeczne - możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe; 2. Duża liczba komercyjnych i niekomercyjnych projektów 	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) konsultacji społecznych w celu zwiększenia konkurencyjności obszaru objętego LSR i podniesienia jakości życia mieszkańców;

	infrastrukturalnym i gospodarczym	realizowanych na obszarze objętym LSR, w ramach których można wdrożyć rozwiązania innowacyjne. Potencjał ngo's potwierdza diagnoza obszaru – aktywność społeczna/ organizacje pozarządowe.	2) ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022.
3.	Zakup wyposażenia do miejsc integracji społecznej	1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska. Potencjał miejsc integracji społecznej potwierdza diagnoza obszaru - aktywność społeczna/ dostępność miejsc integracji społecznej.	Potrzeba zdefiniowana na etapie: 1) konsultacji społecznych w celu doposażenia istniejących miejsc integracji społecznej.
4.	Wzmocnienie działalności III sektora poprzez małe projekty infrastrukturalne	1. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe. Potencjał ngo's potwierdza diagnoza obszaru – aktywność społeczna/ organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie: 1) konsultacji społecznych w celu rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; 2) monitoring Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022.
5.	Udostępnienie oferty działań animacyjnych umożliwiające efektywne wykorzystanie istniejącej infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjno-turystycznej	1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska. 2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) efektywniejszego wykorzystania już istniejącej ogólnodostępnej infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjno-turystycznej; 2) aktywizacji mieszkańców obszarów objętego LSR; 3) podniesienia jakości życia mieszkańców.
6.	Wdrożenie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska	Uwarunkowania przyrodnicze – zanieczyszczenie środowiska.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu ograniczenia zmian klimatu i ochrony środowiska. Potrzebę potwierdza diagnoza obszaru w zakresie uwarunkowań przyrodniczych/ zanieczyszczenie środowiska.
7.	Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców	Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu ograniczenia zmian klimatu i ochrony środowiska. Potrzebę potwierdza diagnoza w zakresie uwarunkowań przyrodniczych/ zanieczyszczenie środowiska.
8.	Przywrócenie bezpośrednich relacji międzyludzkich	Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu odbudowania relacji międzyludzkich.
9.	Niedostateczna ilość działań aktywizujących	1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których	Potrzeba zdefiniowana na etapie:

		<p>występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska.</p> <p>2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.</p>	<p>1) konsultacji społecznych w celu rozwijania oferty działań aktywizujących lokalną społeczność.</p> <p>Potrzebę uzasadnia diagnoza obszaru – uwarunkowania demograficzne/ proces starzenia się społeczeństwa.</p>
10.	Niedostateczna oferta usług na rzecz włączenia społecznego	<p>1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska.</p> <p>2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.</p>	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu</p> <p>1) aktywizacji osób wykluczonych społecznie, w szczególności zamieszkujących obszary po PGR.</p> <p>Potrzebę uzasadnia diagnoza obszaru – uwarunkowania przestrzenne, demograficzne i społeczne.</p>
11.	Zwiększenie dostępności oferty w zakresie organizowania czasu wolnego dla osób młodych	<p>1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska.</p> <p>2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.</p>	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu:</p> <p>1) aktywizacji osób młodych;</p> <p>2) udostępnienia kreatywnej oferty spędzania wolnego czasu;</p> <p>3) wdrożenia innowacyjnych metod edukacyjnych, co może znacząco wpłynąć na wyniki kształcenia dzieci i młodzieży;</p> <p>4) podniesienia jakości życia.</p> <p>Potrzebę uzasadnia diagnoza obszaru w zakresie edukacji.</p>
12.	Zwiększenie dostępności projektów społecznych adresowanych do seniorów	<p>1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska.</p> <p>2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.</p>	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu:</p> <p>1) poszerzenia oferty działań społecznych na rzecz osób starszych;</p> <p>2) zaktywizowania osób starszych;</p> <p>3) podniesienia jakości życia.</p> <p>Potrzebę potwierdza diagnoza obszaru w zakresie uwarunkowań demograficznych. Narastająca liczba osób starszych to jednocześnie grupa, która wymaga zaktywizowania.</p>
13.	Udostępnienie oferty projektów społecznych dla rodziców	<p>1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska;</p> <p>2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.</p>	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu:</p> <p>1) skierowania wsparcia dla rodziców w wychowywaniu dzieci;</p> <p>2) rozwiązania problemów edukacyjnych i wychowawczych;</p> <p>3) podniesienia jakości życia tej grupy</p> <p>Potrzebę uzasadnia diagnoza obszaru w zakresie edukacji.</p>
14.	Działania budujące w społeczeństwie poczucie lokalnej tożsamości	<p>Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.</p>	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu:</p> <p>1) budowy poczucia lokalnej tożsamości.</p> <p>Potrzebę uzasadnia spójność obszaru/ spójność kulturowa.</p>
15.	Zwiększenie dostępności do kultury	<p>1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których</p>	<p>Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu:</p>

		występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska; 2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	1) zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców; 2) zwiększenia dostępu do kultury i podniesienia jakości życia.
16.	Wsparcie kobiet w aktywności społecznej i zawodowej	Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) zwiększenia aktywności społecznej kobiet; 2) zwiększenia aktywności zawodowej kobiet. Potrzebę uzasadnia diagnoza obszaru – charakterystyka lokalnego rynku pracy.
17.	Zmniejszenie liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska. 2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) ograniczenia liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej; 2) zminimalizowania tzw. „kultury ubóstwa – utrwalania wzorców życia w ubóstwie”. Potrzebę uzasadnia diagnoza obszaru w zakresie sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych/ pomocy społecznej.
18.	Wzmocnienie współpracy międzysektorowej	Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; 2) wzmocnienia działalności III sektora.
19.	Rozwój potencjału lokalnych organizacji pozarządowych.	Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) zwiększenia potencjału lokalnych organizacji pozarządowych w zakresie rozwoju instytucjonalnego, kadrowego, budowania rozpoznawalnej marki.
20.	Zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych	Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu zwiększenia aktywności organizacji pozarządowych. Potrzebę potwierdza diagnoza III sektora – badania sektorowe wskazują na aktywność około 50% ngo's.
21.	Wzmocnienie wsparcia dla osób niepełnosprawnych i udostępnienie usług dla tej grupy	1. Uwarunkowania infrastrukturalne – dobrze rozwinięta baza świetlic wiejskich, w okolicy których występują place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy boiska. 2. Uwarunkowania społeczne – możliwość realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) zaktywizowania osób niepełnosprawnych; 2) zwiększenia aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych; 3) podniesienia jakości życia tej grupy.
22.	Udostępnienie wsparcia osób młodych w podjęciu pracy	Uwarunkowania gospodarcze.	1. Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) zwiększenia aktywności zawodowej poprzez podjęcie pracy lub samozatrudnienie;

			2) podniesienia jakości życia. Potrzebę uzasadnia diagnoza obszaru w zakresie uwarunkowań gospodarczych i lokalnego rynku pracy i jego problemów.
23.	Wsparcie osób w zakresie podejmowania działalności gospodarczej	Uwarunkowania gospodarcze.	Potrzeba zdefiniowana na etapie: 1) konsultacji społecznych w celu rozwoju przedsiębiorczości. Potrzebę potwierdza diagnoza uwarunkowań gospodarczych – niska przedsiębiorczość.
24.	Wsparcie przedsiębiorczości w zakresie rozwoju działalności produkcyjnej	Uwarunkowania gospodarcze.	Potrzeba zdefiniowana na etapie: 1) konsultacji społecznych w celu wzrostu konkurencyjności obszaru objętego LSR; 2) ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022. Potrzebę potwierdza diagnoza obszaru w zakresie uwarunkowań gospodarczych.
25.	Wsparcie rolników w zakresie rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	1. Uwarunkowania przyrodnicze – urodzajne gleby, niska lesistość. 2. Uwarunkowania gospodarcze – rolniczy charakter obszaru, słabo rozwinięty przemysł.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu zróżnicowania źródeł dochodów gospodarstw rolnych. Potrzebę potwierdza diagnoza obszaru w zakresie uwarunkowań gospodarczych w rolnictwie – spadek liczby gospodarstw rolnych.
26.	Zwiększenie dostępności usług w branży turystycznej i okolicy turystycznej	1. Uwarunkowania przyrodnicze: 1) znaczna ilość dostępnych turystycznie jezior polodowcowych; 2) obszary chronionego krajobrazu na obszarze 2 z 4 gmin objętych LSR; 3) rezerwat przyrody „Wronie”. 2. Specyfika obszaru/ sieć dróg – dogodna komunikacja samochodowa w związku z bliskością A1 i przebiegającą DK 15.	Potrzeba zdefiniowana na etapie konsultacji społecznych w celu: 1) rozwoju usług turystycznych; 2) zwiększenia konkurencyjności obszaru Strategii; 3) podniesienia jakości życia turystów, jak również mieszkańców. Potrzebę potwierdza diagnoza turystyki i sektora gospodarczego.

Źródło: Opracowanie własne.

4.2. Grupy docelowe istotne w kontekście realizacji Strategii

Przeprowadzone konsultacje społeczne i wyniki przeprowadzonej analizy wniosków, poparte diagnozą obszaru w oparciu o dane statystyczne, umożliwiają wskazanie na obszarze objętym Strategią osób w niekorzystnej sytuacji w ramach:

1. PS WPR:
 - 1) osoby z niepełnosprawnościami;
 - 2) kobiety;
 - 3) osoby poszukujące zatrudnienia – osoby bezrobotne, w tym min. mieszkańcy osiedli po-PGR,
2. FEKP:
 - 1) wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju ;
 - 2) dzieci i młodzież uczące się w wieku od 6 do 24 lat z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju;
 - 3) wszyscy mieszkańcy (osoby, które ukończyły 60 rok życia) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju,

co potwierdza diagnoza w dalszej części rozdziału. Wymienione wcześniej potrzeby rozwojowe wynikają również z niekorzystnej sytuacji członków lokalnej społeczności. Dlatego też Strategia zostanie ukierunkowana również na wsparcie takich osób poprzez dedykowane działania lub preferencje na etapie oceny i wybory projektów.

Jednocześnie za grupy docelowe istotne z punktu widzenia realizacji LSR wskazań należy:

Tabela 9. Grupy docelowe istotne z punktu widzenia realizacji Strategii.

I.p.	Grupa docelowa	Potrzeba rozwojowa (nr pozycji)	Forma wsparcia
1.	dzieci i młodzież uczące się w wieku od 6 do 24 lat z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju	5, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 21, 22	uczestnicy projektów grantowych
2.	wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju	5, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 21	uczestnicy projektów grantowych
3.	wszyscy mieszkańcy (osoby, które ukończyły 60 rok życia) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju	5, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 21	uczestnicy projektów grantowych
4.	Jednostki sektora finansów publicznych	1, 2, 3, 6, 18	wsparcie dedykowane dla grupy
5.	Przedsiębiorcy	2, 6, 7, 18, 24, 26	wsparcie dedykowane dla grupy
6.	Osoby fizyczne zainteresowane podjęciem działalności gospodarczej	2, 6, 7, 16, 22, 23, 24	wsparcie dedykowane dla grupy
7.	Organizacje pozarządowe	2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21	wsparcie dedykowane dla grupy

Źródło: Opracowanie własne.

4.3. Analiza możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponad lokalnych

U podstaw powołania Lokalnej Grupy Działania leży realizacja wspólnych działań w różnych obszarach życia społecznego i gospodarczego, które w sposób zintegrowany przyczyniłyby się do rozwoju obszaru objętego interwencją. Uzasadnieniem utworzenia partnerstwa jest aktywizowanie lokalnych społeczności i zachęcanie ich do współpracy przez wspólne definiowanie rzeczywistych problemów oraz ich oddolne rozwiązywanie, a także wymiana zasobów i doświadczeń oraz lepsza koordynacja działań w odpowiedzi na zdiagnozowane ograniczenia na obszarze podobnych uwarunkowań społecznych, gospodarczych, geograficznych i kulturowych.

Dlatego też, uwzględniając na obszarze objętym strategią również wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych, należy wskazać możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych przez Lokalną Grupę Działania Ziemia Wąbrzeska, takie jak:

- 1) za pośrednictwem Lokalnej Strategii Rozwoju:
 - a) realizacja projektów infrastrukturalnych i społecznych, które wynikają z problemów i potrzeb rozwojowych konsultowanych i zgłaszanych przez lokalne społeczności,
 - b) realizacja działań animacyjnych bezpośrednio przez LGD w odpowiedzi na wnioski lokalnych społeczności,
 - c) włączenie się w inicjatywy lokalne i ponadlokalne realizowane przez podmioty z obszaru objętego LSR oraz inne, które skierowały zaproszenie do współpracy;
- 2) za pośrednictwem pozostałych instrumentów terytorialnych:

- a) bieżąca informacja nt. możliwości uzyskania wsparcia w ramach FEKP oraz Strategii Obszaru Prowadzenia Polityki Terytorialnej Wąbrzeźna, w tym na działania komplementarne z projektami realizowanymi w ramach LSR,
 - b) włączenie się LGD w realizację projektów partnerskich,
 - c) włączenie się w proces konsultacji na etapie opracowania dokumentów strategicznych;
- 3) za pośrednictwem innych źródeł finansowania:
- a) współdziałanie w Programie Stypendiów Pomostowych w celu wsparcia finansowego młodych mieszkańców obszaru objętego LSR,
 - b) bieżąca informacja nt. możliwości uzyskania wsparcia i prowadzonych naborów wniosków w ramach PS WPR,
 - c) bieżąca informacja nt. możliwości uzyskania wsparcia w ramach programów grantowych dostępnych na poziomie powiatu, województwa i kraju, na podstawie dostępnej wiedzy.

4.4. Diagnoza obszaru uzasadniająca potrzeby rozwojowe i potencjał obszaru

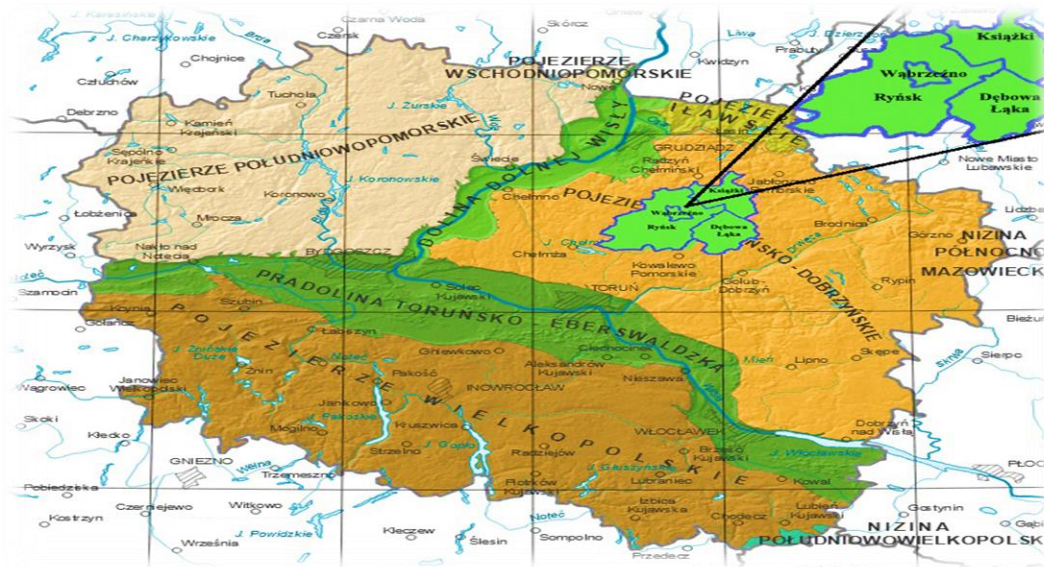
Dokonana wcześniej analiza potencjałów obszaru znajduje również potwierdzenie w diagnozie obszaru objętego LSR. Przedstawione poniżej zagadnienia dotyczą najważniejszych aspektów funkcjonowania lokalnej społeczności. W każdym z obszarów tematycznych uwzględniono również zdefiniowanie trendu w celu wykazania zasadności dalszej interwencji.

4.4.1. Uwarunkowania przyrodnicze

Położenie geograficzne, rzeźba terenu i klimat

Obszar objęty LSR należy do makroregionu Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego i leży w mezoregionie Pojezierza Chełmińskiego.

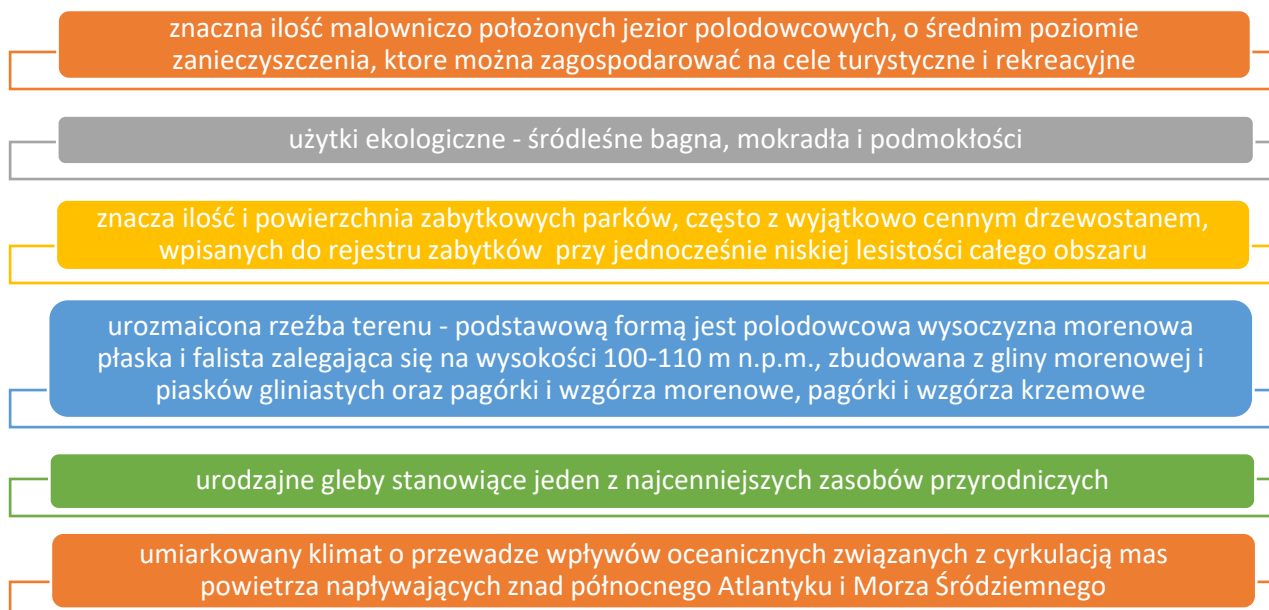
Mapa 3. Uwarunkowania przestrzenne na tle krain geograficznych.

Źródło: Opracowanie własne.

Charakterystycznym elementem rzeźby terenu tego obszaru są równoleżnikowo zlokalizowane trzy pasma moren czołowych – moreny południowowąbrzeskie, północnowąbrzeskie i środkowowąbrzeskie.

Schemat 3. Uwarunkowania geograficzne obszaru Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Szczególnym walorem obszaru Strategii są jeziora, które mogą stanowić obszar interwencji w zakresie rozwoju bazy rekreacyjnej i turystycznej:

Tabela 10. Jeziora na obszarze objętym Strategią.

I.p.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]	Położenie	Dostępność rekreacyjna i turystyczna
1.	Praczka	6,87	gm. Książki	
2.	Szenwaldzkie	10,22		
3.	Łopatowickie (Łopatki)	8,30		Centrum Aktywnego Wypoczynku
4.	J. Wielkie (Osieczek)	30,20		Centrum Aktywnego Wypoczynku
5.	Blizno	53,20		Centrum Aktywnego Wypoczynku
6.	J. Radowiskie	15,80	gm. Ryńsk	
7.	J. Sicieńskie (Sitno)	68,00		
8.	Szańce	10,60		jezioro konkursowe Polskiego Związku Wędkarskiego
9.	Szczurkowo	30,60		
10.	Wieczno Południowe	135,90	częściowo gm. Ryńsk	ośrodek Wypoczynkowy
11.	Frydek	27,30	M. Wąbrzeźno	
12.	J. Zamkowe	73,80	M. Wąbrzeźno/ gm. Ryńsk	plaża, kąpielisko, przystań sportów wodnych

Źródło: Opracowanie własne.

Na wykorzystanie jezior w celach rekreacyjnych i turystycznych na obszarze wpływa wiele czynników – dostępność komunikacyjna i ich położenie, powierzchnia, jakość wód, potrzeby mieszkańców w zakresie spędzania czasu wolnego oraz możliwości finansowe samorządów. Zdecydowana większość jezior znajduje się w zarządzie Polskiego Związku Wędkarskiego. Występowanie takich gatunków, jak: szczupak, sandacz, płoć, karaś srebrzysty, leszcz czy lin, czyni te jeziora atrakcyjnymi łowiskami również dla wędkarzy spoza obszaru Strategii.

Klimat na obszarze objętym LSR, podobnie jak innych obszarów tej części regionu, charakteryzuje się przejściowością i zmiennością warunków temperatury, opadów, ciśnienia, wiatru i zachmurzenia.

Schemat 4. Najważniejsze cechy klimatu na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Wody i bogactwa naturalne

Obszar Strategii leży w dorzeczu Wisły, w obrębie zlewni jej prawobocznych dopływów: Drwęcy i Strugi Toruńskiej oraz częściowo w zlewniach Kanału Głównego i Osy. Obszar ten jest umiarkowanie zasobny w wody powierzchniowe. Jednym z najcenniejszych zasobów przyrodniczych obszaru objętego LSR są urodzajne gleby. Z tego względu obszar ten wyróżnia się na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

Schemat 5. Morfologia gleb na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Obszar Strategii się niskofalistą i niskopagórkowatą rzeźbą terenu. Występują tu korzystne warunki dla intensywnej uprawy roślin o dużych wymaganiach klimatycznych i glebowych. Przeważają gleby kompleksu żytniego dobrego i żytniego bardzo dobrego. W obniżeniach terenowych występują powszechnie gleby kompleksu pastewnego mocnego. Przestrzennie dominują średnio urodzajne gleby klasy bonitacyjnej IIIb i IVa. Natomiast spośród trwałych użytków zielonych przeważają użytki IV klasy bonitacyjnej. Brak istotnych źródeł zagrożeń, głównie ze strony przemysłu, umożliwia rozwój rolnictwa ekologicznego, ponieważ gleby tego obszaru nie są ponadnormatywnie zanieczyszczone.

Baza surowców użytecznych jest uboga, a złoża w pełni nierozpoznane. Z pozostałych surowców pospolitych występują kruszywa, iły, a lokalnie kreda jeziorna oraz torf, przy czym jakość kruszyw zależy w znacznym stopniu od typu genetycznego złoża. Występujące złoża żwiru i piasku mają swoje odzwierciedlenie w ilości

czynnych kopalni kruszyw. Jedyne złożę kredy jeziornej udokumentowano w miejscowości Węgorzyn. Nieeksploatowane dotychczas przemysłowo złożę ma powierzchnię 5,72 ha, a jego zasoby szacowane są na 197 tys. ton.

Lasy i formy ochrony przyrody

Wskaźnik lesistości obszaru objętego LSR na poziomie 10,06% jest jednym z najniższych w województwie kujawsko-pomorskim. Występowanie urodzajnych gleb i prowadzenie rozdrobnionej gospodarki rolnej przyczyniły się w dużym stopniu do odlesienia, co znajduje odzwierciedlenie w bardzo niskim poziomie wskaźnika lesistości, który - dla porównania - na poziomie województwa ma wartość 23,2%, a dla obszaru całej Polski – 29%.

Na obszarze objętym strategią występują dwa obszary chronionego krajobrazu:

- 1) „Obszar kompleksu torfowiskowo-jeziorno-leśnego Zgniłka-Wieczno-Wronie” znajdujący się w centralnej części Pojezierza Chełmińskiego i chroniący największy na tym terenie kompleks torfowiskowy ze zbiorowiskami roślinnymi i szeregiem rzadkich i chronionych 58 gatunków roślin i zwierząt, największe na terenie Pojezierza Chełmińskiego jezioro Wieczno o dobrej jakości wody, użytkowane rekreacyjnie i będące jednocześnie miejscem lęgowym ptactwa, oraz kompleks leśny z rezerwatem przyrody „Wronie” (obszar obejmuje częściowo gminę Ryńsk);
- 2) „Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy” obejmujący powierzchnię 65 ha gminy Dębowa Łąka, który chroni malowniczy krajobraz klasycznie wykształconej pradoliny Drwęcy z kompleksami leśnymi i licznymi jeziorami.

Utworzony w 1978 r. w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych rezerwat przyrody „Wronie” stanowi fragment buczyny pomorskiej przy północno-wschodniej granicy zasięgu buka. Głównym przedmiotem ochrony w rezerwacie jest zespół roślinny żyznej buczyny niżowej, gdzie las tworzy buk z domieszką dębu szypułkowego.

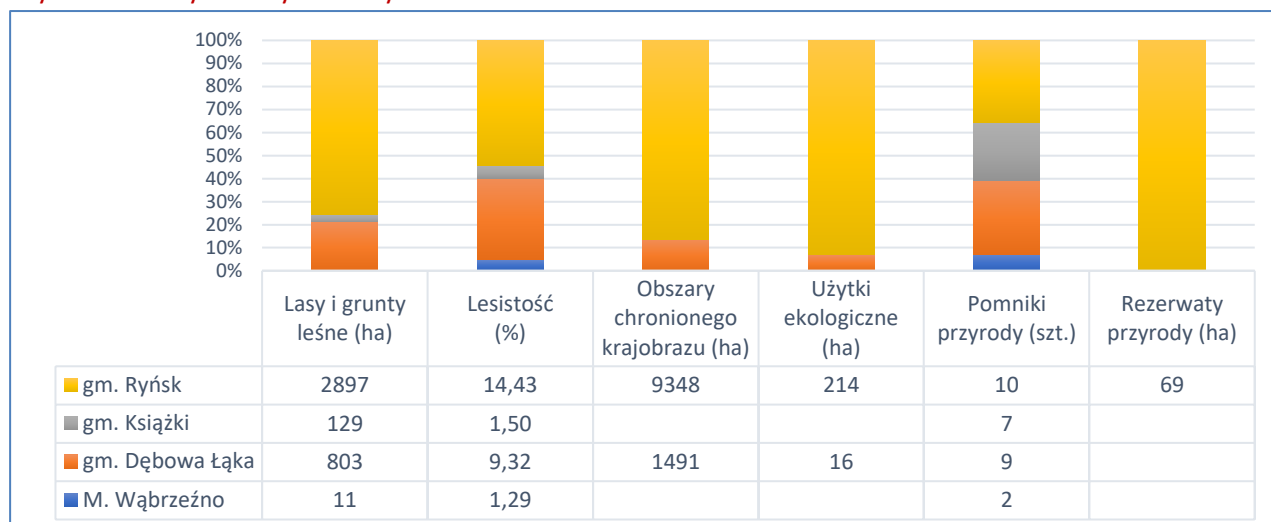
Zdjęcie 3. Rezerwat przyrody „Wronie”.

Źródło: <https://golub-dobrzyn.torun.lasy.gov.pl/rezerwaty-przyrody#.Yxm0lbTP2Uk>

Cenne uzupełnienie tego obszaru stanowi szereg indywidualnych form ochrony przyrody, takich jak pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Celem ochrony pomników przyrody, m.in. sędziwych i okazałych drzew, jest zachowanie tworów przyrody o szczególnej wartości naukowej, kulturowej i historycznej, odznaczających się indywidualnymi i niepowtarzalnymi cechami. W odniesieniu do strategicznej oceny oddziaływania operacji o charakterze inwestycyjnym warto zaznaczyć, że na obszarze tym nie występują obszary typowane do europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000.

Wykres 13. Lasy i formy ochrony środowiska.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12.2020 r.).

Zanieczyszczenie i stan środowiska

Obszar Strategii pod względem zanieczyszczenia i stanu środowiska cechuje:

- 1) znaczna podatność gleb na erozję - zagrożenie gleb procesami erozji, zarówno wietrznej, jak i wodnej powierzchniowej. Erozja wietrzna występuje na znacznych przestrzeniach wysoczyzny morenowej i przejawia się wywiewaniem wierzchnich - próchnicznych cząstek gleby. Erozja wodna powierzchniowa występuje na terenach o znacznym nachyleniu – na zboczach rynien i dolin polodowcowych;
- 2) nadmierne zanieczyszczenie wód powierzchniowych, dotyczy to w szczególności wód Strugi Toruńskiej i Osy, a także niektórych jezior, kondycja troficzna tych wód wskazuje na znaczną podatność na degradację i presję zanieczyszczeń obszarowych spływających z pól na co wpływ mają nieprawidłowo prowadzone działania melioracyjne w rolnictwie i leśnictwie w latach powojennych oraz zmiany klimatu;
- 3) zagrożenie zanieczyszczeniem wód podziemnych - wody podziemne w badanych ujęciach, zasilających wodociągi zbiorowe, charakteryzują się średnią i wysoką jakością, na pograniczu klasy Ib i II, w kilku jednak przypadkach stwierdzono złą jakość wody, która zawiera zwiększoną zawartość żelaza, manganu oraz wysoką twardość ogólną, a z badań wynika, że nieodpowiednia (do spożycia) jakość wody jest bardziej wynikiem naturalnego składu fizyko-chemicznego pobieranej wody, aniżeli wpływu zanieczyszczeń co potwierdzają to wyniki badań bakteriologicznych, które nie budzą zastrzeżeń;
- 4) emisja zanieczyszczeń do powietrza jest problemem lokalnym i wiąże się z uciążliwą okresowo emisją zanieczyszczeń do atmosfery, szczególnie w obszarach zwartej zabudowy oraz w większych miejscowościach, gdzie w okresie grzewczym ma miejsce tzw. emisja niska z domowych palenisk i lokalnych kotłowni.

Omówione uwarunkowania przyrodnicze obszaru objętego LSR dotknęły różnych zagadnień. Ukształtowanie terenu ze znaczną ilością malowniczo położonych jezior polodowcowych, o średnim poziomie zanieczyszczenia, jest cechą, która wyróżnia ten obszar na tle sąsiadujących grup. Jednocześnie niska lesistość i występowanie urodzajnych gleb przyczyniły się do dominacji rolnictwa. Niedostatek bogactw naturalnych wpłynął z kolei na słaby rozwój przemysłu. Stąd też obszar ten posiada rolniczy charakter. Dlatego też za w pełni uzasadniony kierunek należy wskazać wykorzystanie potencjału jezior, które stanowią podstawę rozwoju oferty turystycznej i rekreacyjnej. Dalsze zagospodarowanie i rozwój bazy rekreacyjno-turystycznej, pomimo zrealizowanych w ostatnich latach inwestycji w tym zakresie, wzmocni konkurencyjność obszaru objętego LSR. Zwiększenie dostępności walorów środowiska dla mieszkańców i turystów należy zatem uznać za w pełni uzasadniony kierunek interwencji w ramach Strategii. Jednocześnie deficyt rozwiązań innowacyjnych na obszarze Strategii przemawia za wdrożeniem projektów o charakterze innowacyjnym w

zakresie rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej w celu zwiększenia konkurencyjności obszaru interwencji.

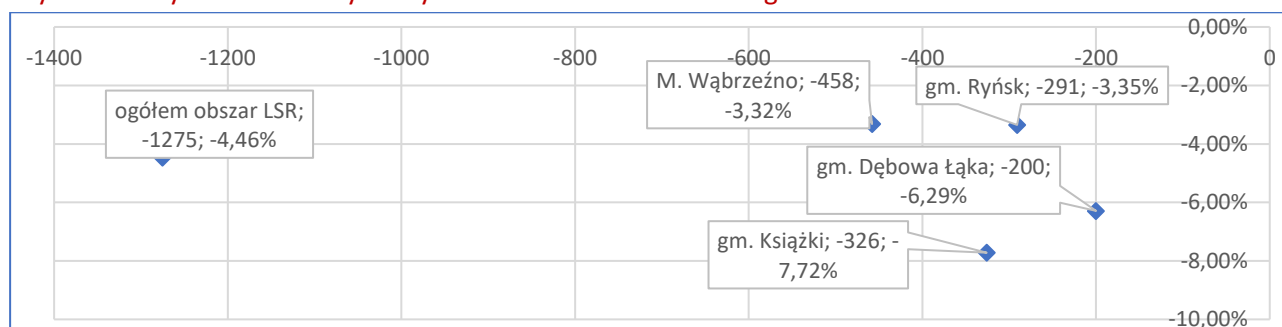
Ze względu na inwestycyjny charakter projektów umożliwiających wykorzystanie walorów środowiska innowacje związane powinny być szczególnie związane z wdrożeniem nowych lub znacząco udoskonalonych produktów lub nowego wykorzystania lub zmobilizowania lokalnych zasobów przyrodniczych.

4.4.2. Uwarunkowania demograficzne

Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost rzeczywisty

Na przestrzeni lat 2016-2020 liczba ludności na obserwowanym obszarze zmniejszyła się o 1 275 osób, co stanowiło spadek o 4,46% i było prawie 2-krotnie większe niż przeciętne w województwie.

Wykres 14. Dynamika zmiany liczby ludności na obszarze Strategii.

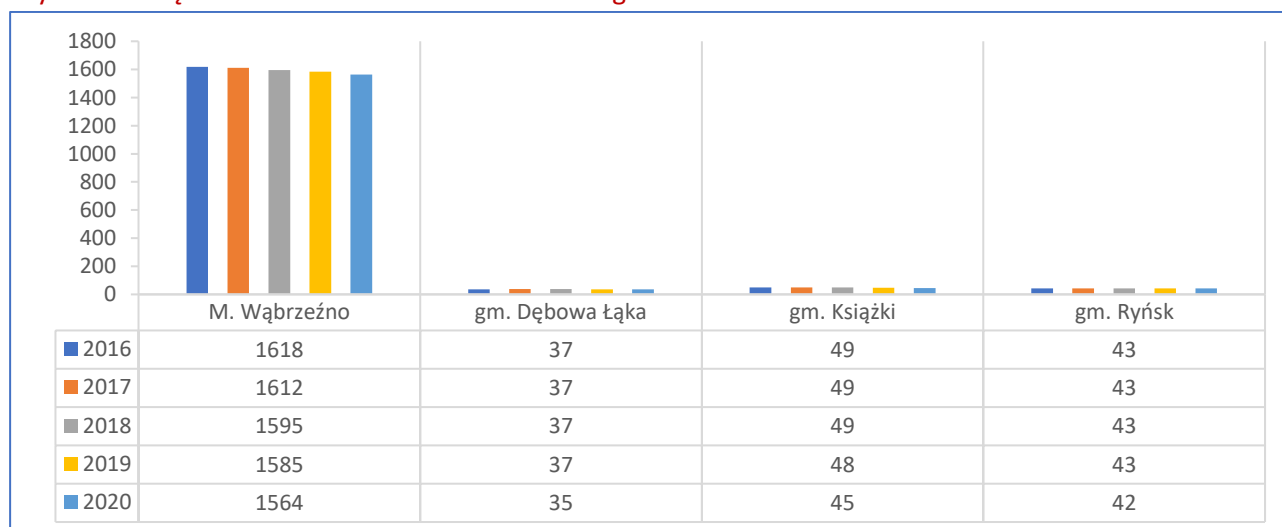

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Negatywny trend spadku liczby ludności na obszarze objętym LSR potwierdza analiza stanu ludności – w 2021 r. ubyło kolejnych 143 mieszkańców, a stan ludności w poszczególnych gminach kształtował się następująco: gm. Dębowa Łąka – 2 982 mieszkańców, gm. Książki – 3 882 mieszkańców, gm. Ryńsk – 8 378 mieszkańców, gm. Miasto Wąbrzeźno – 13 220 mieszkańców.

Gęstość zaludnienia obszaru objętego LSR w 2020 r. wynosiła 77 osób na km², co była wartością niższą od przeciętnej gęstości zaludnienia w województwie kujawsko-pomorskim (115 osób/ km²). Gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich odpowiadających administracyjnie obszarom gmin: Dębowej Łąki, Książek oraz Ryńska, wyróżnia niewielka gęstość zaludnienia na poziomie 43 osób na km², wobec 50 osób na km² dla obszarów wiejskich województwa.

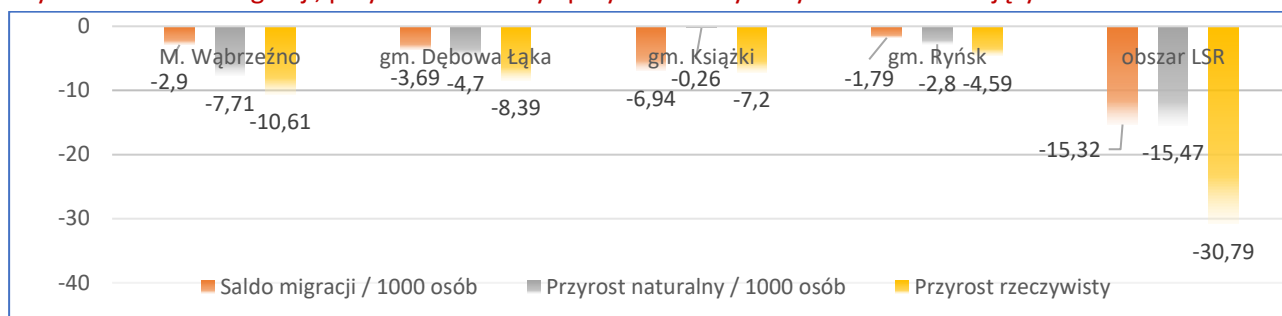
Wykres 15. Gęstość zaludnienia na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Na obszarze planowanym do objęcia LSR zauważalne są ujemne saldo migracji na 1000 osób i przyrostu naturalnego na 1000 osób, świadczące o odpływie ludności z danego obszaru, co rzutuje w konsekwencji na ujemny wskaźnik przyrostu rzeczywistego.

Wykres 16. Saldo migracji, przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty na obszarze objętym LSR.

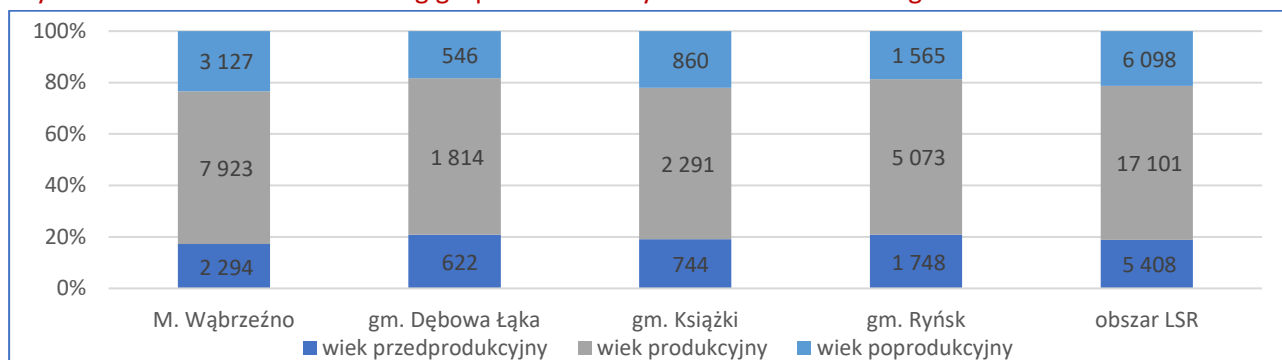
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12.2020 r.).

Spośród gmin obszaru objętego LSR Miasto Wąbrzeźno odznacza się największym ubytkiem mieszkańców, a najmniejszą gmina Ryńsk.

Ekonomiczna i funkcjonalna struktura wieku ludności

Obszar objęty LSR zamieszkuje 28 607 osób., z czego 5 408 mieszkańców to osoby w wieku przedprodukcyjnym, 17 101 mieszkańców jest w wieku produkcyjnym, a 6 098 mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

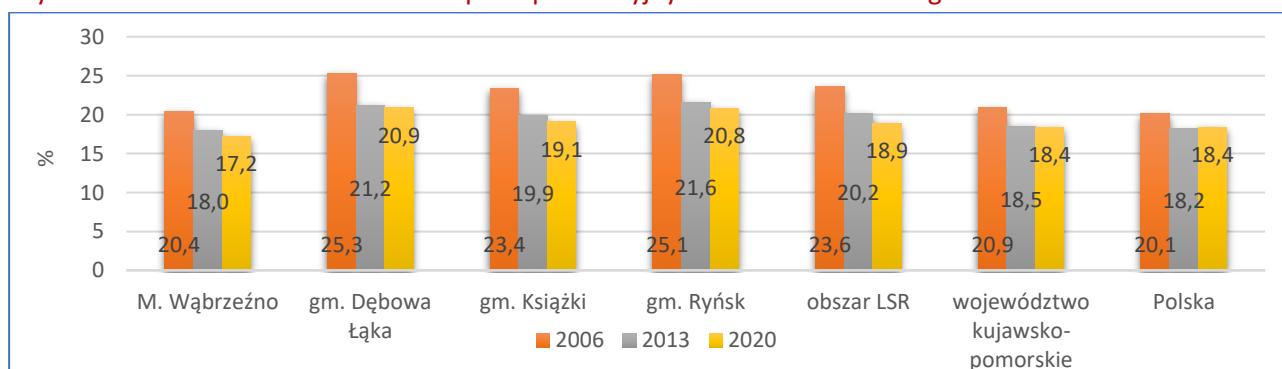
Wykres 17. Liczba mieszkańców wg grup ekonomicznych na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12.2020 r.).

W 2020 r. udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) w ogólnej ludności wynosił dla obszaru objętego LSR 18,9%, co było wartością porównywalną ze średnią dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju (18,4%). Jednocześnie zauważyć należy, że na przestrzeni lat 2006-2020 sukcesywnie spada udział osób w tym wieku na analizowanym obszarze, co wpisuje się również w trendy województwa.

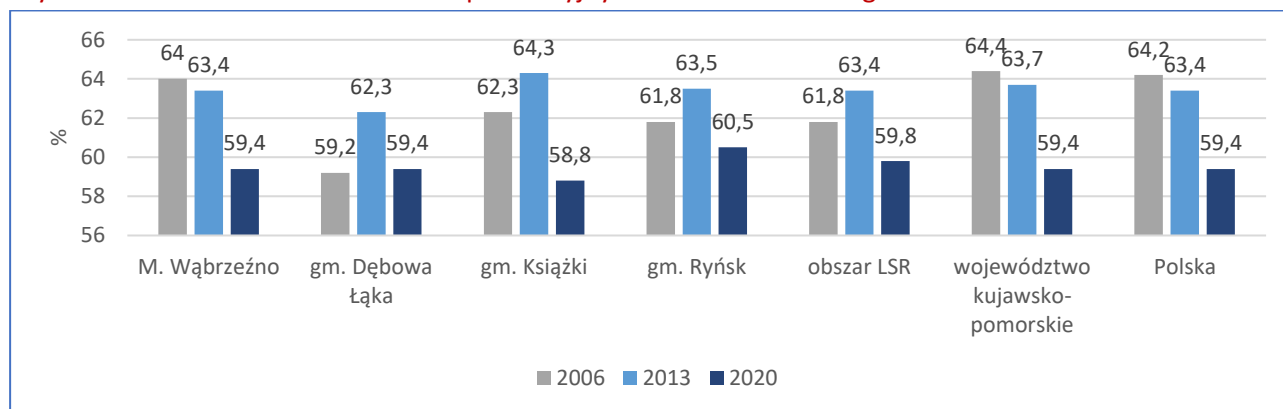
Wykres 18. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 danego roku w latach 2016-2020).

W 2020 r. mieszkańcy w wieku produkcyjnym stanowili blisko 60,0% ogółu ludności i była to wartość nieco wyższa od średnich dla województwa i kraju.

Wykres 19. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym na obszarze Strategii.

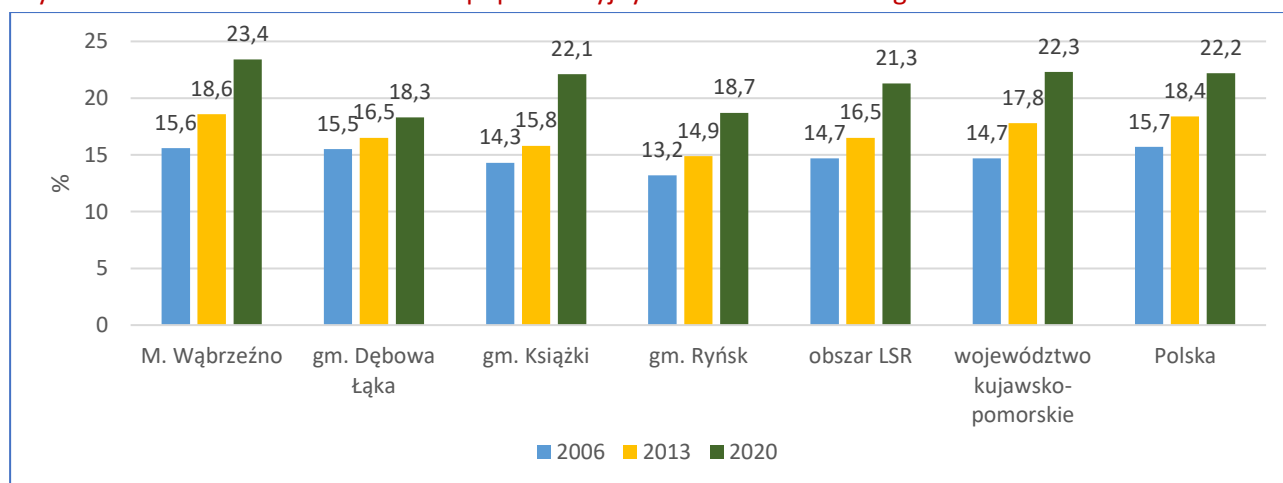

Źródło: Opracowanie własne. BDL – GUS (stan na 31.12 danego roku w latach 2016-2020).

W analizowanym okresie (2006-2020) na obszarze objętym LSR zanotowano przeciętne zmniejszenie się liczebności tej grupy wiekowej, a spadek był porównywalny do średnich województwa i kraju.

Postępujący proces starzenia się społeczeństwa to jednocześnie wzrost liczby i udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Na obszarze objętym LSR w 2020 r. udział osób w tym wieku wynosił 21,3%, co było wartością niższą w porównaniu do średniej wojewódzkiej (22,3%) i krajowej (22,2%). Zauważyć jednak należy, że na przestrzeni lat zwiększenie się liczebności tej grupy wiekowej jest porównywalne z poziomem województwa i kraju.

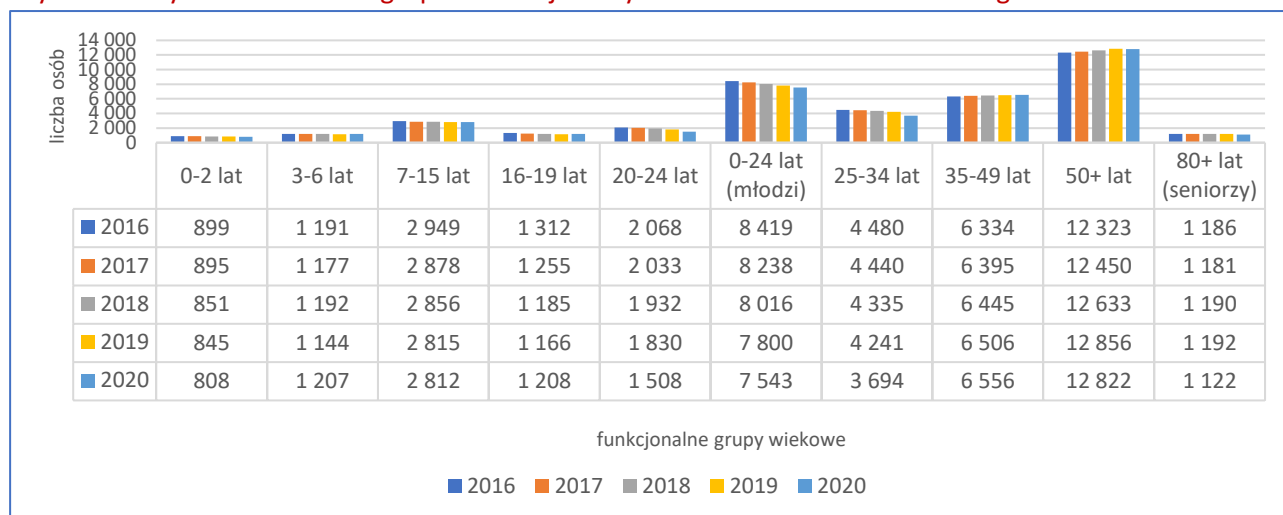
Wykres 20. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Pod względem funkcjonalnych grup wieku na obszarze objętym LSR, wg stanu na rok 2020, mieszkało 808 dzieci w wieku żłobkowym (0-2 lat), 1 207 dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) oraz 2 812 dzieci w wieku szkolnym (7-15 lat). Wśród starszych grup wiekowych, młodzież w wieku 16-19 lat liczyła 1 208 osób, natomiast młode osoby dorosłe w wieku 20-24 lat to 1 508 osób. Łączna populacja młodych mieszkańców do 24 lat wynosiła w 2020 r. 7 543 osób, co stanowiło 26,4% ludności obszaru LSR. Liczba mieszkańców w grupach najstarszych wynosiła odpowiednio 12 822 osoby w wieku 50+ (44,82% ogółu badanej populacji) oraz 1 122 osób w wieku 80+ (3,9% ogółu badanej populacji).

Wykres 21. Dynamika zmian w grupach funkcjonalnych ludności na obszarze Strategii.

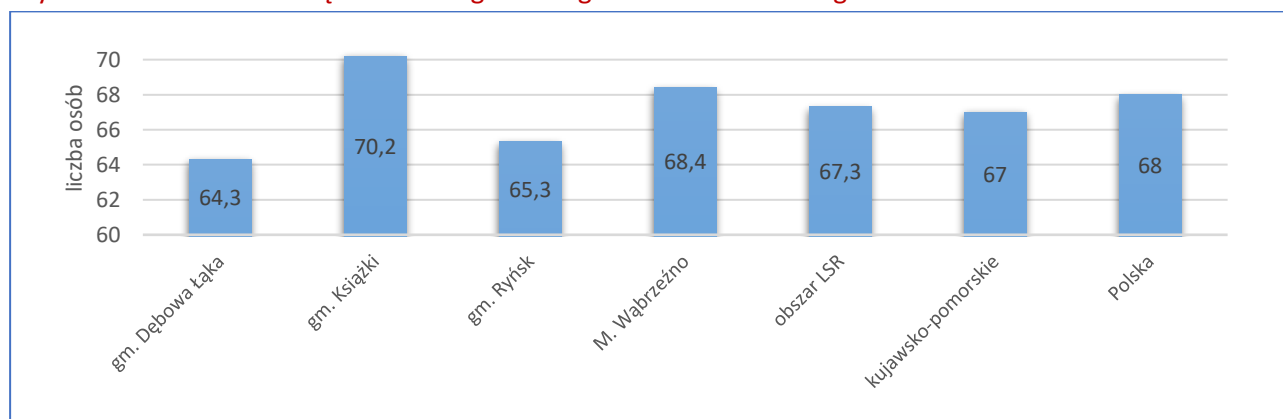
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

W analizowanym okresie czasu (2016-2020) na obszarze LSR spadła liczba dzieci, przy czym największy spadek dotyczył grupy dzieci w wieku szkolnym. Wśród dorosłych mieszkańców badanego obszaru spadła również liczba osób w wieku 25-34, natomiast wzrosła liczba osób w wieku 35-49. Również w grupie mieszkańców w wieku 50+ nastąpił duży wzrost liczby takich osób, z kolei w grupie 80+ odnotowano niewielki spadek.

Obciążenie demograficzne

Stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym określa się mianem wskaźnika obciążenia demograficznego. Jako nieprodukcyjny przyjmuje się wiek 0-17 lat (wiek przedprodukcyjny) oraz 60 lat i więcej dla kobiet i 65 lat i więcej dla mężczyzn (wiek poprodukcyjny), natomiast wiek produkcyjny to 18-59/64 lata (18-59 lat - dla kobiet i 18-64 lata - dla mężczyzn).

Wykres 22. Wskaźnik obciążenia demograficznego na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31. 12.2020 r.).

Na badanym obszarze najwyższy wskaźnik obciążenia demograficznego występuje w gm. Książki (70,2%), a najniższy w gm. Dębowa Łąka (64,3%). Średnia wartość tego wskaźnika dla obszaru objętego LSR wynosi 67,3% i jest porównywalna dla województwa kujawsko-pomorskiego (67%) i Polski (68%).

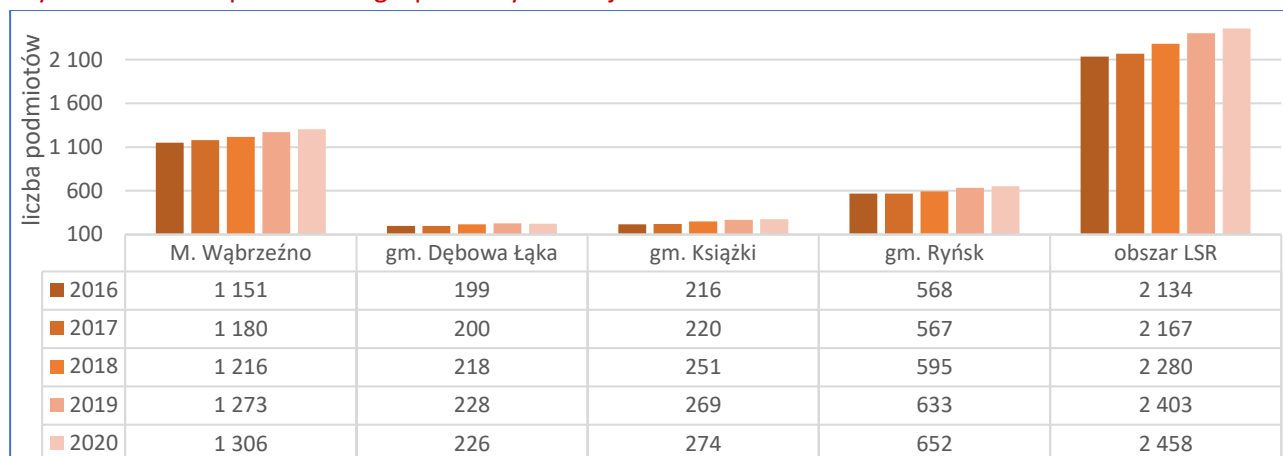
Przedstawione wskaźniki demograficzne potwierdzają postępujący proces starzenia społeczeństwa. Spadek liczby osób młodych i w wieku produkcyjnym, a wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym uzasadnia uwzględnienie działań na rzecz seniorów. Również wskaźnik zaludnienia, szczególnie niski na obszarach wiejskich, przemawia za interwencją w sferze aktywizacji społecznej. Jednocześnie rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym uzasadnia potrzebę udostępnienia oferty wsparcia dla tej grupy wiekowej.

4.4.3. Uwarunkowania gospodarcze

Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON

W 2020 r. na obszarze objętym LSR funkcjonowało 2458 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, co stanowiło jednocześnie 1,2% wszystkich podmiotów działających w województwie kujawsko-pomorskim.

Wykres 23. Liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON.

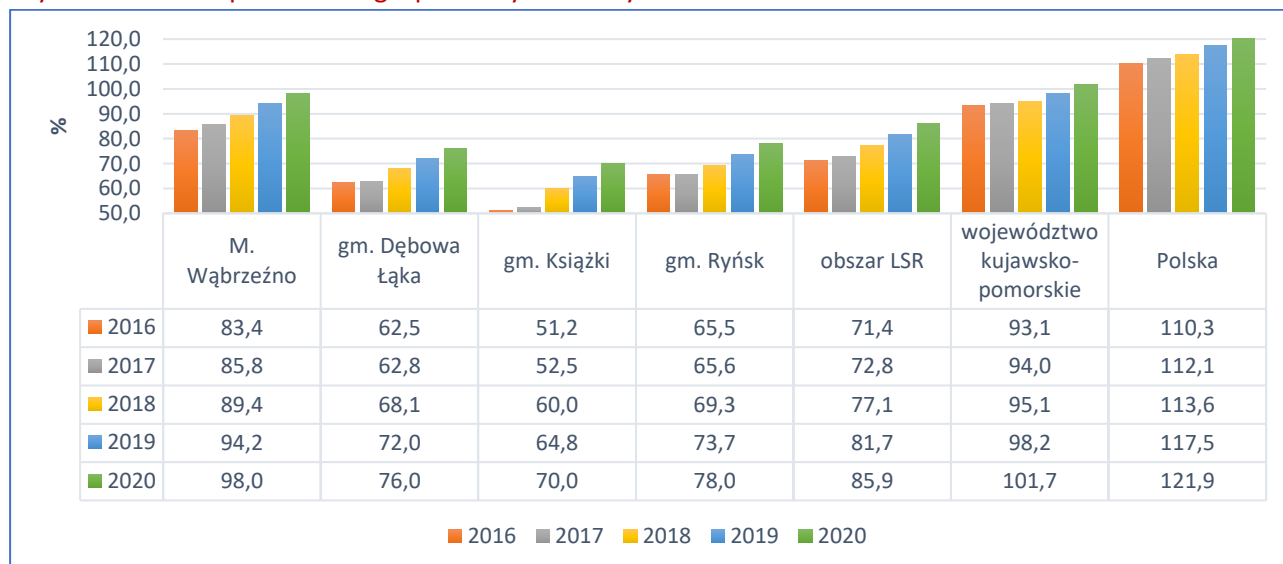

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

W analizowanym okresie (2016-2020) zauważalny jest wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarówno w każdej z gmin, jak i na całym obszarze objętym LSR.

Kolejnym ze wskaźników istotnych w ocenie poziomu przedsiębiorczości danego obszaru jest liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Wykres 24. Liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców.

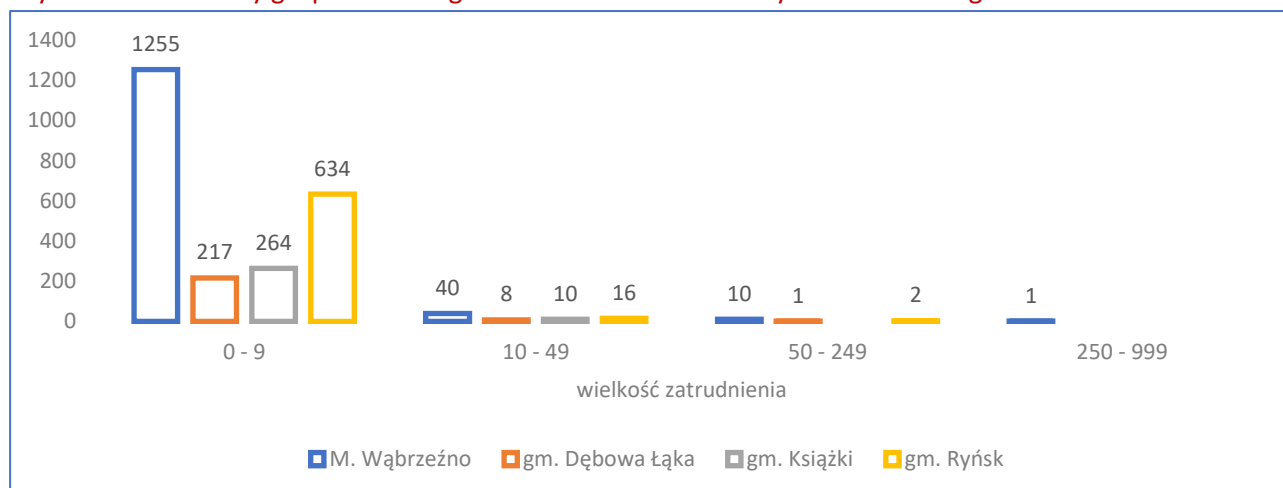

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na obszarze LSR osiągnęła w 2020 r. poziom 85,9, co było wartością mniejszą niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego (101,7) i dla kraju (121,9). Zauważyć jednak należy, że w latach 2016-2020 na analizowanym obszarze nastąpił wzrost tego wskaźnika o 14,5%, co było równocześnie wartością znaczenie wyższą niż średnia wartość dla województwa (wzrost o 8,6%) i dla kraju (wzrost o 11,6%).

Za równie ważny wskaźnik przedsiębiorczości na analizowanym obszarze uznać należy klasyfikację przedsiębiorstw ze względu na liczbę zatrudnionych pracowników i wynik finansowy.

Wykres 25. Podmioty gospodarcze wg wielkości zatrudnienia i wyniku finansowego.

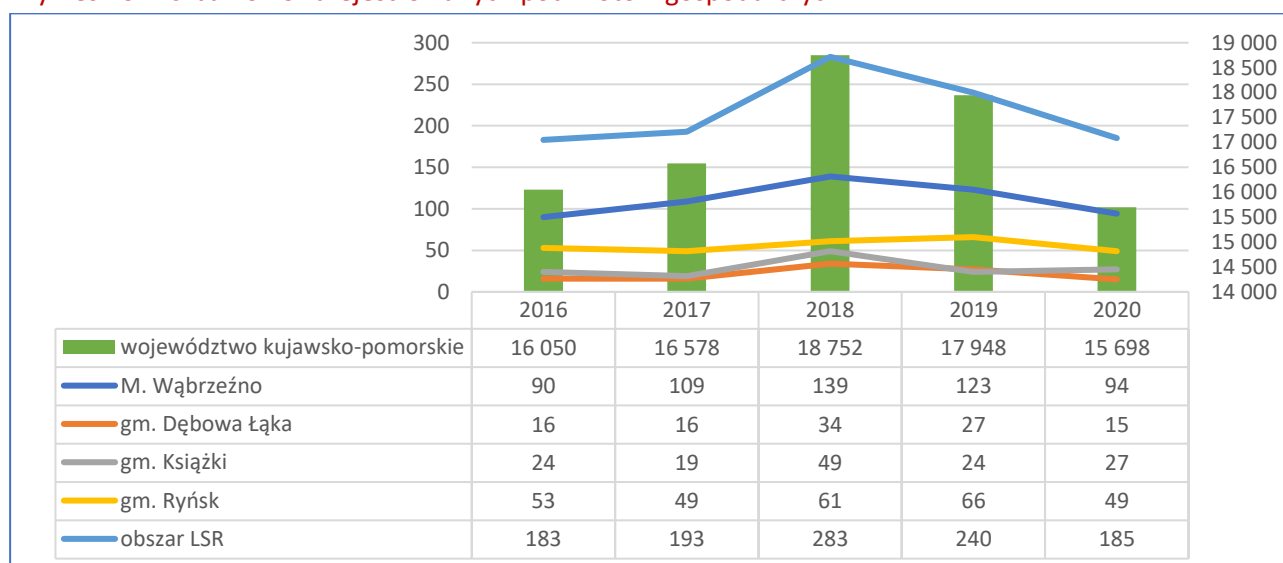

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12.2020 r.).

Na analizowanym obszarze mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób o przychodach netto mniejszych lub równych 2 mln euro stanowią zdecydowaną większość podmiotów prowadzących działalność gospodarczych (96,41% ogółu firm). Tylko 13 podmiotów zatrudnia między 50 a 249 pracowników i osiąga przychody mniejsze lub równe 43 mln euro, a status dużego przedsiębiorstwa, które zatrudnia co najmniej 250 osób i osiąga przychody większe niż 43 mln euro, posiada jedna firma.

Innym ze wskaźników przedsiębiorczości jest liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON.

Wykres 26. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

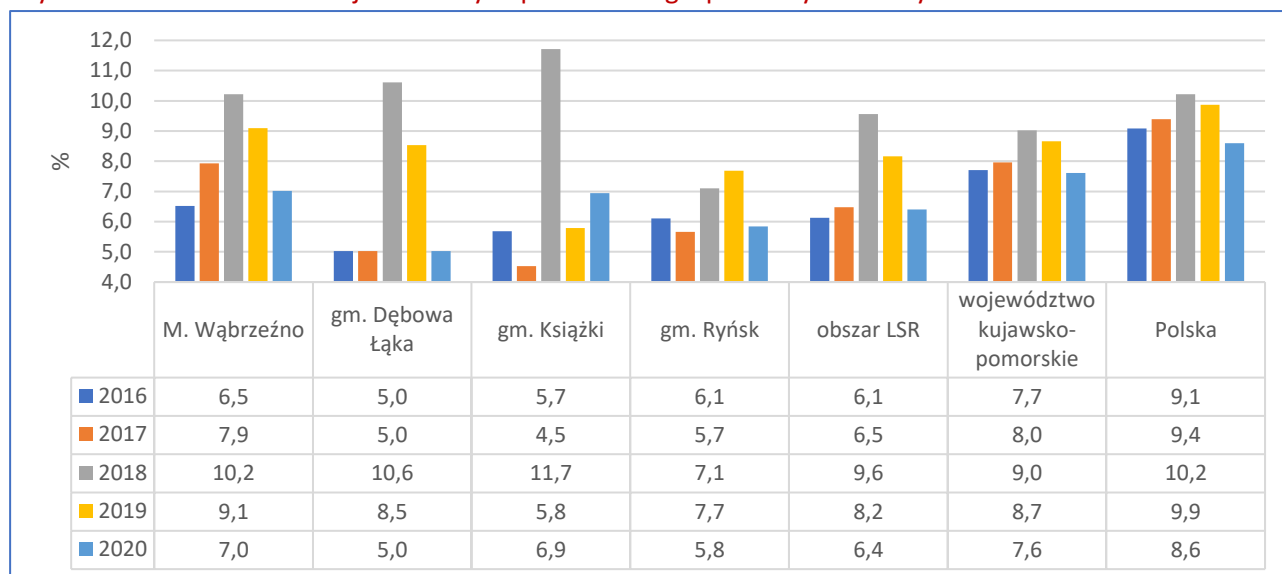

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

W analizowanym okresie czasu (2016-2020) do 2018 r. na całym obszarze objętym LSR zauważalny jest wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, co zgodne jest z trendami województwa, jak i kraju. W kolejnych latach nastąpił spadek tego wskaźnika, co również jest zbieżne zarówno z tendencjami w województwie, jak i kraju.

W 2020 r. na obszarze objętym LSR liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wyniosła 185, co stanowiło 1,2% wszystkich nowo zarejestrowanych podmiotów w województwie kujawsko-pomorskim. Jednocześnie, spośród nich 169 (91,4% ogółu) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Wykres 27. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców.

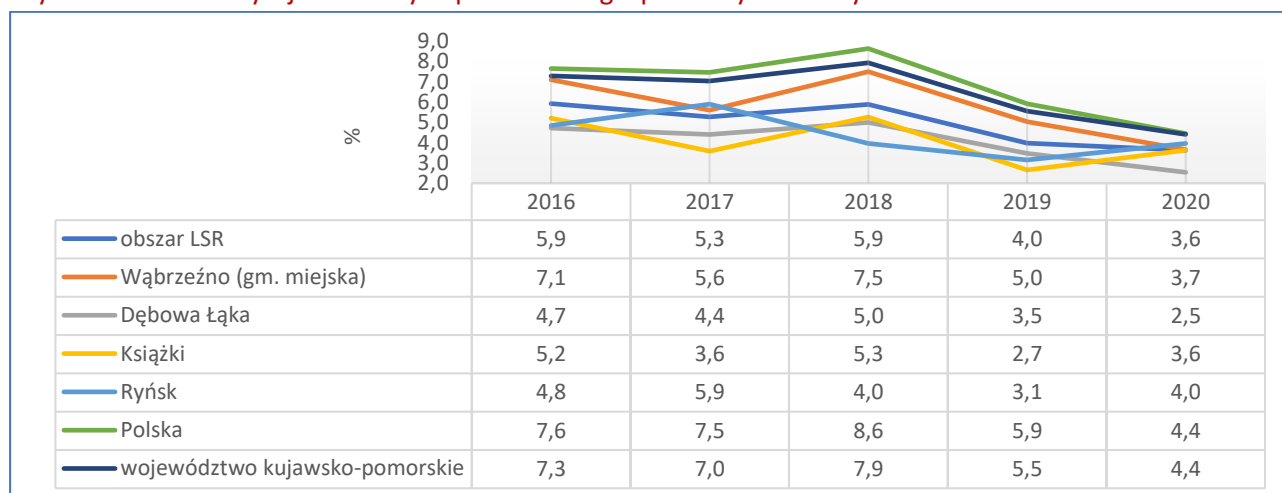

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców na obszarze objętym LSR wskaźnik ten wyniósł w 2020 r. 6,4 nowych podmiotów, co było wartością niższą od średniej dla województwa (7,6) i kraju (8,6).

Kolejnym z analizowanych wskaźników w kontekście poziomu przedsiębiorczości badanego obszaru jest liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z systemu REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców.

Wykres 28. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców.

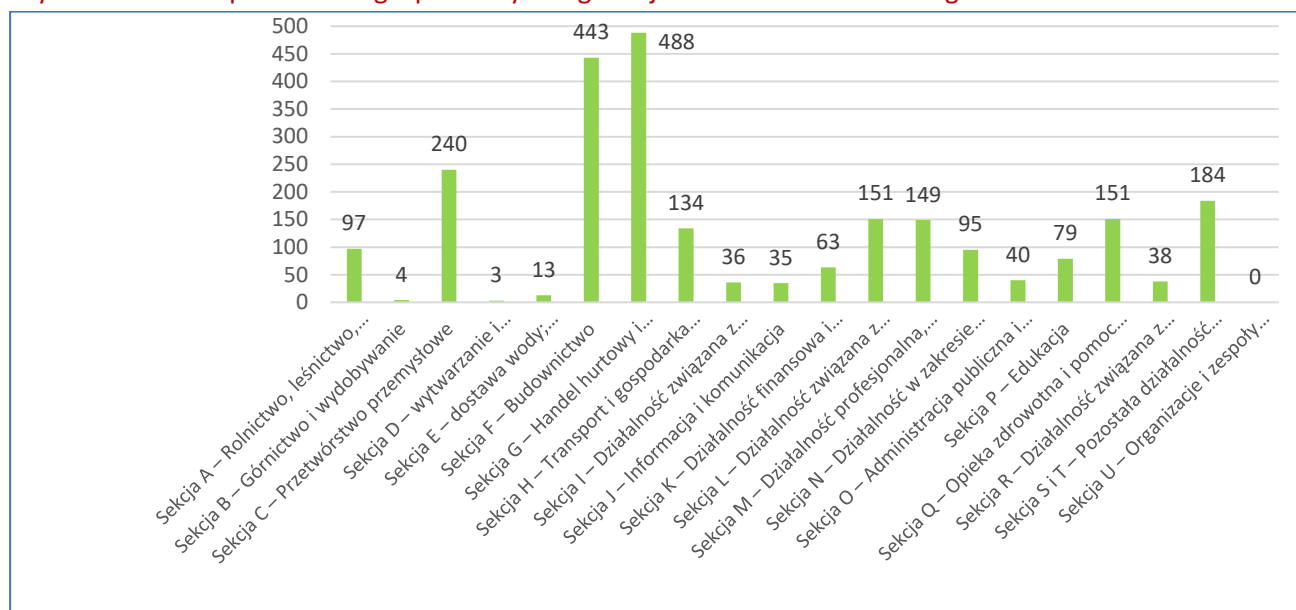
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Na obszarze objętym LSR w latach 2016-2019 odnotowano niewielkie roczne wahania liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z systemu REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. W 2020 r., podobnie jak w województwie kujawsko-pomorskim i kraju, zauważalny jest większy spadek liczby wyrejestrowanych podmiotów, co tłumaczy się w pewnym stopniu ograniczeniami w wykonywaniu czynności administracyjnych w początkowym okresie pandemii.

Branże charakterystyczne dla obszaru LGD

Spśród 2 443 podmiotów gospodarczych działających na obszarze objętym LSR najwięcej, bo aż 488, zajmuje się handlem (19,9% ogółu podmiotów gospodarczych), 443 ukierunkowanych jest na działalność budowlaną (18%), a 240 specjalizuje się przetwórstwem przemysłowym (9,8%).

Wykres 29. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12.2020 r.).

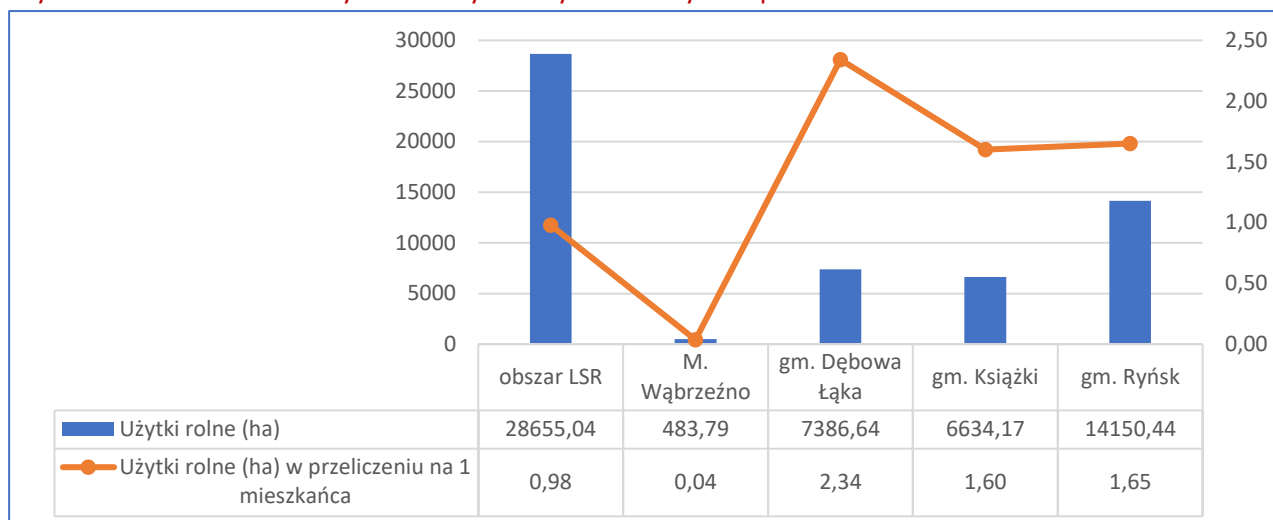
Na tle województwa zauważalne jest duże zaangażowanie podmiotów w ramach niewielu działów i sekcji. Natomiast dominacja handlu, budownictwa i przetwórstwa przemysłowego jest również typowa dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju. Jednocześnie w kontekście wykorzystania potencjału walorów przyrodniczych deficyt firm prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i usług gastronomicznych przemawia za wsparciem usług w branży turystycznej i okołoturystycznej, pozwalając na zwiększenie ich dostępności. Z kolei niedobór rozwiązań innowacyjnych na obszarze Strategii uzasadnia potrzebę wdrożenia projektów o charakterze innowacyjnym, co pozwoli udostępnić nowy lub znacząco udoskonalony produkt, usługę, proces, sposób organizacji lub nowy sposób wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych.

Zwrócić również należy uwagę, na fakt działalności produkcyjnej na obszarze interwencji. Jej deficyt przemawia za ukierunkowaniem wsparcia również w zakresie szeroko rozumianej produkcji.

Rolnictwo

Obszar Strategii ma charakter rolniczy, bowiem użytki rolne stanowią 28 655,04 ha, co stanowi 72,3% jego powierzchni. Dla porównania, w całym województwie kujawsko-pomorskim udział użytków rolnych w powierzchni ogółem osiąga poziom 56%, a dla Polski wynosi 45,4%.

Wykres 30. Powierzchnia użytków rolnych i użytków rolnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

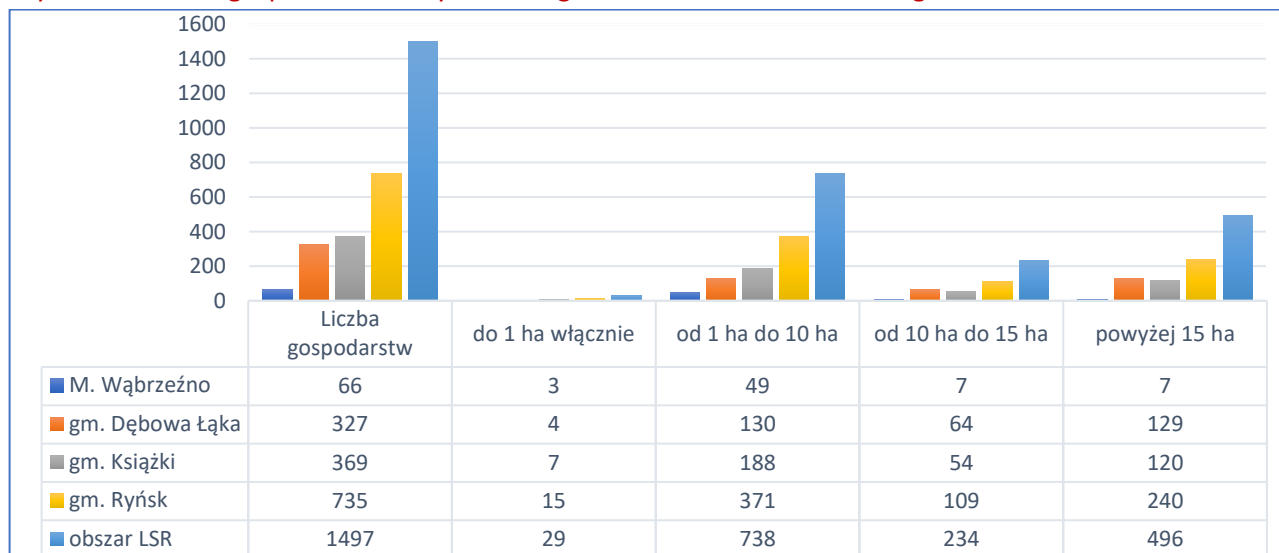

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS. Powszechny Spis Rolny z 2020 r.

Według Narodowego Spisu Rolnego z 2020 r. na obszarze tym zdecydowana większość gospodarstw prowadziła działalność. Gospodarstwa o największej średniej powierzchni znajdują się w gm. Dębowa Łąka (22,59 ha).

Zwarte kompleksy gleb wysokich klas bonitacyjnych determinują rozwój wysoko towarowego rolnictwa, które pozwala na uprawę zbóż oraz roślin przemysłowych, zwłaszcza w gospodarstwach powyżej 10 ha. Wśród upraw polowych dominującą rolę odgrywa produkcja zbóż, które w strukturze zasiewów stanowią blisko 62% powierzchni, natomiast 8,3% powierzchni upraw zajmuje rzepak. Ze względu na stosunkowo niski poziom zanieczyszczenia środowiska obszar Strategii ma predyspozycje do rozwoju rolnictwa, w tym produkcji żywności ekologicznej.

Wykres 31. Liczba gospodarstw rolnych według wielkości na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS. Powszechny Spis Rolny z 2020 r.

W porównaniu z danymi z Narodowego Spisu Rolnego z 2010 r. nastąpił bardzo duży, bo 25% ubytek gospodarstw rolnych. W 2010 r. na całym obszarze objętym LSR funkcjonowało 2001 gospodarstw. W ciągu 10 lat ubyło ich ponad 500. Zauważalny jest również spadek gospodarstw o małej powierzchni użytków rolnych – w grupie gospodarstw do 1 ha występuje tylko 29 takich podmiotów (w 2010 r. były to 272 gospodarstwa). W grupie od 1 ha do 10 hektarów funkcjonuje 738 gospodarstw (w 2010 r. było to 897 gospodarstw). Zatem wśród gospodarstw do 10 hektarów powierzchni użytków rolnych nastąpił spadek ich liczby o 34%. Za przyczyną zmian strukturalnych w rolnictwie na obszarze objętym LSR, podobnie jak i na

terenie województwa oraz kraju, wskazuje się spadek opłacalności produkcji rolniczej, możliwość bardziej opłacalnej pracy zarobkowej w innych działach gospodarki czy brak następców w gospodarstwach indywidualnych – zgodnie z danymi z Narodowego Spisu Rolnego z 2020 r. średni wiek polskiego rolnika przekroczył 50 lat.

Omówione uwarunkowania gospodarcze obszaru objętego LSR z jednej strony potwierdzają rozwój przedsiębiorczości. Wzrost liczby przedsiębiorstw w wartościach bezwzględnych, jak również w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, wpisuje się w trendy ogólnopolskie. Niepokojący jest jednak spadek liczby nowo powstałych firm, co również pozostaje zbieżne z tendencją w kraju. Niski poziom uprzemysłowienia tego obszaru wiąże się szczególnie z ukierunkowaniem przedsiębiorstw na działalność usługową. Dlatego też zasadnym kierunkiem powinno być wsparcie przedsiębiorstw produkcyjnych. Odwołując się do potencjału przyrodniczego, podkreślić należy w nawiązaniu do lokalnej gospodarki deficyt podmiotów działających w sferze szeroko rozumianej turystyki.

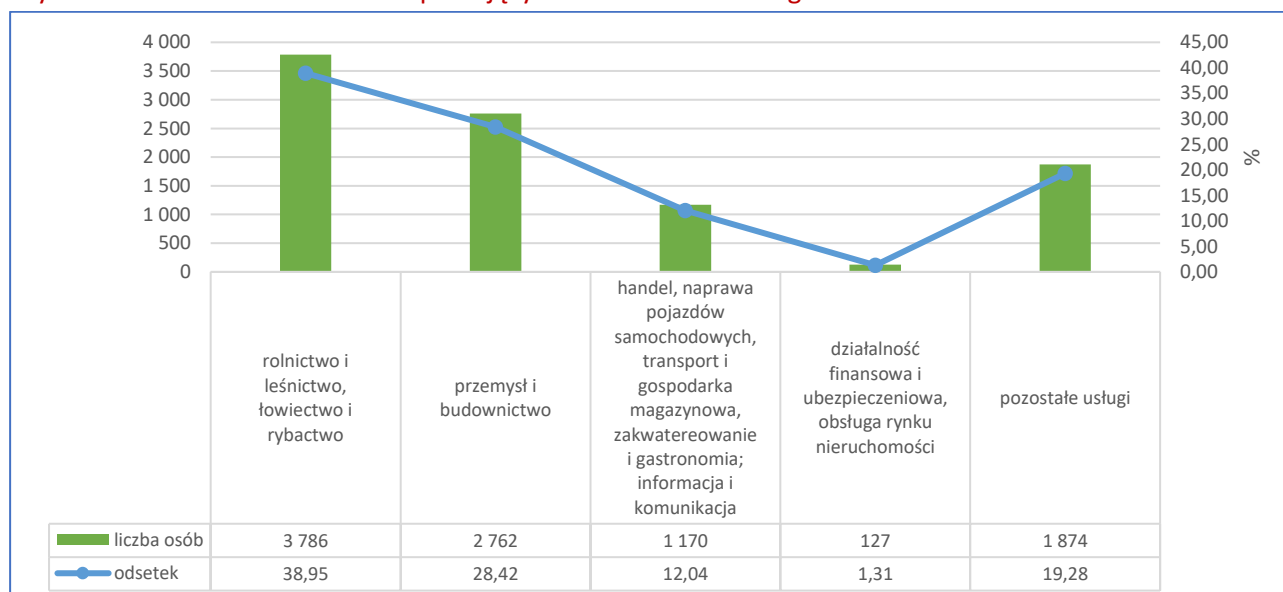
Pozycja rolnictwa na obszarze objętym LSR wydaje się co raz mniej znacząca. Spadająca dochodowość produkcji rolnej oraz konkurencyjne miejsca pracy w przedsiębiorstwach przyczyniają się do rezygnacji z działalności rolniczej. Wzrost średniej powierzchni statystycznego gospodarstwa i związany z tym spadek liczby gospodarstw o 25% w przeciągu jednego dziesięciolecia potwierdza, że rolnictwo zmierza w kierunku wysokotowarowej i wyspecjalizowanej działalności, w której małe gospodarstwa nie znajdują ekonomicznej racji bytu. Zasadnym działaniem byłby zatem rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych.

4.4.4. Charakterystyka lokalnego rynku pracy

Aktywność zawodowa

Na obszarze Strategii w 2020 r. liczba pracujących osób w podziale według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 wyniosła 9 719, z czego 5 486 osób nie było pracownikami jednostek budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, gospodarstw indywidualnych, duchownymi oraz pracownikami organizacji, fundacji i związków. Głównym ośrodkiem, w którym mieszkańcy znajdują zatrudnienie, jest Wąbrzeźno. Część mieszkańców znajduje zatrudnienie poza granicami powiatu – głównie w Grudziądzu, Toruniu i Brodnicy.

Wykres 32. Struktura i liczba osób pracujących na obszarze Strategii.

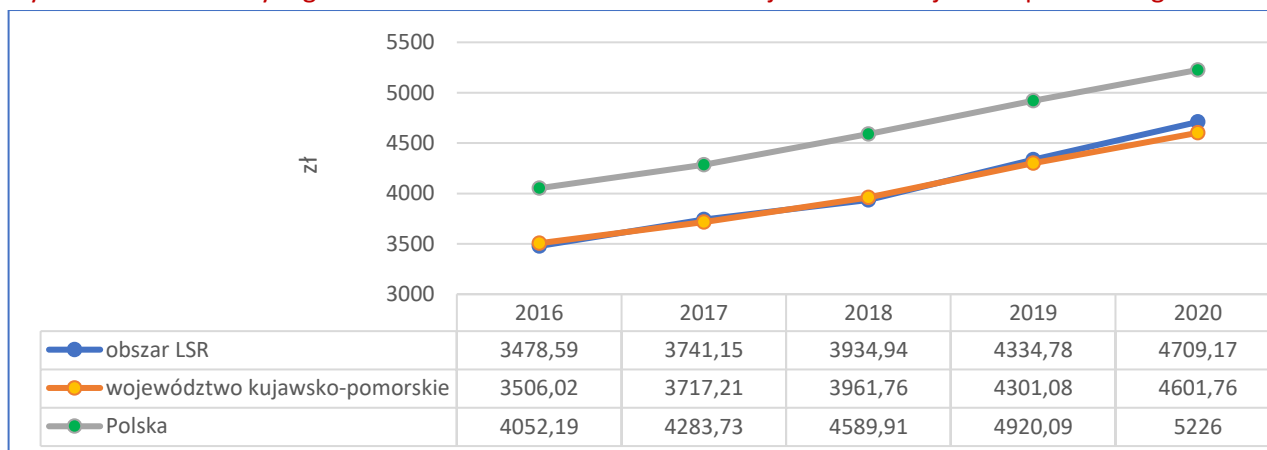
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12.2020 r.).

Struktura pracujących wskazuje na bardzo duży, blisko 39% udział pracujących w rolnictwie. Dla porównania udział pracujących w rolnictwie w województwie kujawsko-pomorskim wynosi 14,4%. Świadczy to o rolniczym charakterze obszaru objętego LSR. Niespełna 29% osób zatrudniona jest w przemyśle i budownictwie, a 12%

to pracownicy handlu, naprawy pojazdów samochodowych, transportu i gospodarki magazynowej, zakwaterowania i gastronomii, informacji i komunikacji. Jedynie 1,31% pracuje w branży finansowej, ubezpieczeniowej, obsłudze rynku nieruchomości. Nieco ponad 19% pracowników zostało zakwalifikowanych do tzw. pozostałych usług.

Tematem powiązaniem z aktywnością zawodową jest średni poziom wynagrodzenia.

Wykres 33. Średnie wynagrodzenie brutto - obszar LSR na tle województwa kujawsko-pomorskiego i Polski.

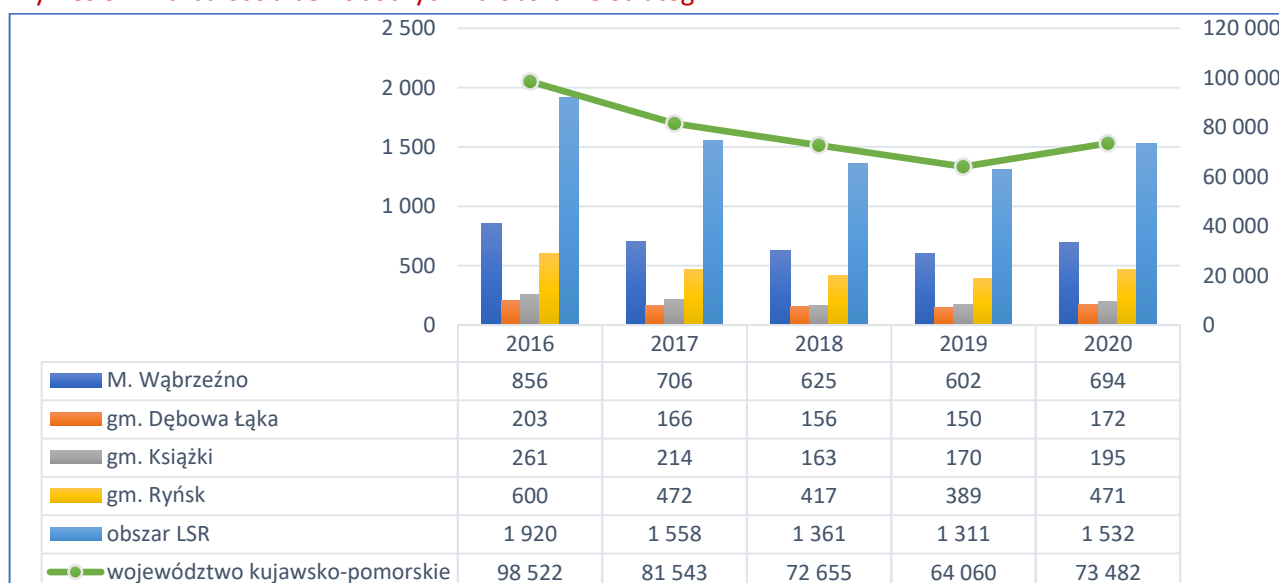
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Średnie wynagrodzenie brutto na obszarze objętym LSR utrzymuje się na poziomie zbliżonym do średniej wojewódzkiej, a w 2019 i 2020 r. przekracza średnią wartość dla województwa (odpowiednio o 0,78% i 2,28%). Na tle średniej dla Polski średnia wartość wynagrodzenia na obszarze objętym LSR była w 2019 i 2020 r. niższa odpowiednio o 11,9% i 9,89%.

Bezrobocie

W 2020 r. na terenie objętym LSR bezrobotnymi były 1 532 osoby, co stanowiło 2,08% ogółu bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim.

Wykres 34. Liczba osób bezrobotnych na obszarze Strategii.

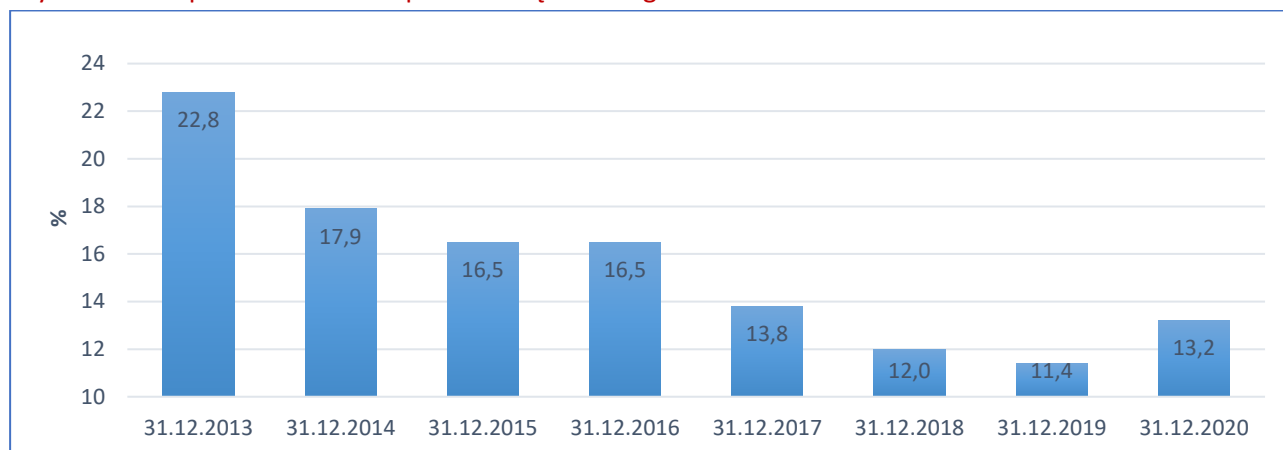

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Największa liczba osób bezrobotnych zamieszkuje Miasto Wąbrzeźno i gminę Ryńsk, co wynika z największego poziomu zaludnienia tych gmin. W analizowanym okresie czasu (2016-2020) zauważalny jest również ponowny wzrost liczby osób bezrobotnych, co również jest zbieżne z danymi dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju.

Kolejnym ze wskaźników związanych z bezrobociem wśród mieszkańców obszaru objętego LSR jest stopa bezrobocia, którą definiuje się jako stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej zawodowo.

Wykres 35. Stopa bezrobocia dla powiatu wąbrzeskiego.

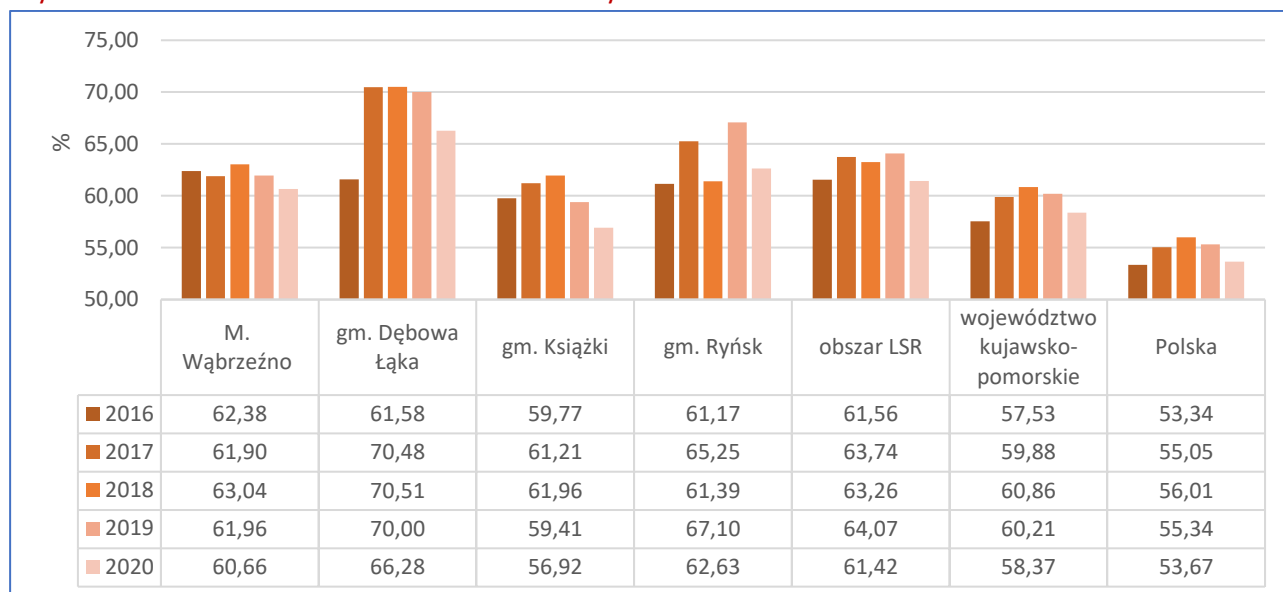

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

W analizowanym okresie czasu (2013-2020) do 2019 r. na obszarze objętym LSR stopa bezrobocia spadała. W roku 2020 r. nastąpił jednak jej wzrost do poziomu 13,2%. Nadmienić należy, że wskaźnik ten jest wyznaczony dla całego powiatu.

W strukturze osób bezrobotnych zdecydowanie dominowały kobiety (941 osób), które stanowiły 61,4% ogółu bezrobotnych obszaru objętego LSR, przyjmując jednocześnie wartość wyższą od średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego (58,4%) i Polski (53,7%).

Wykres 36. Odsetek kobiet wśród osób bezrobotnych.

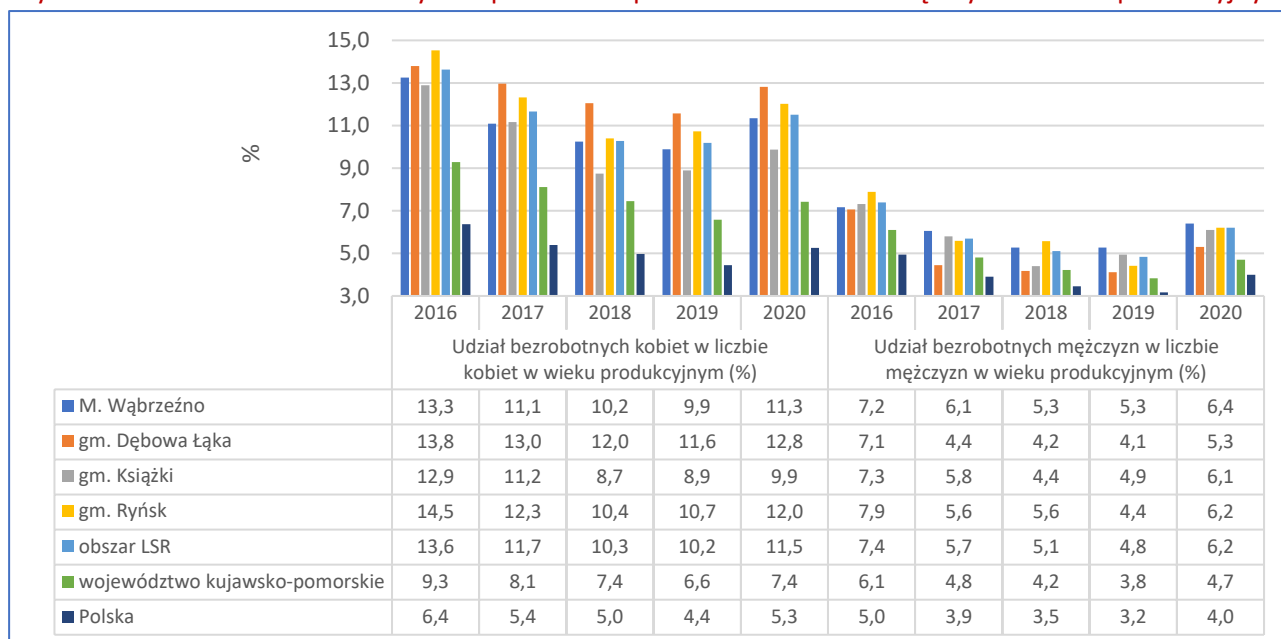

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Wyższy poziom bezrobocia wśród kobiet niż u mężczyzn po części tłumaczyć można mniejszą mobilnością, koniecznością łączenia pracy zawodowej z prowadzeniem gospodarstwa domowego, nierzadko nierównym statusem kobiet w stosunku do mężczyzn na rynku pracy oraz świadczeniami socjalnymi, które zniechęcają do aktywności zawodowej. Nie bez znaczenia jest również wiejski charakter omawianego obszaru. Praca w gospodarstwach rolnych podejmowana jest przede wszystkim przez mężczyzn. Fakt ten pogłębia słabo rozwinięty sektor usług dla ludności.

Za równie wartościowe uznać należy wnioski oparte o analizę udziału osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym.

Wykres 37. Udział osób bezrobotnych w podziale na płeć w liczbie kobiet i mężczyzn w wieku produkcyjnym.

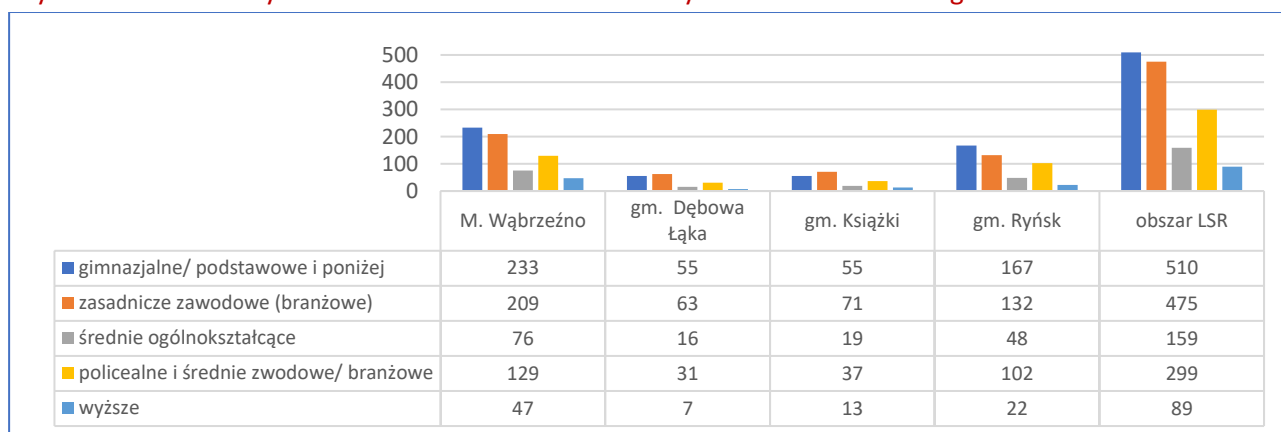

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Wśród kobiet w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR 11,5% to osoby bezrobotne, co było wartością aż o połowę wyższą od średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego (7,4%) i ponad 2-krotnie wyższą od średniej krajowej (5,3%). Udział bezrobotnych mężczyzn w liczbie mężczyzn w wieku produkcyjnym wyniósł 6,2%, co również było wartością wyraźnie wyższą niż średnia dla województwa (4,7%) oraz o ponad połowę wyższą od średniej dla Polski (4%). Uogólniając, na całym obszarze objętym LSR 8,6% osób w wieku produkcyjnym jest bezrobotna. Dla porównania wskaźnik ten dla województwa wynosi 6%, a dla Polski 4,6%.

Wśród mieszkańców obszaru objętego LSR występuje zróżnicowanie poziomu bezrobocia ze względu na posiadane wykształcenie.

Wykres 38. Poziom wykształcenia wśród osób bezrobotnych na obszarze Strategii.

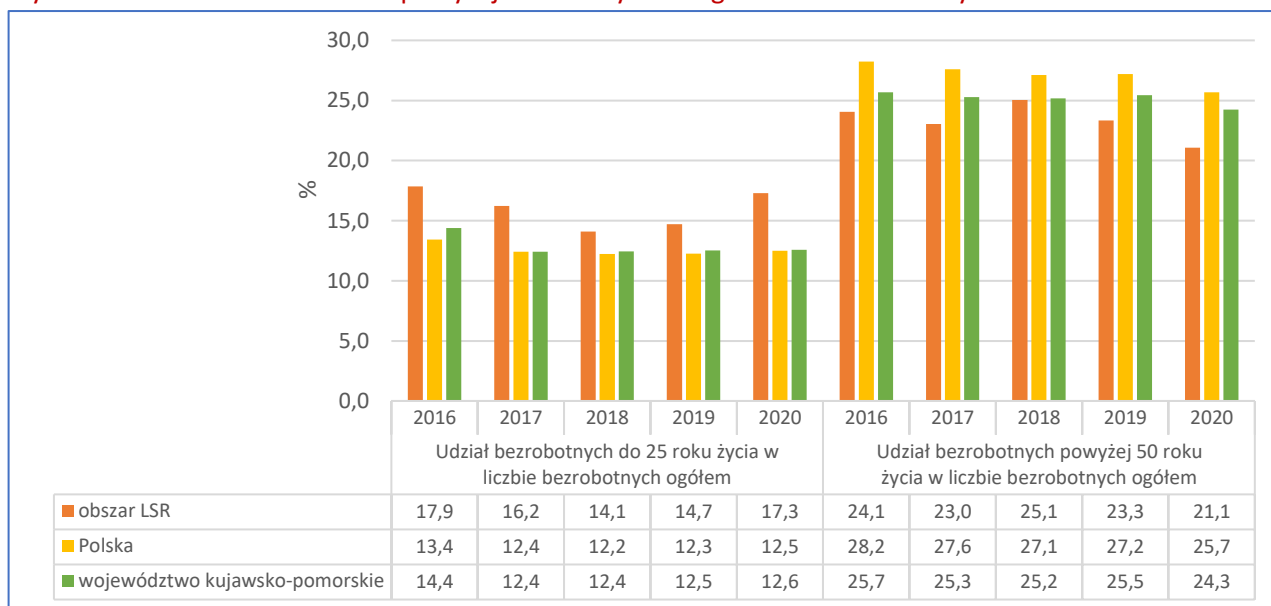

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji PUP (stan na 31.12.2020 r.).

Analiza struktury osób bezrobotnych ze względu na poziom wykształcenia prowadzi do wniosku, że najwięcej bezrobotnych jest wśród osób z najniższymi kwalifikacjami. Jednocześnie zauważyć należy, że niski poziom bezrobocia wśród osób z wykształceniem wyższym wynika częściowo z niskiego odsetka osób z takim wykształceniem na obszarze objętym LSR.

Analizę struktury osób bezrobotnych uzupełnia poziom bezrobocia wśród osób młodych (do 25 roku życia) i osób powyżej 50 roku życia na rynku pracy.

Wykres 39. Odsetek osób do 25 i powyżej 50 roku życia w ogóle osób bezrobotnych.

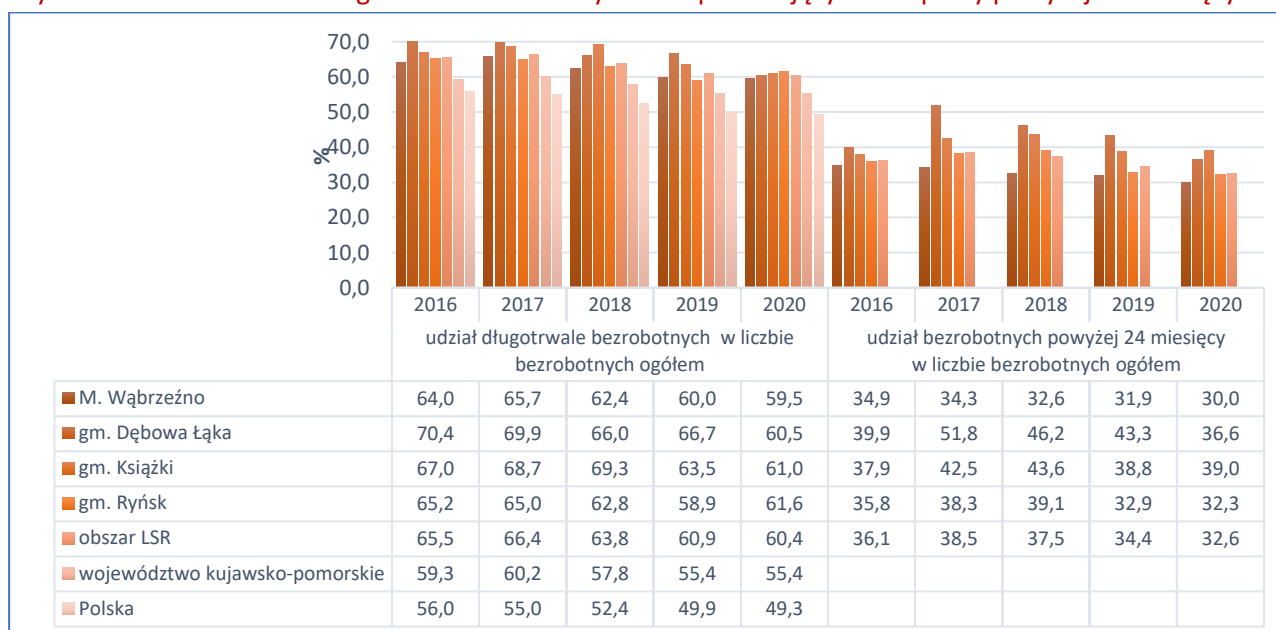

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Na obszarze objętym LSR spośród 1 532 osób bezrobotnych 265 osób nie skończyło 25 roku życia, co stanowiło 17,3% ogółu bezrobotnych i było wartością znacznie wyższą od średniej wojewódzkiej (12,6%) i krajowej (12,5%). Z kolei grupa osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia liczyła 323 osoby (21,1% ogółu bezrobotnych), co było wartością niższą zarówno od średniej wojewódzkiej (24,3%), jak i krajowej (25,7%).

Istotnych informacji na temat bezrobocia dostarcza również długość czasu, przez jaki bez pracy pozostają osoby bezrobotne.

Wykres 40. Odsetek osób długotrwale bezrobotnych oraz pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020)/ Dane statystyczne Powiatowego Urzędu Pracy w Wąbrzeźnie.

Obszar objęty LSR na koniec 2020 r. zamieszkiwało 926 osób długotrwale bezrobotnych, co oznacza, że osoby takie pozostawały bez pracy przez co najmniej rok. Ich udział w ogóle bezrobotnych wynosił 60,4% i był wyższy od średniej wojewódzkiej (55,4%) oraz wyraźnie wyższy od średniej krajowej (49,3%). Odsetek osób bezrobotnych pozostających bez pracy przez co najmniej 24 miesiące stanowił 32,6% ogółu bezrobotnych (499 osoby).

Wyższy odsetek bezrobotnych kobiet i mężczyzn w wieku produkcyjnym oraz osób długotrwale bezrobotnych, także wyższy poziom bezrobocia wśród osób młodych, niż w województwie i kraju charakteryzują problemy lokalnego rynku pracy. Zwrócić również należy uwagę na ukryte bezrobocie w rolnictwie. Rolnictwo i leśnictwo, łowiectwo i rybactwo generuje miejsca pracy dla 3 786 osób (38,9% ogółu pracujących na obszarze objętym LSR). Pomimo omówionego wcześniej spadku liczby gospodarstw rolnych, w dalszym ciągu rolnictwo pozostaje najczęstszym miejscem pracy statystycznego mieszkańca tego obszaru (należy uznać, że w leśnictwie, łowiectwie i rybactwie – ze względu na specyfikę obszaru - zatrudnienie znajduje bardzo mało osób).

Potrzeby rynku pracy

Z analizy sprawozdań Powiatowego Urzędu Pracy w Wąbrzeźnie wynika, że w 2020 r. urząd dysponował 566 miejscami pracy i aktywizacji zawodowej na obszarze objętym LSR. Dla porównania w 2019 r. liczba ta wynosiła 896. W 2020 r. pracę podjęły 1 154 osoby, w tym 638 kobiet, natomiast w 2019 r. 1 175 osób, w tym 614 kobiet.

Badanie jakościowe „Barometr zawodów” wykonane w 2020 r. na zlecenie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej prognozowało dla powiatu wąbrzeskiego na 2021 r. następujące zawody nadwyżkowe i deficytowe:

Tabela 11. Zestawienie zawodów deficytowych na obszarze Strategii.

Zawody nadwyżkowe	Ekonomiści	
Zawody deficytowe	dentyści	ślusarze
	kucharze	murarze i tynkarze
	pracownicy socjalni	pielęgniarki i położne
	pracownicy ochrony fizycznej	psycholodzy i psychoterapeuci
	pracownicy służb mundurowych	operatorzy aparatury medycznej
	operatorzy obrabiarek skrawających	krawcy i pracownicy produkcji odzieży
	nauczyciele praktycznej nauki zawodu	nauczyciele przedmiotów zawodowych
	pracownicy ds. rachunkowości i księgowości	elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy
	opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej	operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych
	pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie	operatorzy maszyn do produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych

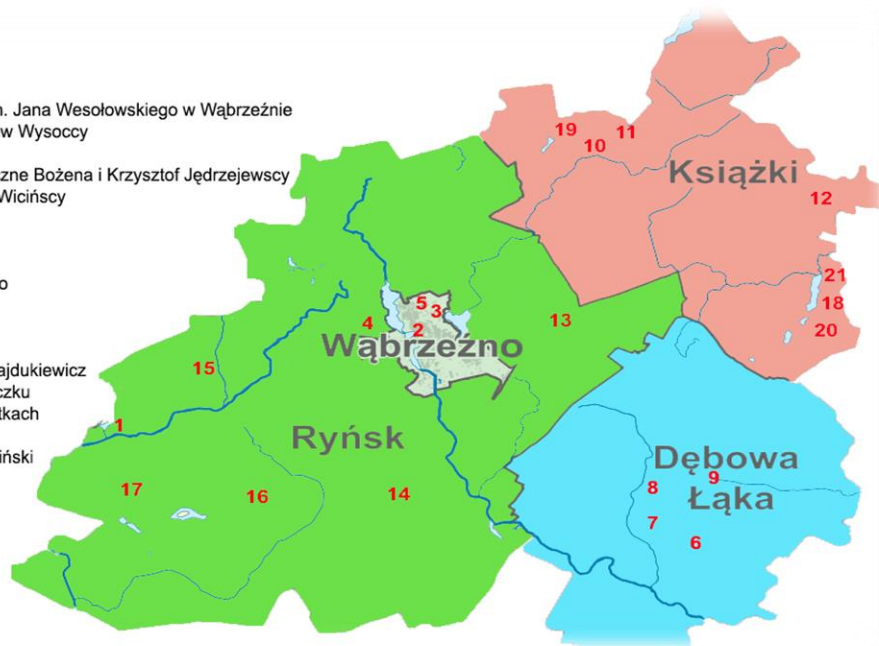
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://barometrzwodow.pl/>. Dane opracowane na przełomie III i IV kwartału 2020 r. przez Powiatowy Urząd Pracy w Wąbrzeźnie. Badanie jakościowe „Barometr zawodów” wykonane na zlecenie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

4.4.5. Potencjał turystyczny

Obszar Strategii charakteryzuje stosunkowo skromna oferta turystyczna. Funkcjonujące 2 obiekty hotelarskie udostępniają 143 miejsca noclegowe. 2 inne obiekty świadczące usługi hotelarskie, niebędące jednak hotelami, to w praktyce kolejnych 31 miejsc noclegowych. Ważnym walorem jest oferta ośrodków wypoczynkowych i centrów wypoczynku nad jeziorami. Ośrodek w Przydworzu oraz centra w Łopatkach i Osieczku to miejsca wypoczynku i rekreacji, w których można spędzić czas nad wodą.

Mapa 4. Lokalny potencjał agroturystyczny, enoturystyczny i turystyczny, rolnictwo ekologiczne, ośrodki i centra wypoczynkowe.

1. Ośrodek wypoczynkowy w Przydworzu
2. Pensjonat Zamkowa
3. Hotel OazaBis
4. Hotel Rondo
5. Baza noclegowa przy stadionie Miejskim im. Jana Wesolowskiego w Wąbrzeźnie
6. Agroturystyka U Zbycha - Barbara i Zbigniew Wysoccy
7. Kuźnia Smaków
8. Stadnina koni - Gospodarstwo agroturystyczne Bożena i Krzysztof Jędrzejewscy
9. Winnica Kurkocin - Małgorzata i Stanisław Wiciński
10. Fundacja Zielona Dolina
11. Pod Dębem - Marta i Adam Kesler
12. Gospodarstwo ekologiczne Brudzawy
13. Ranczo Adama - Krystyna i Adam Przybyło
14. Ranczo Teresa i Bolesław Topolewscy
15. Kozdrówka Irena Szymion
16. Agroturystyka Żurawi Jar
17. Gospodarstwo Agroturystyczne Roman Hajdukiewicz
18. Centrum Aktywnego Wypoczynku w Osieczku
19. Centrum Aktywnego Wypoczynku w Łopatkach
20. Domek Letniskowy Eryś
21. Gospodarstwo Agroturystyczne Marek Lisiński

Źródło: Opracowanie własne.

Uzupełnieniem oferty turystycznej jest turystyka wiejska i produkty ekologiczne wytwarzane w lokalnych gospodarstwach rolnych. W zakresie rozwoju turystyki nowy kierunek stanowi enoturystyka – odwiedzanie miejsc uprawy winorośli, poznawanie regionów winiarskich i ich szeroko pojętej kultury.

Zdjęcie 4. Winnica w Kurkocinie.

Źródło: Materiały własne.

Tematem związanym z turystyką jest gastronomia. Jedną z podstawowych potrzeb osób podróżujących jest zaspokojenie głodu i pragnienia. Stąd też rozwój gastronomii jest ściśle powiązany z rozwojem turystyki. Gastronomię przed długie lata postrzegano w Polsce przede wszystkim jako element zagospodarowania turystycznego – z reguły jedynie uzupełniający bazę noclegową. Zmiany w ostatnich latach powodują, że

gastronomia jest wykorzystywana do wzbogacenia oferty turystycznej, dzięki czemu staje się równoprawnym elementem pakietu turystycznego. Na obszarze objętym LSR funkcjonuje jednak stosunkowo niewiele firm, które wykazują kody PKD z działu 56 związanego z działalnością usługową w zakresie żywienia:

Tabela 12. Zestawienie przedsiębiorstw branży gastronomicznej.

Kody gastronomia	Gmina Dębowa Łąka	Gmina Książki	Gmina Ryńsk	Miasto Wąbrzeźno
56.10.A Restauracje i inne stałe placówki gastronomiczne	1		2	5
56.10.B Ruchome placówki gastronomiczne		1	2	1
56.21.Z Przygotowywanie i dostarczanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering)				2
56.29.Z Pozostała usługowa działalność gastronomiczna	1			

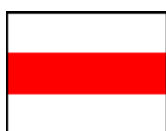
Źródło: Opracowanie własne.

Udostępnienie kompleksowej oferty turystycznej wiąże się również z rozwojem bazy gastronomicznej. Dlatego też za pożądany kierunek należy uznać wsparcie firm branży gastronomicznej.

Walory turystyczne i rekreacyjne obszaru Strategii

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju odznacza się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego – poza urodzajnymi glebami występują kompleksy leśne, urozmaicony krajobraz oraz jeziora polodowcowe. Poczynione inwestycje w perspektywie 2014-2020 w zakresie dalszego rozwoju bazy turystycznej wokół Jeziora Zamkowego w Wąbrzeźnie i Wieczno w Przydworzu oraz udostępnione tereny rekreacyjne nad jeziorami Blizno, Łopatki i Osieczek są najlepszym przykładem wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych. Urokliwie położone jeziora stanowią ostoję ciszy i prawdziwą atrakcję dla amatorów wędkowania. Cennym uzupełnieniem są również przebiegające przez ten obszar szlaki.

Szlaki turystyczne, które przebiegają przez obszar Strategii, to:

Czerwony szlak Grudziądz – Ryńsk – prowadzi z Grudziądza, dalej Rudnik – Piaski – Dębieniec – Zielnowo – Radzyn Chełmiński – Nowa Wieś Królewska – Czaple – Przydwórz, aż do Ryńska. W sumie to 41 km długości. Ziemia Chełmińska jest zakątkiem, gdzie turyści mają szansę zobaczyć przepiękne gotyckie kościoły, liczne dwory oraz pałace.

Zielony szlak Ciechocin – Wąbrzeźno – Jabłonowo Pomorskie liczy ok. 52 km. Szlak prowadzi przez miejscowości Ciechocin – Jezioro Okonin – Skępsk – Gajewo – Jezioro Oszczywik – Gapa – Bielsk – Kowalewo Pomorskie – Pluskowęsy – Piątkowo – Wielkie Radowiska – Niedźwiedź – Wałycz – Wąbrzeźno – Frydrychowo – Łopatki – Łopatki Polskie – Rywałd Królewski i Szlachecki – Bursztynowo – Białobłoty – Jabłonowo Zamek – Jabłonowo Pomorskie.

Żółty szlak Ryńsk – Firlus – trasa przebiega przez miejscowości Ryńsk – Zajączkowo – Świętosław – Szerokopas – Drzonowo – Lipienek oraz Firlus, liczy 18 km.

Przez obszar ten przebiegają również szlaki historyczne:

„Szlak Grunwaldzki”, który można pokonać poprzez różne warianty:

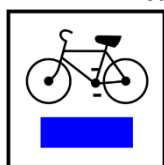
- 1) wariant przez Radzyn Chełmiński – Wąbrzeźno – Stanisławki – Wronie – Cymbark;
- 2) wariant przez Przydwórz – Ryńsk – Orzechowo – Kowalewo Pomorskie – Golub-Dobrzyń;
- 3) wariant przez Grudziądz – Radzyn Chełmiński – Wąbrzeźno – Czystochleb – Małe Radowiska – Zielen – Pływaczewo – Kowalewo Pomorskie.

„Szlak Towarzystwa Jaszczurczego” obejmuje trasę prowadzącą przez Toruń – Chełmno – Stolno – Lisewo – Płużnicę – Wąbrzeźno – Ryńsk – Kowalewo Pomorskie – Ostrowite – Golub-Dobrzyń – Lipnicę – Małe Pułkowo

– Wrocki – Brodnicę – Jabłonowo Pomorskie – Rywałd Królewski – Radzyń Chełmiński – Pokrzywno – Grudziądz – Rogóźno – Łasin – Kwidzyn. Szlak ten prowadzi przez miejsca związane z działalnością Towarzystwa Jaszczurczego oraz przez zabytki architektury i urbanistyki późnego średniowiecza. Przez teren powiatu można wybrać dwa warianty:

- 1) wariant Chełmno – Wąbrzeźno, długość trasy 38 km i prowadzi przez Grubno – Stolno- Lisewo – Płużnicę – Czaple – Przydwórz – Ryńsk – Wąbrzeźno;
- 2) wariant Wąbrzeźno – Ryńsk – Golub-Dobrzyń, długość trasy 33 km, przez Wąbrzeźno – Ryńsk – Orzechówko – Kowalewo Pomorskie do Golubia-Dobrzyń.

Ciekawostką jest również szlak turystyczny rowerowy:

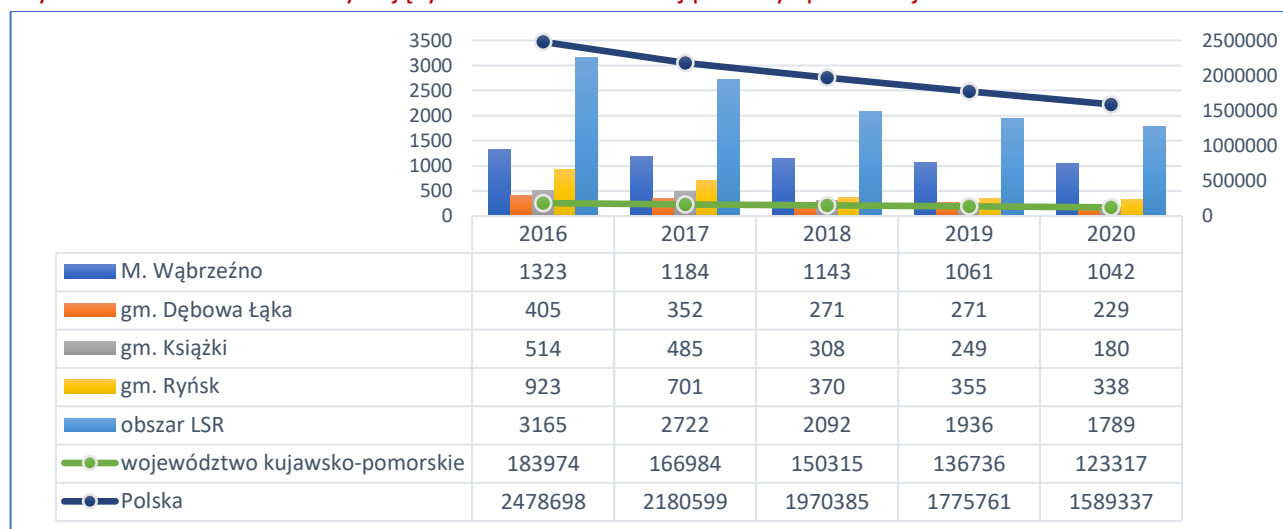
Niebieski szlak rowerowy Toruń – Olek – Wąbrzeźno – Radzyń Chełmiński – Okonin – Grudziądz liczy 86 km i z pewnością zainteresuje miłośników pieszych i rowerowych wędrówek. Szlak ten łączy dwa największe miasta Ziemi Chełmińskiej. Atrakcją na trasie, jaką można zobaczyć, są ruiny zamku w Radzynie Chełmińskim.

4.4.6. Problemy społeczne

Pomoc społeczna

Tematem powiązanim z dochodami gospodarstw domowych i problemami rynku pracy jest pomoc społeczna. Charakterystycznym wskaźnikiem sytuacji ekonomicznej mieszkańców jest skala pomocy społecznej świadczonej na ich rzecz przez ośrodki pomocy społecznej, co prezentuje poniższy wykres:

Wykres 41. Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej.

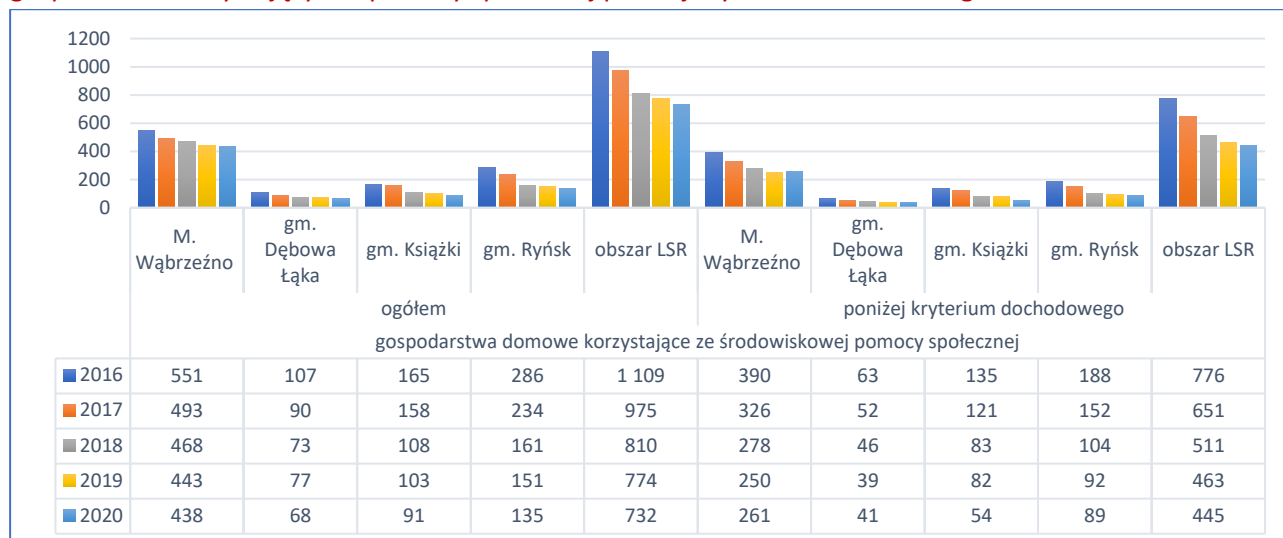
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

W analizowanym okresie czasu (2016-2020) zarówno w odniesieniu do poszczególnych gmin, całego obszaru objętego LSR, jak również województwa i kraju, uwidacznia się spadek liczby osób objętych środowiskową pomocą społeczną. W 2020 r. spośród 29 269 mieszkańców tego obszaru 6,11% (1 789 osób) objętych było taką formą pomocy, przy czym w Wąbrzeźnie objętych środowiskową pomocą społeczną było 7,78% mieszkańców (1 042), w gm. Dębowa Łąka 7,26% (229) mieszkańców, w gm. Książki 4,34% (180) mieszkańców, a w gm. Ryńsk 3,94% (338) mieszkańców. Zauważyć należy, że odsetek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem utrzymuje się jednocześnie na poziomie zbliżonym do średniej wojewódzkiej.

Dla 1 156 osób, czyli blisko 65% spośród 1 789 osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, przesłanką do objęcia wsparciem był dochód nieprzekraczający kryterium dochodowego.

Podobne wnioski wyciągnąć można analizując liczbę gospodarstw domowych objętych środowiskową pomocą społeczną, co prezentuje wykres:

Wykres 42. Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, w tym gospodarstw korzystających z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji PUP (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

Zgodnie z danymi GUS w 2020 r. na obszarze objętym LSR ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej korzystały 732 gospodarstwa domowe, z czego 445 gospodarstw domowych było objętych wsparciem ze względu na kryterium dochodowe. W analizowanym okresie czasu (2016-2020) na terenie wszystkich gmin objętych LSR zauważalny jest spadek liczby gospodarstw domowych objętych środowiskową pomocą społeczną, co również przekłada się na spadek liczby osób objętych taką formą pomocy.

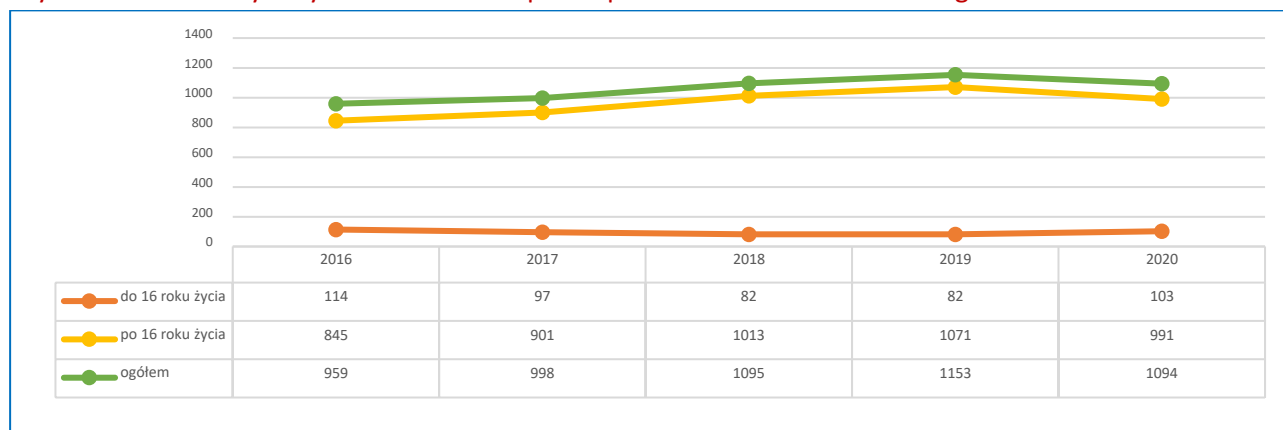
Poza ubóstwem powodem objęcia pomocą społeczną na obszarze objętym LSR były: bezrobocie niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz uzależnienia.

Jednocześnie 1 351 osób, czyli 75,5% spośród wszystkich osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, było objętych pomocą długoterwale. W 2020 r. z usług opiekuńczych korzystało 86 osób i ich liczba stale wzrasta.

Niepełnosprawność prawna

W latach 2016-2020 na obszarze objętym LSR przeciętnie rocznie prawie 1000 osób po 16 r. życia i nieco ponad 100 osób do 16 r. życia zaliczono do osób niepełnosprawnych prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszcy.

Wykres 43. Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12 każdego roku w latach 2016-2020).

W przypadku osób dorosłych najczęstszą przyczyną niepełnosprawności stanowiło upośledzenie narządu ruchu (w całym badanym okresie ponad 40% wszystkich przyczyn), natomiast w przypadku dzieci nie obserwuje się szczególnej dominacji żadnej z przyczyn.

Należy zauważyć, że przywołane statystyki dotyczą wyłącznie orzeczeń o niepełnosprawności (prawnie) i nie obejmują nowych przypadków osób z niepełnosprawnością biologiczną, jako choćby osób, które zaczęły odczuwać ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku, ale nie posiadają prawnego orzeczenia o niepełnosprawności. Temat niepełnosprawności nie ogranicza się wyłącznie do zasięgu lokalnego. Jako problem społeczny zasadnym jest skierowanie wsparcia dla tej grupy mieszkańców obszaru Strategii.

Osiedla popegeerowskie

Osiedla w miejscowościach, w których funkcjonowały Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR), stanowią obszary kumulowania się negatywnych zjawisk społecznych. Likwidacja PGR-ów na początku lat 90. wpłynęła na lokalną gospodarkę i degradację przestrzeni publicznej. Osiedla popegeerowskie w dalszym ciągu wymagają działań rewitalizacyjnych w zakresie modernizacji infrastruktury, adaptacji obiektów do nowych funkcji, zagospodarowania przestrzeni publicznej i zaprowadzenia przestrzennego ładu przy zaangażowaniu samych mieszkańców, a problem długotrwałego bezrobocia, wykluczenia społecznego i ubóstwa pozostaje nadal aktualny.

Schemat 6. Wykaz osiedli popegeerowskich na obszarze Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Tematem związanym z nawarstwianiem się różnych problemów społecznych jest zagrożenie trwałą marginalizacją. Ministerialna lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją wymienia gm. Dębowa Łąka i gm. Książki jako obszary, na których szczególnie dochodzi do kumulacji negatywnych zjawisk społecznych. Udostępnienie oferty wsparcia poprzez projekty społeczne należy uznać w tym przypadku za w pełni uzasadnione.

4.4.7. Edukacja

Wychowanie przedszkolne

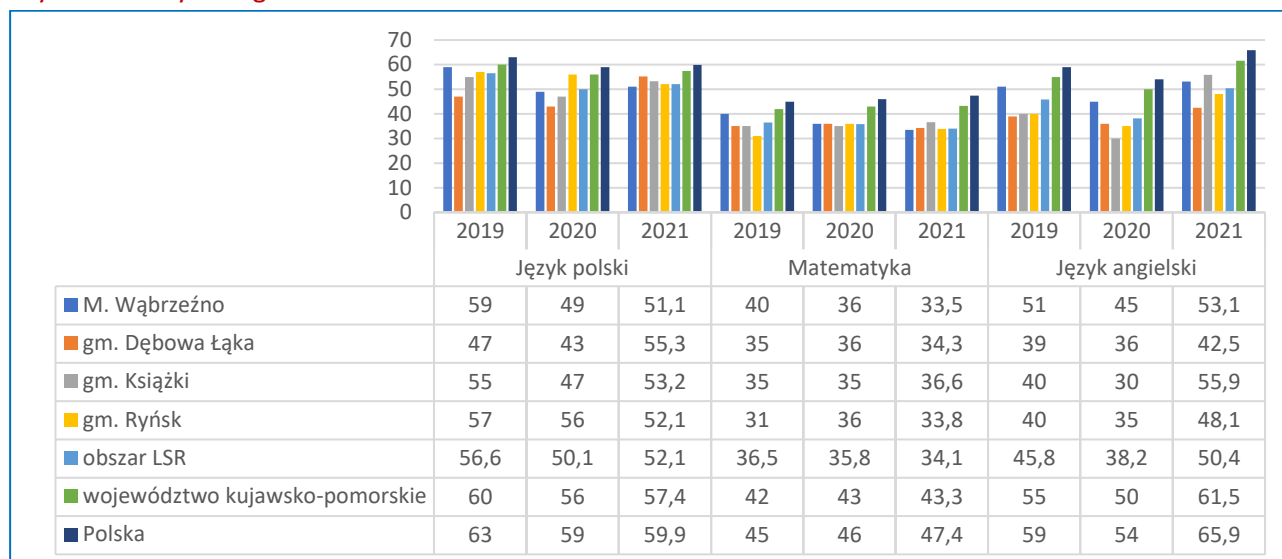
Według danych GUS w 2020 r. na obszarze objętym LSR z wychowania przedszkolnego korzystało 277 dzieci w wieku 6 lat, które objęte są obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym oraz 619 dzieci w wieku 3-5 lat. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił 70,3% i był znacznie niższy niż przeciętnie w regionie.

Szkoły podstawowe

Według danych pozyskanych z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych na terenie objętym LSR funkcjonuje 11 szkół podstawowych. Według danych GUS w 2020 r. uczyło się w tych szkołach 2 276 uczniów.

Temat ściśle związany z funkcjonowaniem szkół podstawowych jest jakość kształcenia wyrażona wynikami egzaminów uczniów kończących naukę na tym poziomie edukacji.

Wykres 44. Wyniki egzaminów ósmoklasistów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku w latach 2019-2021.

Według danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku w latach 2019-2021 wyniki egzaminów ósmoklasistów z obszaru objętego LSR z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego kształtowały się średnio na niższym poziomie niż innych uczniów w województwie i kraju.

W 2020 r. średni wynik z języka polskiego dla całego obszaru objętego LSR stanowił 84,9% średniej dla kraju i odpowiednio 89,4% średniej dla województwa. Średni wynik w tym samym roku z matematyki odpowiadał 77,8% punktów uzyskanych średnio w kraju i 83,3% punktów uzyskanych średnio w województwie. Wyniki ósmoklasistów z obszaru objętego LSR z języka angielskiego w 2020 r. stanowiły 70,8% średniej dla kraju i 76,5% średniej dla województwa.

Szkoły ponadpodstawowe

Ofertę edukacji na poziomie ponadpodstwowym na obszarze Strategii tworzą 2 licea ogólnokształcące, 1 technikum, 1 szkoła branżowa I stopnia oraz 1 szkoła branżowa II stopnia. Według danych pozyskanych z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych edukacja prowadzona w ramach szkolnictwa publicznego umożliwiła zdobycie wykształcenie na terenie Miasta Wąbrzeźna w roku szkolnym 2022/2023 989 uczniom, z czego 237 (28,72% uczniów szkół ponadpodstawowych) uczyło się w liceach, 469 (47,42%) w technikum, a 236 (23,86%) w szkole branżowej I stopnia.

Dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku o wynikach egzaminu maturalnego w 2022 r. wskazują, że zdawalność w szkołach obszaru Strategii wyniosła 71% (zdało 90 z 127 osób przystępujących do egzaminu dojrzałości). Średnie wyniki na tym obszarze były zazwyczaj gorsze niż w województwie i kraju.

Średni wynik egzaminu z j. angielskiego na poziomie podstawowym wśród 113 zdających wyniósł 70,48%, wobec 74,00% wśród 13 389 abiturientów dla województwa kujawsko-pomorskiego i 76% dla kraju. Średni wynik egzaminu z j. polskiego na poziomie podstawowym wśród 127 zdających wyniósł 57,26% - dla porównania wartość województwa i kraju to 54%. Średni wynik egzaminu z matematyki na poziomie podstawowym wśród 128 zdających wyniósł 47,76%, przy 55% wśród 13 844 abiturientów dla województwa i 58% dla kraju.

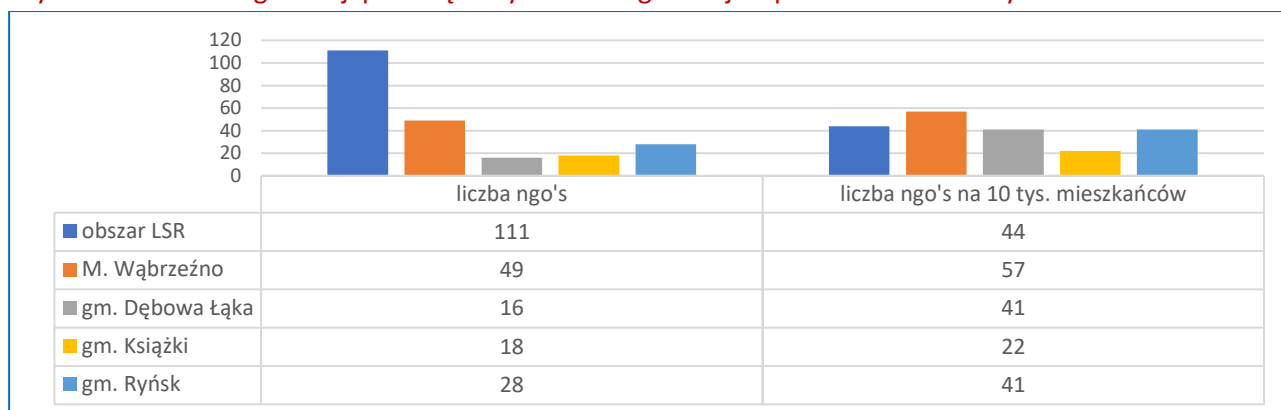
Rolniczy charakter obszaru interwencji, słaby poziom urbanizacji, jak również jakość kształcenia na poziomie niższym niż średnia dla województwa przemawiają za uwzględnieniem wsparcia dla osób młodych poprzez projekty społeczne.

4.4.8. Aktywność społeczna

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe stanowią istotny potencjał obszaru objętego LSR, a ich inicjatywa jest niezbędna do realizacji projektów w ramach Strategii. Szczególnie ważna jest oddolność działania inicjowanego przez mieszkańców, odczuwających potrzebę działania na rzecz lokalnej społeczności. Na terenie objętym LSR działa blisko 120 organizacji pozarządowych zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym. Najwięcej zarejestrowanych podmiotów to ochotnicze straże pożarne. Uzupełnieniem są liczne koła gospodyń wiejskich, które na ogół nie dokonały formalnej rejestracji w KRS.

Wykres 45. Liczba organizacji pozarządowych oraz organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL – GUS (stan na 31.12.2020 r.).

W przypadku organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze objętym LSR zauważalna jest działalność części podmiotów wyłącznie w ściśle określonym celu statutowym i interesie swoich członków. Istotnym ograniczeniem jest również brak realnej aktywności niektórych ngo's. Potwierdzeniem tego jest materiał z 1 lutego 2022 r. opublikowany na stronie ngo.pl, opracowany na podstawie informacji Głównego Urzędu Statystycznego. W Polsce w grudniu 2021 r., według rejestru REGON, zarejestrowanych było 138 tys. organizacji pozarządowych, w tym 107 tys. stowarzyszeń oraz 31 tys. fundacji. Około 50% będących w rejestrze organizacji rzeczywiście prowadzi swoją działalność. Pozostałe ją zawiesiły, bądź zakończyły, jednak nie dokonały wyrejestrowania. Oznacza to, że w Polsce aktywnie działa około 70 tysięcy stowarzyszeń i fundacji. W odniesieniu do obszaru objętego LSR, bazując na powyższych badaniach, ale również własnych obserwacjach w zakresie aktywności III sektora, należy potwierdzić, że wiele organizacji faktycznie nie prowadzi działalności statutowej, nadal jednak widniejąc w różnych ewidencjach.

Dostępność miejsc integracji społecznej

Aktywność społeczną z jednej strony kształtują publiczne podmioty działające w sferze szeroko pojętej kultury. Sam dostęp do środków zewnętrznych umożliwia rozwój oferty skierowanej do mieszkańców poprzez realizowane projekty. Potencjałem, który jest równie istotny, jest dostępność miejsc integracji społecznej, co umożliwi realizację działań społecznych.

Tabela 13. Wykaz miejsc integracji społecznej.

Świetlice wiejskie oraz miejsca użyteczności publicznej na obszarze Strategii			
Gmina			
Dębowa Łąka	Książki	Ryńsk	Wąbrzeźno
1. Klub Strażaka w Dębowej Łące	1. Gminny Ośrodek Kultury w Książkach	1. świetlica wiejska w Jarantowicach	1. Wąbrzeski Dom Kultury
2. świetlica wiejska w Kurkocinie	2. świetlica wiejska w Łopatkach	2. świetlica wiejska w Stanisławkach	2. Amfiteatr
3. świetlica wiejska w Wielkich Radowiskach	3. świetlica wiejska w Brudzawkach	3. świetlica wiejska we Wroniu	
4. świetlica wiejska w Wielkim Pułkowie	4. świetlica wiejska w Bliżeniu	4. świetlica wiejska w Trzcianku	
5. świetlica wiejska w Małym Pułkowie	5. świetlica wiejska w Zaskoczcu	5. świetlica wiejska w Łabędziu	
6. świetlica wiejska w Lipnicy	6. świetlica wiejska w Osieczku	6. świetlica wiejska w Czystochlebiu	
7. Klub Seniora w Lipnicy	7. Centrum Aktywnego Wypoczynku w Łopatkach	7. świetlica wiejska w Wałyczcu	
8. świetlica wiejska w Niedźwiedziu	8. Centrum Aktywnego Wypoczynku w Osieczku	8. świetlica wiejska w Zieleniu	
	9. Centrum Aktywnego Wypoczynku w Bliźnie	9. świetlica wiejska w Trzcianie	
		10. świetlica wiejska w Małych Radowiskach	
		11. świetlica wiejska w Orzechówku	
		12. świetlica wiejska w Myśliwcu	
		13. świetlica wiejska w Ryńsku	
		14. świetlica wiejska w Węgorzynie	
		15. świetlica wiejska w Orzechowie	
		16. świetlica wiejska w Przydworzu	
		17. świetlica wiejska w Jaworzu	
		18. świetlica wiejska w Wałyczyku	
		19. świetlica wiejska w Pływaczewie	
		20. świetlica wiejska w Ludowicach	
		21. świetlica wiejska w Sitnie	
		22. Centrum Tradycji Rybackich w Orzechówku	
		23. Dom Kultury w Myśliwcu – w trakcie budowy	

Źródło: Opracowanie własne.

Cenne uzupełnienie miejsc integracji społecznej stanowi ogólnodostępna infrastruktura rekreacyjna – liczne place zabaw, parki fitness i boiska.

W kontekście jakości życia mieszkańców objętego Strategią należy zwrócić uwagę na fakt dostępności miejsc integracji społecznej, przy jednoczesnym deficycie oferty spędzania czasu wolnego w oparciu o istniejącą infrastrukturę. Potrzeba animowania lokalnej społeczności wydaje się w pełni zasadnym kierunkiem..

5. Spójność, komplementarność i synergia

Zdefiniowane potrzeby rozwojowe i potencjał obszaru Strategii przyczyniły się do określenia misji LSR:

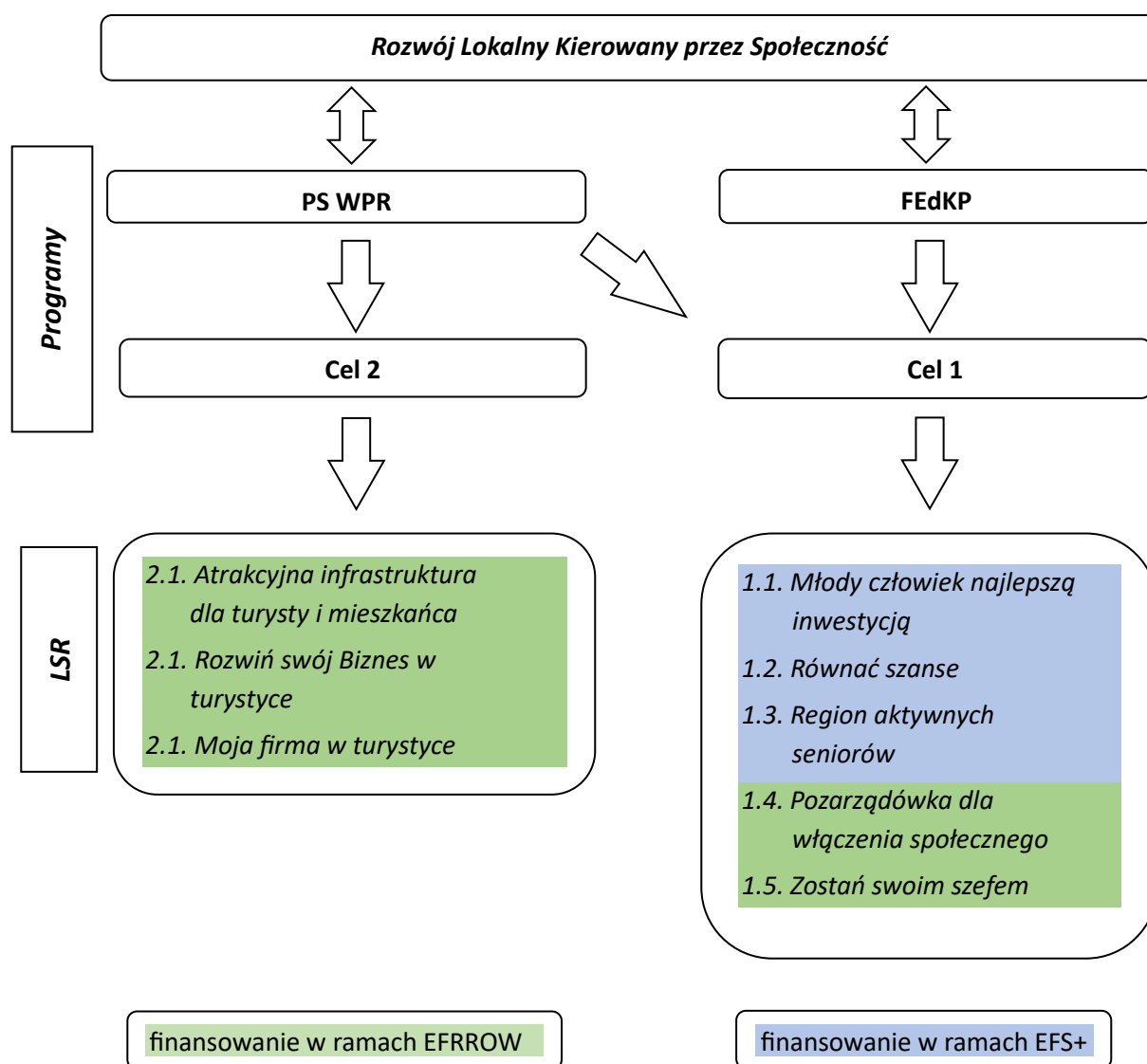
Ziemia Wąbrzeska konkurencyjną ofertą turystyczną i miejscem życia ludzi aktywnych

Misja będzie realizowana poprzez następujące cele:

1. Podniesienie aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców Ziemi Wąbrzeskiej;
 2. Wzrost konkurencyjności turystycznej Ziemi Wąbrzeskiej,
- co potwierdza specjalizację dokumentu LSR ukierunkowanego na najważniejsze potrzeby rozwojowe lokalnej społeczności.

Wyznaczonym celom zostały przypisane następujące przedsięwzięcia finansowane poprzez EFRROW i EFS+:

Schemat 7. Cele i przedsięwzięcia w ramach Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

5.1. Zgodność celów Strategii z innymi dokumentami planistycznymi

Przyjęte kierunki i cele rozwojowe Lokalnej Strategii Rozwoju są zgodne z celami określonymi w innych dokumentach planistycznych i strategiach:

Tabela 14. Zgodność Strategii z innymi dokumentami strategicznymi.

Dokument strategiczny	Spójność celów i założeń dokumentu z celami i przedsięwzięciami Strategii
Poziom krajowy	
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	<p>✓ Cel szczegółowy S08 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa</p> <p>Cele sektorowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich • CS 8.P 12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność • CS 8.P 4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej • CS 8.P 9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów <p>Poprzez Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich stanowi bezpośrednio źródło finansowania LSR.</p>
Poziom wojewódzki	
Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027	<p>✓ Cel Polityki: CP 4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</p> <p>Cel szczegółowy 4(c) wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu</p> <p>Cel szczegółowy 4(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p> <p>Cel szczegółowy 4(l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci</p> <p>Poprzez Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 Europejski Fundusz Społeczny Plus stanowi bezpośrednio źródło finansowania LSR.</p>
Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2030 - Strategia Przyspieszenia 2030+	<p>Cele i kierunki rozwoju:</p> <p>1. Skuteczna edukacja</p> <p>11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania, w tym:</p> <p>1103. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży</p> <p>1110. Rozwój kompetencji uczniów w zakresie funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie</p> <p>2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo</p> <p>21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, w tym:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> 2101. Rozwój aspiracji społecznych 2102. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego 2103. Aktywizacja seniorów oraz integracja międzypokoleniowa 2104. Rozwój idei solidaryzmu międzypokoleniowego <ul style="list-style-type: none"> 3. Konkurencyjna gospodarka <ul style="list-style-type: none"> 33. Rozwój przedsiębiorczości, w tym: <ul style="list-style-type: none"> 3301. Rozwój regionalnych instrumentów finansowych wsparcia rozwoju gospodarczego 3308. Promocja gospodarcza województwa 35. Rozwój turystyki, w tym: <ul style="list-style-type: none"> 3501. Rozwój turystyki jako dziedziny gospodarki 3502. Kształtowanie oferty turystycznej województwa <ul style="list-style-type: none"> 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko <ul style="list-style-type: none"> 48. Potencjały endogeniczne, w tym: <ul style="list-style-type: none"> 4802. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym 4803. Tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą 4804. Tworzenie nowych i rozwój istniejących tras rowerowych o znaczeniu turystycznym i rekreacyjnym 4805. Wykorzystanie potencjału wynikającego z dziedzictwa wodnego województwa dla rozwoju społecznego i gospodarczego
Poziom lokalny	
Powiatowy Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie wąbrzeskim na lata 2021-2030	Cel 2: Aktywizacja zawodowa oraz promocja zatrudnienia osób z niepełnosprawnością Zadanie: 2.7 Wspieranie działalności gospodarczej przez osoby z niepełnosprawnością
Strategia Rozwoju Gminy Książki na lata 2018-2027	Cel strategiczny 2: Doskonalenie infrastruktury technicznej i społecznej Priorytet 2.3.: Rozbudowa gminnej infrastruktury rekreacyjno-sportowej, kulturalnej i innej służącej mieszkańcom Cel strategiczny 3: Aktywne społeczeństwo Priorytet 3.1.: Aktywizacja dzieci i młodzieży Priorytet 3.4.: Aktywne i zdrowe starzenie się
Strategia Rozwoju Miasta Wąbrzeźno na lata 2011-2030	Cel strategiczny 1: Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju bazy ekonomicznej miasta Priorytet 1.2. Rozwijanie lokalnej przedsiębiorczości Cel strategiczny 3: Lepsza jakość kapitału ludzkiego Priorytet 3.2. Rozwijanie sfery kultury i zwiększenie świadomości społecznej mieszkańców miasta

Źródło: *Opracowanie własne.*

Na dzień złożenia Strategii nie została opracowana Strategia Obszaru Prowadzenia Polityki Terytorialnej Wąbrzeźna na lata 2021-2027, Gmina Dębowa Łąka nie posiada aktualnego programu rozwoju gminy, natomiast Strategia Rozwoju Gminy Ryńsk obejmuje lata 2016-2023.

5.2. Synergia

Zintegrowany charakter Strategii oznacza specyficzne podejście do rozwiązywania lokalnych problemów poprzez wielokierunkowe – zintegrowane i synergiczne działania w sferze społecznej, gospodarczej i środowiskowej. Zdefiniowane w tej Strategii poszczególne cele wzajemnie się uzupełniają. Operacje

realizowane przez różne sektory będą ze sobą spójne, ukierunkowane na wykorzystanie specyfiki obszaru i służące jego rozwojowi. Przedstawiciele różnych lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, realizując poszczególne przedsięwzięcia, będą w konsekwencji ze sobą współpracować na rzecz promocji i wykorzystania potencjału tego obszaru.

Lokalna Strategia Rozwoju nie stanowi konkurencji dla odgórnego podejścia realizowanego przez władze krajowe, regionalne i lokalne, lecz jest narzędziem interakcji, mającym na celu osiągnięcie lepszych wyników ogólnych, niż te osiągnięte przy zastosowaniu tradycyjnego odgórnego podejścia.

Zdefiniowane w Strategii cele i przypisane im przedsięwzięcia zakładają podjęcie wielu spójnych ze sobą działań, projektów, inicjatyw, przez różne grupy beneficjentów, co pozytywnie wpłynie na obszar objęty interwencją. Zintegrowane podejście umożliwi w praktyce realizację założonych w LSR celów ukierunkowanych na podniesienie aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców i wzrost konkurencyjności turystycznej w oparciu o zasoby przyrodnicze poprzez wdrożenie operacji i grantów w obszarach:

1. Przedsięwzięcia 1.1 *Młody człowiek najlepszą inwestycją*, 1.2. *Równać szanse* i 1.3. *Region aktywnych seniorów* dedykowane odpowiednio dzieciom i młodzieży znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, osobom doświadczającym stereotypów związanych z picią oraz osobom starszym zagrożonym izolacją i wykluczeniem społecznym, co pozwoli na zminimalizowanie problemów społecznych zdiagnozowanych na obszarze Strategii. Uwzględnienie takiej grupy odbiorców projektów potwierdza kompleksową interwencję w zakresie aktywizacji społecznej. Uzupełnienie oferty wsparcia stanowią przedsięwzięcie 1.4. *Pozarządówka dla włączenia społecznego* w zakresie szeroko pojętego włączenia społecznego lokalnej społeczności oraz przedsięwzięcie 1.5. *Zostań swoim szefem*, co umożliwi aktywizację zawodową poprzez podejmowanie działalności gospodarczej przez osoby w niekorzystnej sytuacji. Przyjęte rozwiązania w zakresie wdrożenia przedsięwzięć umożliwiają jednocześnie aktywny udział organizacji pozarządowych, a preferencja na etapie oceny i wyboru projektów ma pozwolić na jak najszersze wykorzystanie potencjału III sektora na obszarze objętym Strategią. Przedsięwzięcia służące realizacji celu 1. Podniesienie aktywności społeczno-zawodowej stanowią wielokierunkowe działania w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców Ziemi Wąbrzeskiej i wzmocnienia kapitału społecznego.
2. Przedsięwzięcia 2.1. *Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca*, 2.2. *Rozwiń swój biznes w turystyce* oraz 2.3. *Moja firma w turystyce* to kompleksowa propozycja wykorzystania potencjału przyrodniczego w oparciu o turystykę. Zarówno projekty infrastrukturalne w zakresie rozwoju bazy turystycznej, jak również wsparcie dla szeroko rozumianego sektora gospodarczego pozwolą zbudować atrakcyjną ofertę turystyczną. Jednocześnie z udostępnionej infrastruktury i usług firm korzystać będą mogli również mieszkańcy obszaru interwencji, w tym osoby objęte wsparciem w ramach projektów społecznych.

Zdefiniowane cele Strategii integrują różne branże gospodarki – możliwość uzyskania wsparcia przewidziano zarówno dla jednostek sektora finansów publicznych, istniejących firm, organizacji pozarządowych, jak również mieszkańców obszaru, włączając osoby, które chciałyby podjąć działalność gospodarczą.

Wdrażanie Strategii opiera się na założeniach:

1. Zakres wsparcia wynika z diagnozy obszaru i oddolnego charakteru interwencji skoncentrowanej na maksymalnym zaangażowaniu lokalnych społeczności w proces planowania. Na podstawie diagnozy potrzeb rozwojowych oraz uwarunkowań funduszy finansujących Strategię wyznaczono poszczególne przedsięwzięcia. Wybrane zakresy wsparcia zostały oparte o założenie skierowania równomiernej, kompleksowej interwencji, która uwzględnia potencjał poszczególnych sektorów oraz ich potrzeby. Jednocześnie zakresy wsparcia wyznaczono na podstawie potrzeb podmiotów reprezentujących sektor publiczny, przedsiębiorstwa i organizacje pozarządowe. Zakresy wsparcia uzupełniają się wzajemnie, co prowadzi do realizacji wspólnych celów, a w konsekwencji całej idei wdrażania Strategii

2. Źródła finansowania uwzględniają w Strategii wszystkie dostępne w sposób bezpośredni źródła finansowania celów i przedsięwzięć. Mając na uwadze realizację instrumentu RLKS w województwie kujawsko-pomorskim, finansowanego z PS WPR oraz FEoKP, założono finansowanie Strategii ze wszystkich dostępnych w ramach w/w programów funduszy – EFRROW i EFS+. Skala finansowania z poszczególnych źródeł wynika z wytycznych programowych oraz uzgodnień dotyczących podziału środków na poszczególne obszary i cele (FEoKP). W celu uzupełnienia działań finansowanych w ramach w/w funduszy przewidziano jednocześnie wykorzystanie możliwości sfinansowania projektów z innych środków finansowych. W tym zakresie po szczegółowej analizie dostępnych źródeł finansowania założono wstępnie skorzystanie z następujących programów/funduszy:
 - 1) FEoKP w ramach konkursu na realizację działań w zakresie włączenia społecznego i uzupełnienia oferty wsparcia mieszkańców obszaru Strategii;
 - 2) Program Stypendiów Pomostowych w zakresie wsparcia finansowego młodych mieszkańców obszaru Strategii i umożliwienia zdobycia wykształcenia wyższego.Przyjęte podejście umożliwia optymalne wykorzystanie źródeł finansowania dostępnych dla lokalnych grup działania, a jednocześnie uzupełnia je innymi dostępnymi środkami zewnętrznymi, będącymi rozwinięciem zakresu na realizację operacji wykazujących uzupełnienie lub dopełnienie zakresów realizowanych w ramach, EFS+ oraz EFRROW. W konsekwencji idea RLKS skupia w sobie kilka źródeł finansowania, które dążą do realizacji spójnych i komplementarnych celów wskazanych w Strategii.
3. Dobór dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR uwzględnienia takie aspekty jak: rodzaj wnioskodawcy, przewidywana wartość finansowanych operacji, określony zakres rzeczowy, rodzaj planowanych do realizacji operacji, zakładane do osiągnięcia rezultaty interwencji czy doświadczenia z wcześniejszych perspektyw. W przypadku projektów finansowanych w ramach EFS+ przyjęte warunki wsparcia umożliwiają wykorzystanie formuły grantowej. Takie podejście wynika z potrzeby uproszczenia procedur i zasad przyznawania dofinansowania, a jednocześnie umożliwia aktywny udział w roli grantobiorców lokalnym organizacjom pozarządowym. Formuła grantowa umożliwia również realizację mniejszych projektów i pozwala na dotarcie do małych organizacji, które z uwagi na brak odpowiedniego potencjału kadrowego i finansowego nie byłyby w stanie realizować projektów w trybie konkursowym. W przypadku działań dedykowanych jednostkom sektora finansów publicznych i sektorowi gospodarczemu jako formułę wdrożenia wybrano tryb konkursowy, co wynika z umożliwienia takim podmiotom realizacji większych projektów inwestycyjnych oraz znacznie większego potencjału, jaki posiadają. Dodatkowo w ramach przedsięwzięcia 2.1. *Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca* przewidziano preferencje dla operacji realizowanych w partnerstwie, co zachęcić ma podmioty z obszaru Strategii do nawiązywania lub rozwijania relacji i wymiany doświadczeń z innymi partnerami. Mając na uwadze zakres pozostałych przedsięwzięć, formuła partnerstwa nie jest dopuszczalna (formuła grantowa) albo nie wpłynie na podniesienie ich efektów.
4. Sposób wzmocnienia planowanych do osiągnięcia efektów uwzględnia zakresy wsparcia w ramach LSR dobrane w taki sposób, aby interwencje z poszczególnych funduszy uzupełniały i dopełniały się wzajemnie, co stanowi jednoznacznie wartość dodaną podejścia RLKS, niemożliwą do realizacji w ramach wdrażania poszczególnych funduszy oddzielnie.
5. Uwzględnienie środków finansowych innych niż dedykowane LGD umożliwia kompleksowe wsparcie w ramach Strategii. Udział w Programie Stypendiów Pomostowych pozwala udostępnić pomoc stypendialną osobom rozpoczynającym studia wyższe w trybie stacjonarnym na uczelniach państwowych, co jednocześnie rozwija ofertę dla osób młodych, wykraczając poza przewidziany schemat w ramach FEoKP. Jednocześnie w ramach programu regionalnego założono pozyskanie grantu na projekt w zakresie włączenia społecznego.

5.3. Wartość dodana podejścia LEADER

Rozwój obszarów wiejskich również w oparciu o podejście LEADER uwzględnia koncepcję zarządzania lokalnego, w której mieszkańcy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy i władze samorządowe współpracują w celu opracowania i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Wartością dodaną tego podejścia

jest umożliwienie mieszkańcom włączenia się w proces decyzyjny i kierowanie rozwojem swojego regionu. Interwencja poprzez realizowane operacje na poziomie lokalnym może się przyczynić do zwiększenia atrakcyjności obszarów wiejskich oraz poprawy jakości życia ich mieszkańców. Dzięki wsparciu finansowemu podejście Leader umożliwia także rozwój przedsiębiorczości, co przyczynia się do wzrostu konkurencyjności gospodarcej i powstania nowych miejsc pracy.

W kontekście zaprojektowanej Strategii należy wskazać korzyści wynikające z podejścia LEADER:

1. Możliwość wsparcia niektórych grup beneficjentów w sposób odmienny od innych instrumentów pozwala zastosować projekty grantowe, realizowane za pośrednictwem LGD na poziomie lokalnym, które ułatwiają dostęp do środków unijnych małym organizacjom, co byłoby znacznie utrudnione w tradycyjnej formule konkursowej na poziomie województwa.
2. Możliwość realizacji projektów wykraczających poza obszar administracyjny gmin umożliwia sieciowanie i realizację kompleksowych projektów w skali całego obszaru, co jest jednocześnie jednym z założeń podejścia LEADER. Przykładem tego typu działań mogą być kluby młodzieżowe i kluby seniora, które będą obejmowały swoim zasięgiem obszar kilku gmin lub cały obszar Strategii.
3. Brak dominacji sektora publicznego w oparciu o przyjęty model lokalnego partnerstwa. Brak kontroli nad podejmowaniem decyzji przez poszczególne grupy interesu oraz zaangażowanie podmiotów prywatnych do aktywnej pracy na rzecz społeczności lokalnej zapewniają brak dominacji sektora publicznego i jego decydującego wpływu w procesie podejmowania decyzji.
4. Włączenie mieszkańców w proces podejmowania decyzji dotyczących rozwoju lokalnego. Podejście LEADER jest jedyną inicjatywą zarządzania na poziomie lokalnym, która na wszystkich szczeblach podejmowania decyzji umożliwia aktywny udział mieszkańców w realne zarządzanie rozwojem lokalnym;
5. Podejmowanie działań w sposób zintegrowany umożliwia łączenie różnych dziedzin gospodarki i współpracę różnych grup interesu w celu wspólnej realizacji Strategii.
6. Decentralizacja zarządzania środkami unijnymi. Dzięki inicjatywie LEADER zarządzanie środkami UE odbywa się na poziomie lokalnym, przyczyniając się do poprawy efektywności całego procesu wydatkowania środków.
7. Sieciowanie i współpraca na poziomie LGD poprzez wymianę doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk. LGD jako partnerstwo lokalnych grup interesu rozwija współpracę i wymianę doświadczeń między wszystkimi uczestnikami lokalnego życia.
8. Dopasowanie zakresu interwencji do potrzeb zdefiniowanych na poziomie lokalnym. Zaprojektowana Strategia przewiduje interwencję adekwatną do problemów i potrzeb rozwojowych z perspektywy lokalnej społeczności, co przy możliwości realizacji projektów kompleksowych adresowanych do różnych wnioskodawców wyróżnia ten instrument na tle innych form interwencji publicznej.

6. Cele i wskaźniki

6.1. Uzasadnienie sformułowanych celów i przypisanych im przedsięwzięć

Wyznaczone cele stanowią odpowiedź na zdiagnozowane w drodze konsultacji społecznych potrzeby rozwojowe, które wymagają szczególnej interwencji odnoszącej się tylko do pewnej części specyficznych problemów na obszarze Strategii.

Tabela 15. Uzasadnienie celów z przypisanymi im przedsięwzięciami oraz źródłem finansowania.

Cel 1		Źródła finansowania
Podniesienie aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców Ziemi Wąbrzeskiej		
Przedsięwzięcia	1.1 Młody człowiek najlepszą inwestycją	EFS+
	1.2 Równać szanse	
	1.3 Region aktywnych seniorów	
	1.4 Pozarządówka dla włączenia społecznego	EFRROW
	1.5 Zostań swoim szefem	
Uzasadnienie sformułowania celu	Zdefiniowany cel łączy aspekty podniesienia aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców obszaru Strategii ze względu na potrzeby lokalnej społeczności. Przewidziane działania przyczynią się do ograniczenia problemów społecznych różnych grup wiekowych, stworzą możliwość aktywizacji zawodowej, jak również umożliwią wykorzystanie potencjału III sektora, którego działalność również zostanie ukierunkowana na uzupełniające projekty w zakresie włączenia społecznego grup w niekorzystnej sytuacji. Postawienie człowieka w centrum uwagi podkreśla, że Strategia powstała dla mieszkańców, przy jednoczesnym ich aktywnym udziale w opracowaniu dokumentu LSR. Zaplanowane wsparcie umożliwi podniesienie jakości życia różnych grup wiekowych mieszkańców obszaru Strategii.	
Powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przeprowadzone konsultacje społeczne umożliwiły zdefiniowanie potrzeb rozwojowych w wymiarze społecznym. Przywrócenie bezpośrednich relacji międzyludzkich, efektywne wykorzystanie istniejącej infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjno-turystycznej, brak oferty dla osób młodych oraz seniorów, niedostateczna oferta usług na rzecz włączenia społecznego, wsparcie kobiet w aktywności społecznej i zawodowej uzasadniają potrzebę kompleksowego wsparcia. Jednocześnie istniejący potencjał infrastrukturalny i aktywność III sektora stanowią ważny argument, który należy wykorzystać w celu wdrożenia Strategii szczególnie w wymiarze społecznym.	
Cel 2		
Wzrost konkurencyjności turystycznej Ziemi Wąbrzeskiej		
Przedsięwzięcia	2.1. Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca	EFRROW
	2.2. Rozwiń swój biznes w turystyce	
	2.3. Moja firma w turystyce	
Uzasadnienie sformułowania celu	Zdefiniowany cel odnosi się do wzrostu konkurencyjności obszaru Strategii w oparciu o ofertę turystyczną. Uwzględnienie wsparcia zarówno w kierunku rozwoju ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej, jak i usług w zakresie szeroko pojętej turystyki umożliwi utworzenie atrakcyjnej propozycji dla mieszkańców i turystów. Zaplanowane wsparcie umożliwi również podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru Strategii i turystów, a także udostępnienie usług komercyjnych i niekomercyjnych wykorzystujących walory lokalnego środowiska przyrodniczego.	
Powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przeprowadzone konsultacje społeczne przyczyniły się do wskazania turystyki jako kierunku, który wykorzysta potencjał przyrodniczy regionu, w celu udostępnienia kompleksowej oferty w zakresie bazy turystycznej, jak i usług komercyjnych szeroko pojętej branży turystycznej. Potrzeby rozwojowe takie, jak: rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej i rozwój usług w branży turystycznej stanowią inspirację sformułowania takiego celu, a dodatkowymi aspektami jest położenie nacisku na wdrożenie rozwiązań innowacyjnych i sprzyjających ochronie środowiska.	

Źródło: Opracowanie własne.

6.2. Specyfikacja przedsięwzięć realizowanych w ramach Strategii wraz ze sposobem ich realizacji

Przypisane celom przedsięwzięcia stanowią odpowiedź na wyznaczone w drodze konsultacji społecznych potrzeby rozwojowe, uwzględniające możliwość ich zaspokojenia w oparciu o istniejący potencjał. Przyjęty mechanizm definiowania przedsięwzięć łączył w sposób syntetyczny najważniejsze potrzeby danej grupy docelowej, co przyczyniło się do wyznaczenia kierunku wsparcia lub uwzględnienia określonych preferencji na etapie oceny projektu na podstawie kryteriów wyboru. Dla przykładu: ukierunkowanie wsparcia na dzieci i młodzież poprzez przedsięwzięcie *Młody człowiek najlepszą inwestycją* jest wypadkową wielu potrzeb rozwojowych osób młodych. Jednocześnie podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców może zostać zrealizowane poprzez zaplanowanie działań merytorycznych o charakterze edukacyjnym w zakresie ochrony środowiska we wniosku o powierzenie grantu, a istniejąca infrastruktura może stanowić zasób do racjonalnego zagospodarowania, co pozwala przewidzieć określone kryteria rankingujące.

Tabela 16. Uzasadnienie celów z przypisanymi im przedsięwzięciami oraz źródłem finansowania.

Przedsięwzięcie	Młody człowiek najlepszą inwestycją
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną, w tym w zakresie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia oraz możliwości jego ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki na dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Zakres projektów możliwych do realizacji w ramach tego przedsięwzięcia obejmuje: wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, w ramach których możliwa jest realizacja różnorodnego obszaru tematycznego, uwzględniającego zainteresowania, zdolności, potrzeby, predyspozycje dzieci i młodzieży; wsparcie na realizację projektów edukacyjnych, umożliwiających rozwijanie uzdolnień dzieci i młodzieży i ukierunkowanie na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego; warsztaty w obszarze ginących zawodów.
Uzasadnienie/ powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 5, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 21 i 22, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.</i> Przedsięwzięcie stanowi syntetyczną odpowiedź na wymienione potrzeby rozwojowe dzieci i młodzieży. Jednocześnie diagnoza obszaru wskazuje, że grupa młodych mieszkańców wymaga wsparcia chociażby ze względu na niskie wyniki kształcenia. Udostępnienie wsparcia dla tej grupy wiekowej przyczyni się stworzenia oferty spędzania czasu wolnego i podniesienia jakości życia.
Sposób realizacji	przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Rodzaj operacji	projekt grantowy
Kategorie wnioskodawców	LGD/ osoby prawne
Budżet (Euro)	300 000,00
Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	1. projekt realizowany przez organizację pozarządową; 2. racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 3. uwzględnienie aspektów w zakresie ochrony środowiska.
Grupa docelowa/ grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	dzieci i młodzież uczące się w wieku od 6 do 24 lat z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju

Warunki wsparcia	zgodnie z Szczegółowym Opiszem Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027
Przedsięwzięcie	Równać szanse
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie osób doświadczających stereotypów związanych z płcią, zrównoważone pod względem płci uczestnictwo w rynku pracy, równe warunki pracy oraz lepszą równowagę między życiem zawodowym i prywatnym, co pozwoli promować aktywność zawodową kobiet oraz zmniejszyć segregację na rynku pracy ze względu na płeć. Realizacja projektów w zakresie: podnoszenia wiedzy i świadomości osób zajmujących się edukacją i pracą z dziećmi i młodzieżą nt. stereotypów płci i specyfiki potrzeb osób różnej płci, w tym także przemocy rówieśniczej uwarunkowanej przekonaniem; zwiększenia udziału i wzmocnienia pozycji kobiet na rynku pracy poprzez działania wspierające rozpoczęcie, utrzymanie lub powrót do zatrudnienia, oraz prowadzenie klubów rodzica stanowi spectrum możliwości projektowych tego przedsięwzięcia.
Uzasadnienie/ powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 5, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17 i 21, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.</i> Jednocześnie diagnoza obszaru wskazuje chociażby, że wskaźniki rynku pracy, w tym większy odsetek kobiet wśród osób bezrobotnych i wyższy odsetek bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym niż mężczyźni, uzasadnia konieczność wsparcia. Udostępnienie wsparcia dla tej grupy mieszkańców przyczyni się zminimalizowania problemów w zakresie równouprawnienia i podniesienia jakości życia.
Sposób realizacji	przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Rodzaj operacji	projekt grantowy
Kategorie wnioskodawców	LGD/ osoby prawne
Budżet (Euro)	154 000,00
Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	1. projekt realizowany przez organizację pozarządową; 2. racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 3. uwzględnienie aspektów w zakresie ochrony środowiska.
Grupa docelowa/ grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju
Warunki wsparcia	zgodnie z Szczegółowym Opiszem Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027
Przedsięwzięcie	Region aktywnych seniorów
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie osób starszych w zakresie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących. Działania na rzecz integracji seniorów, pozwalające uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym obejmują tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora, funkcjonowanie uniwersytetów trzeciego wieku oraz zajęcia aktywizujące w gospodarstwach opiekuńczych, co stanowi szeroki wachlarz wsparcia dla starszych mieszkańców obszaru Strategii.
Uzasadnienie/ powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 5, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15 i 21, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.</i>

	Jednocześnie diagnoza obszaru wskazuje, że starsi mieszkańcy wymagają wsparcia ze względu na postępujący proces starzenia społeczeństwa oraz wykluczenie społeczne związane również ze słabym zurbanizowaniem obszaru Strategii. Udostępnienie wsparcia dla tej grupy wiekowej przyczyni się stworzenia oferty spędzania czasu wolnego i podniesienia jakości życia.
Sposób realizacji	Przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Rodzaj operacji	projekt grantowy
Kategorie wnioskodawców	LGD/ osoby prawne
Budżet (Euro)	600 000,00
Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	1. projekt realizowany przez organizację pozarządową; 2. racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 3. uwzględnienie aspektów w zakresie ochrony środowiska.
Grupa docelowa/ grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe, które ukończyły 60 rok życia) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju
Warunki wsparcia	Zgodnie z Szczegółowym Opiszem Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027.
Przedsięwzięcie	Pozarządówka dla włączenia społecznego
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji poprzez realizację operacji nieinwestycyjnych na rzecz grup osób wymagających włączenia oraz operacje inwestycyjne przez podmioty świadczące usługi na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań ustawowych albo statutowych.
Uzasadnienie/ powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 i 21, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.</i> Jednocześnie potencjał organizacji pozarządowych na obszarze Strategii wręcz wymusza ich włączenie w proces wdrażania LSR, w tym poprzez uzupełniające działania w sferze włączenia społecznego osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Udostępnienie wsparcia dla organizacji pozarządowych umożliwi podniesienie aktywności lokalnych ngo's.
Sposób realizacji	Przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Rodzaj operacji	klasyczne
Kategorie wnioskodawców	Organizacje pozarządowe
Budżet (Euro)	50 000,00
Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	1. racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 2. zintegrowanie, czyli łączenie różnych dziedzin, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności; 3. operacje w partnerstwie.
Grupa docelowa/ grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	Przedsięwzięcie dedykowane organizacjom pozarządowym
Warunki wsparcia	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na

	lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/ Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR.
Przedsięwzięcie	Zostań swoim szefem
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne mające miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR. Wsparcie będzie przyznawane na realizację operacji inwestycyjnych niezbędnych do utworzenia działalności gospodarczych. Wsparcie w ramach przedsięwzięcia ukierunkowane na świadczenie komercyjnych usług związanych z kodami PKD w ramach sekcji C.
Uzasadnienie/ powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 2, 6, 7, 16, 22, 23 i 24, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem</i> . Jednocześnie diagnoza obszaru wskazuje na deficyt firm ukierunkowanych na działalność produkcyjną, co przyczyni się do większej trwałości inwestycji, niż w przypadku firm usługowych.
Sposób realizacji	Przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Formuła	klasyczne
Kategorie wnioskodawców	Osoby fizyczne
Budżet (Euro)	90 000,00
Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	1. racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 2. przynależność do grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób niepełnosprawnych, bezrobotnych i kobiet; 3. innowacyjność.
Grupa docelowa/ grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	Przedsięwzięcie dedykowane osobom fizycznym zainteresowanym podjęciem działalności gospodarczej
Warunki wsparcia	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/ Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR
Przedsięwzięcie	Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej poprzez inwestycje w małą infrastrukturę nieprzekraczające 1 mln euro kosztów całkowitych. Interwencja w ramach przedsięwzięcia obejmuje niekomercyjne inwestycje w środki trwałe związane z budową/ przebudową/ remontem/ modernizacją małej infrastruktury oraz zakup wyposażenia.
Uzasadnienie/ powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 1, 2, 3, 6 i 18, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem</i> . Jednocześnie diagnoza obszaru wskazuje, że istniejące uwarunkowania przyrodnicze stanowią potencjał, który umożliwi stworzenie przewagi konkurencyjnej nad sąsiadującymi obszarami. Udostępnienie walorów środowiska przyrodniczego poprzez projekty niekomercyjne przyczyni się także do stworzenia oferty spędzania czasu wolnego i podniesienia jakości życia mieszkańców i turystów.
Sposób realizacji	Przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Rodzaj operacji	klasyczne
Kategorie wnioskodawców	LGD / osoby prawne
Budżet (Euro)	920 000,00

Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	<ol style="list-style-type: none"> 1) racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 2) zintegrowanie, czyli łączenie różnych dziedzin, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności; 3) innowacyjność; 4) operacje w partnerstwie.
Grupa docelowa/grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	Przedsięwzięcie dedykowane jednostkom sektora finansów publicznych
Warunki wsparcia	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/ Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR
Przedsięwzięcie	Rozwiń swój biznes w turystyce
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej istniejących przedsiębiorstw, w tym osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą, mikro i małych przedsiębiorstw, mających miejsce zamieszkania/ siedzibę lub oddział na obszarze Strategii. Wsparcie będzie przyznawane na realizację operacji inwestycyjnych niezbędnych do rozwoju działalności gospodarczej. Wsparcie ukierunkowane na świadczenie komercyjnych usług w branży turystycznej i okołoturystycznej związanych z kodami PKD w ramach sekcji I.
Uzasadnienie/powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 2, 6, 7, 18, 24 i 26, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem</i> . Jednocześnie diagnoza obszaru wskazuje, że niezbędne jest ukierunkowanie wsparcia na działalność turystyczną i okołoturystyczną ze względu na niedostateczną ofertę w tym zakresie. Wsparcie branży turystycznej przyczyni się także do stworzenia oferty spędzania czasu wolnego i podniesienia jakości życia mieszkańców i turystów, jak również wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego
Sposób realizacji	Przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Rodzaj operacji	klasyczne
Kategorie wnioskodawców	Osoby fizyczne, w tym wykonujące działalność gospodarczą, mikro i małe przedsiębiorstwa
Budżet (Euro)	140 000,00
Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	<ol style="list-style-type: none"> 1. racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 2. innowacyjność.
Grupa docelowa/grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	Przedsięwzięcie dedykowane przedsiębiorcom.
Warunki wsparcia	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/ Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR

Przedsięwzięcie	Moja firma w turystyce
Charakterystyka	Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne mające miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym Strategią. Wsparcie będzie przyznawane na realizację operacji inwestycyjnych niezbędnych do utworzenia działalności gospodarczej. Wsparcie ukierunkowane na świadczenie komercyjnych usług w branży turystycznej i okołoturystycznej związanych z kodami PKD w ramach sekcji I.
Uzasadnienie/ powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie zostało zdefiniowane w oparciu o potrzeby rozwojowe nr: 2, 6, 7, 16, 22, 23 i 24, wyznaczone w podrozdziale 4.1. <i>Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.</i> Jednocześnie diagnoza obszaru wskazuje, że niezbędne jest ukierunkowanie wsparcia na działalność turystyczną i okołoturystyczną ze względu na niedostateczną ofertę w tym zakresie. Wsparcie branży turystycznej przyczyni się także do stworzenia oferty spędzania czasu wolnego i podniesienia jakości życia mieszkańców i turystów, jak również wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego.
Sposób realizacji	Przedsięwzięcie realizowane w trybie konkursowym
Rodzaj operacji	klasyczna
Kategorie wnioskodawców	Przedsięwzięcie dedykowane osobom fizycznym zainteresowanym podjęciem działalności gospodarczej
Budżet (Euro)	50 000,00
Preferencje na etapie oceny i wyboru projektów	<ol style="list-style-type: none"> 1) racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczenie presji na środowisko; 2) przynależność do grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób niepełnosprawnych, bezrobotnych i kobiet; 3) innowacyjność.
Grupa docelowa/ grupa w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane jest wsparcie	Przedsięwzięcie dedykowane osobom fizycznym zainteresowanym podjęciem działalności gospodarczej.
Warunki wsparcia	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/ Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR

Źródło: Opracowanie własne.

6.3. Wskaźniki przypisane celom i przedsięwzięciom

Tabela 17. Cele i przedsięwzięcia z podziałem na źródła finansowania.

Podniesienie aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców Ziemi Wąbrzeskiej						
Wskaźniki rezultatu		Jednostka miary	Stan początkowy 2024 r.	Plan 2029 r.	Źródło danych/ sposób pomiaru	
W.1.1.	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoba	0	80	Dokumenty rozliczające wnioski o powierzenie grantu – m.in. umowy objęcia wsparciem, listy obecności, badania ankietowe, opinie specjalistów	
W.1.2.	Liczba osób, które podniosły poziom wiedzy w zakresie równości kobiet i mężczyzn dzięki wsparciu w programie	osoba	0	76		
W.1.3.	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoba	0	64		
W.1.3.	Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	sztuka	0	6	Ankieta monitorująca beneficjenta	
W.1.4.	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (R.42)	sztuka	0	100		
W.1.5.	Liczba nowych miejsc pracy objętych wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)	osoba	0	3		
Cel 1	Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu				
	1.1. Młody człowiek najlepszą inwestycją	Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	osoba	0	192	Dokumenty rozliczające wnioski o powierzenie grantu – m.in. umowy objęcia wsparciem, listy obecności, badania ankietowe, opinie specjalistów
		Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	osoba	0	172	
		Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem (osoby)	osoba	0	20	
		Liczba dzieci/ uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem (osoby)	osoba	0	20	
	1.2. Równać szanse	Liczba osób objętych wsparciem w zakresie równości kobiet i mężczyzn	osoba	0	124	
	1.3. Region aktywnych seniorów	Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku	osoba	0	208	
		Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoba	0	228	
	1.4. Pozarządówka dla włączenia społecznego	Liczba projektów zrealizowanych na rzecz włączenia społecznego	osoba	0	4	Ankieta monitorująca beneficjenta
	1.5. Zostań swoim szefem	Liczba wprowadzonych produktów na rynek	osoba	0	3	

Wzrost konkurencyjności turystycznej Ziemi Wąbrzeskiej							
Cel 2	Wskaźniki rezultatu		Jednostka miary	Stan początkowy 2024 r.	Plan 2029 r.	Źródło danych/ sposób pomiaru	
	W.2.1.	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (R.41.PR)		osoba	0	2000	Ankieta monitorująca beneficjenta
W.2.2.	Liczba nowych miejsc pracy objętych wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)		sztuka	0	5		
	Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu					
	2.1. Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca	Liczba wspartych inwestycji w zakresie turystyki i rekreacji		sztuka	0	4	Ankieta monitorująca beneficjenta
	2.2. Rozwiń Twój biznes w turystyce	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa		sztuka	0	3	
	2.3. Moja firma w turystyce	Liczba utworzonych ofert turystycznych		sztuka	0	2	

Źródło: Opracowanie własne.

Szczegółowy opis i sposób pomiaru wskaźników określają dokumenty programowe. W przypadku wskaźników rezultatu odnoszących się do przedsięwzięć finansowanych z EFRROW dokumentem takim jest Katalog obowiązkowych wskaźników rezultatu PS WPR, stanowiący załącznik do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013.

Wskaźniki produktu i rezultatu dla działań finansowanych ze środków EFS+ zostały zdefiniowane na poziomie Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 i dokumentach powiązanych, gdzie znajduje się ich szczegółowy opis.

Przyjęte wskaźniki produktu dla przedsięwzięć finansowanych w ramach PS WPR oznaczają:

1. Liczba projektów zrealizowanych na rzecz włączenia społecznego – liczba inwestycyjnych i nieinwestycyjnych operacji w zakresie działań na rzecz włączenia społecznego.
2. Liczba wprowadzonych produktów na rynek – liczba produktów zaoferowanych na rynku przez utworzone firmy, co podkreśla, że rozwój przedsiębiorczości w zakresie produkcji przyczyni się do ograniczenia deficytu na obszarze Strategii;
3. Liczba wspartych inwestycji w zakresie turystyki i rekreacji – liczba zrealizowanych niekomercyjnych operacji w zakresie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
4. Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa – liczba rozwiniętych usług w branży turystycznej i okołoturystycznej przez istniejące firmy;
5. Liczba utworzonych ofert turystycznych – liczba nowych usług w branży turystycznej i okołoturystycznej udostępnionych przez nowo powstałe firmy.

7. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Zakłada się, że w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju realizowane mogą być następujące typy operacji:

- 1) operacje klasyczne (formuła konkursowa) w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa;
- 2) projekty grantowe (formuła grantowa) – operacje, których beneficjentem jest LGD udzielający innym wybranym przez siebie podmiotom – grantobiorcom, grantów, czyli środków finansowych na realizację zadań służących osiągnięciu celów tej operacji.

Jednocześnie dopuszcza się możliwość realizacji LSR w oparciu o:

operacje własne, czyli operacje kluczowe dla osiągnięcia celów LSR, służące dobru ogółu, które są realizowane samodzielnie przez LGD i które nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców, przy czym zakłada się realizację operacji własnych w sytuacji uzyskania rekomendacji z badania ewaluacyjnego i w oparciu o konsultacje społeczne na tym etapie wdrażania LSR.

Stąd też za podstawowe dokumenty umożliwiające dokonanie wyboru projektów należy wskazać:

- 1) procedurę wyboru i oceny wniosków składanych przez podmioty inne niż LGD;
- 2) procedurę wyboru i oceny projektów objętych grantem;
- 3) kryteria wyboru.

7.1. Rozwiązania formalno-instytucjonalnie w zakresie powstawania procedur

Zgodnie z m.in. 33 ust. 3 rozporządzenia 2021/1060 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159) na zasadzie wyłączości do zadań lokalnej grupy działania należy m.in. opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała decyzji w sprawie wyboru.

Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska jest stowarzyszeniem specjalnym, mającym w swoich strukturach organ decyzyjny – „Radę Programową”, do kompetencji której należy wyłącznie wybór i ocena operacji oraz ustalenie kwoty wsparcia. Liczbę członków Rady Programowej, zasady wyboru członków oraz zakres kompetencji reguluje Statut Stowarzyszenia, natomiast uregulowania dotyczące sposobu funkcjonowania tego organu określa regulamin organizacyjny.

Najważniejsze założenia formalno-instytucjonalne związane z wyborem operacji lub grantobiorców zostały wypracowane przez zespół roboczy powołany do przygotowania Strategii i przewidują:

- 1) przejrzysty podział kompetencji poszczególnych organów LGD i Biura LGD w procesie wyboru operacji, co zostanie określone w regulaminach poszczególnych organów i Biura LGD;
- 2) opracowanie dwóch odrębnych procedur – procedury oceny i wyboru operacji w trybie konkursowym oraz procedury oceny i wyboru projektów grantowych ze względu na przyjęte typy operacji możliwych do realizacji w ramach LSR, które powstaną po podpisaniu umowy ramowej;
- 3) określenie w każdej z procedur sposobu organizacji naboru wniosków w trybie określonym ustawą RLKS;
- 4) jawność procedur i ich udostępnienie do publicznej wiadomości za pośrednictwem strony internetowej LGD: www.lgdwabrzesno.pl dodatkowo procedury będą dostępne do wglądu dla osób zainteresowanych w siedzibie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska przy ulicy Grudziądzkiej 9 w Wąbrzeźnie;

- 5) opisanie szczegółowych zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji oraz projektów objętych grantem w Regulaminie organizacyjnym Rady Programowej;
- 6) osobiste uczestniczenie członków Rady Programowej w jej posiedzeniach, członkowie Rady Programowej będący osobami fizycznymi uczestniczą w jej pracach osobiście, a członków będących osobami prawnymi reprezentuje osoba uprawniona do reprezentacji osoby prawnej albo pełnomocnik umocowany do uczestniczenia w pracach Rady, udzielenie dalszego pełnomocnictwa jest niedopuszczalne;
- 7) Prowadzenie rejestru interesów członków Rady Programowej na podstawie złożonych deklaracji poufności i bezstronności oraz bieżącą identyfikację charakteru ich powiązań lub ich braku z wnioskodawcami i poszczególnymi projektami w ramach każdej z procedur;
- 8) podejmowanie decyzji przez Radę Programową w formie uchwał, zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej 50% członków organu decyzyjnego z zastrzeżeniem, że żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje decyzji w sprawie wyboru;
- 9) wyznaczenie opiekuna procesu w ramach każdej z procedur, którego zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji oraz zgodności formalnej, jak również wskazanie osób odpowiedzialnych za obsługę techniczną posiedzeń Rady Programowej;
- 10) informowanie lokalnej społeczności w sposób szczegółowy o wynikach oceny poprzez publikację informacji z posiedzeń Rady Programowej, w tym rozstrzygnięć w sprawie wyboru operacji lub grantów, protokołów z posiedzeń z informacją o wyłączeniach z procesu oceny;
- 11) możliwość zmiany procedur przez LGD w celu usprawnienia procesu oceny i wyboru operacji lub projektów objętych grantem do finansowania w ramach LSR;
- 12) możliwość zmian procedur również na etapie wdrażania LSR na wezwanie Zarządu Województwa;
- 13) brak możliwości zmiany procedury wraz załącznikami w czasie trwania naboru wniosków o udzielenie wsparcia;
- 14) stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru i oceny operacji lub grantów w ramach danego naboru;
- 15) poddanie ocenie według kryteriów wyboru tylko tych operacji lub grantów, które zostaną uznane przez Radę Programową za zgodne z LSR;
- 16) uwzględnienie regulacji w sytuacjach wyjątkowych:
 - a) w przypadku operacji lub grantów o równej ilości uzyskanych punktów w ocenie kryteriów wyboru, o miejscu na liście operacji/ grantów wybranych decyduje data i godzina złożenia wniosku w miejscu wskazanym w ogłoszeniu o naborze,
 - b) w przypadku skrajnej oceny lokalnych kryteriów wyboru pochodzącej od nie więcej niż 30% uprawnionych członków Rady Programowej, ich ocena nie zostanie uwzględniona przy ustaleniu średniej arytmetycznej punktów dla danej operacji lub grantu, przy czym za skrajną ocenę uznaje się taką ocenę, która jest o co najmniej 70% wartości punktowej danego kryterium inna od ocen pozostałych członków Rady Programowej,
- 17) tryb wniesienia przez wnioskodawców protestu lub odwołania przez grantobiorców od decyzji Rady Programowej.

Poszczególne procedury powstaną po podpisaniu umowy o warunkach i sposobie realizacji Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (umowy ramowej). W rozwoju lokalnego partnerstwa za ważny aspekt należy wskazać budowę zaufania. Przyjęcie różnych form zaangażowania przedstawicieli lokalnych grup interesów również we wdrażanie Strategii wiąże się z powołaniem zespołu partycypacyjnego, który włączy się w opracowanie kryteriów i tworzenie procedur wyboru oraz oceny projektów. Na podstawie analizy dokumentów programowych dotyczących wdrażania instrumentu RLKS w okresie programowania 2021-2027 oraz doświadczeń LGD w procesie oceny i wyboru operacji w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru Ziemi Wąbrzeskiej na lata 2016-2022 Biuro LGD przygotowuje propozycję procedur, które następnie zostaną skonsultowane z zespołem partycypacyjnym. W wyniku tych prac powstaną niedyskryminujące

i przejrzyste procedury, których głównym celem jest obiektywna i jawna ocena operacji umożliwiających wdrażanie Strategii.

Kluczowe założenia dotyczące procedur uwzględnić będą w ramach:

- 1) formuły konkursowej m.in.: ustalenie wysokości dostępnych środków finansowych (nie dotyczy to ogłoszenia o pierwszych naborach wniosków); przekazanie informacji do Samorządu Województwa o zamiarze ogłoszenia naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach konkursu otwartego; podanie do publicznej wiadomości informacji o naborze wniosków; przeprowadzenie naboru wniosków; przygotowanie dokumentacji po zakończonym naborze wniosków, w tym sporządzenie rejestru wniosków, zwołanie posiedzeń Rady Programowej i podpisanie deklaracji bezstronności; ocenę wniosków złożonych w naborze; informację do wnioskodawców o wybraniu bądź niewybraniu projektów i możliwości wniesienia protestu; przekazanie dokumentów do Samorządu Województwa; rozpatrzenie ewentualnych protestów, w tym ponowny wybór operacji przez LGD w przypadku, gdy Zarząd Województwa uzna protest za zasadny, lub pozostawienie protestu bez rozpatrzenia;
- 2) formuły grantowej m.in.: zawarcie umowy o dofinansowanie projektu grantowego; podanie do publicznej wiadomości informacji o naborze wniosków o powierzenie grantów; przeprowadzenie naboru wniosków; przygotowanie dokumentacji po zakończonym naborze wniosków, w tym sporządzenie rejestru wniosków, zwołanie posiedzeń Rady Programowej i podpisanie deklaracji bezstronności; ocenę wniosków złożonych w naborze; informację do wnioskodawców o wybraniu bądź niewybraniu projektów i możliwości wniesienia odwołania; rozpatrzenie odwołania, w tym ponowny wybór operacji przez LGD w przypadku, gdy odwołanie zostanie uznane za zasadne lub pozostawienie odwołania bez rozpatrzenia; zawarcie umów z grantobiorcami.

Dodatkowo wskazuje się, że ewentualna procedura wyboru operacji własnych zostanie komplementarnie opracowana na etapie konsultacji społecznych ukierunkowanych na zasadność zastosowania operacji własnych, jako niezbędnych do optymalnego poziomu realizacji LSR.

7.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru operacji

Powołanie zespołu partycypacyjnego wiąże się w praktyce również z udziałem przedstawicieli lokalnych grup interesu w konsultowaniu kryteriów wyboru operacji po podpisaniu umowy ramowej. Proces tworzenia kryteriów zostanie oparty o dokument Strategii, w tym o preferencje wskazane dla poszczególnych przedsięwzięć w ramach LSR i rekomendacje zdefiniowane w trakcie przeprowadzonych konsultacji społecznych. Wypracowana treść kryteriów zostanie poddana otwartym konsultacjom społecznym, a uzgodnione kryteria zostaną zatwierdzone przez Walne Zebranie Członków LGD.

Kryteria wyboru operacji powstaną w oparciu o następujące założenia:

1. dla operacji finansowanych z PS WPR zastosowanie kryteriów specyficznych dla danego przedsięwzięcia z uwzględnieniem ich powiązania z potrzebami rozwojowymi lokalnej społeczności, celami i wskaźnikami;
2. dla projektów grantowych finansowanych w ramach FedKP zastosowanie kryteriów horyzontalnych i lokalnych – specyficznych dla danego przedsięwzięcia z uwzględnieniem ich powiązania z potrzebami rozwojowymi lokalnej społeczności, celami i wskaźnikami.

Dopuszcza się możliwość zmiany kryteriów wyboru operacji zarówno dla operacji indywidualnych w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD oraz projektów grantowych, czyli operacji których beneficjentem jest LGD, w następujących sytuacjach:

- 1) zmianą uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LGD;
- 2) problemami z oceną wniosków, wynikającymi z przyjętych kryteriów oceny, zgłaszanymi przez Radę Programową;
- 3) problemami z osiągnięciem wskaźników założonych w LSR.

W przypadku zaistnienia jednej z wyżej wymienionych przesłanek stosuje się następujące zasady postępowania:

- 1) z wnioskiem do WZC o zmianę kryteriów wyboru może wystąpić:
 - a) Rada Programowa,
 - b) Komisja Rewizyjna,
 - c) Zarząd,
 - d) członkowie,
 - e) Biuro LGD, uwzględniając rekomendacje Samorządu Województwa na etapie weryfikacji dokumentacji naboru,
 - f) inne podmioty, w tym potencjalni wnioskodawcy z obszaru objętego LSR;
- 2) w przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, Zarząd inicjuje proces konsultacji społecznych, w celu uzasadnienia i ukierunkowania aktualizacji kryteriów wyboru.

Każda zmiana kryteriów wyboru operacji będzie konsultowana z lokalną społecznością poprzez:

- 1) zamieszczenie propozycji zmian na stronie internetowej LGD;
- 2) umożliwienie wszystkim zainteresowanym osobom sposobności zgłaszania uwag i sugestii do proponowanych zmian za pośrednictwem poczty elektronicznej bądź osobiście w Biurze LGD w terminie 5 dni od dnia opublikowania informacji.

Finalnym efektem konsultacji społecznych będzie zgłoszenie zmiany kryteriów wyboru operacji do Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w celu uzyskania akceptacji. Zmienione kryteria obowiązują dla konkursów ogłoszonych po przyjęciu uchwały przez Walne Zgromadzenie Członków LGD oraz po akceptacji przez Samorząd Województwa.

7.3. Innowacyjność i partnerstwo

Doświadczenia wynikające z wdrażania Strategii we wcześniejszych perspektywach finansowych i dalsze oczekiwania w zakresie premiowania projektów uwzględniających dostarczenie usługi lub produktu, albo nowatorskiego wykorzystania lokalnych zasobów i surowców, także wykorzystania technologii czy wdrożenia nowej metody marketingowej lub metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, dotąd niedostępnych na obszarze objętym LSR, przemawiają za dalszym stosowaniem w zakresie oceny punktowej wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o powierzenie grantu kryterium Innowacyjności.

Dlatego też w kryteriach wyboru operacji poprzez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych w kontekście lokalnym. Taka też definicja innowacyjności zostanie uwzględniona na etapie opracowania lokalnych kryteriów wyboru. Jednocześnie ze względu na specyfikę programów finansujących wyznaczone kierunki interwencji w ramach LSR należy wskazać, że o ile możliwe będzie premiowanie projektów innowacyjnych realizowanych w ramach PS WPR, o tyle w przypadku projektów grantowych realizowanych w ramach FEKP i finansowanych ze środków EFS+ nie można realizować działań innowacyjnych, gdyż zgodnie z demarkacją dostępne są one wyłącznie z poziomu krajowego.

Członkowie Rady Programowej dokonują oceny tego kryterium, bazując na własnej wiedzy, także wnioskach opracowanych przez Biuro LGD lub Zarząd albo ekspertów zewnętrznych. Dlatego też innowacyjność jest kryterium subiektywnym.

Kryterium innowacyjności będzie stosowane przy ocenie następujących przedsięwzięć:

- 1.5. Zostań swoim szefem
- 2.1. Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca
- 2.2. Rozwiń swój biznes w turystyce
- 2.3. Moja firma w turystyce

Kryterium innowacyjności będzie oceniane na podstawie uzasadnienia przedstawionego przez wnioskodawcę, który udowodni spełnienie tego kryterium.

Premiowanie rozwiązań innowacyjnych zwiększy prawdopodobieństwo zbudowania przewagi obszaru objętego Strategią, umożliwi wyspecjalizowanie tego obszaru poprzez wspieranie szeroko pojętej branży turystycznej oraz wymusi wykorzystanie wybranych walorów lokalnego środowiska przyrodniczego w kreowaniu kompleksowej oferty turystycznej.

Budowa zaufania stanowi istotny argument w rozwoju lokalnego partnerstwa. W pełni uzasadnionym kierunkiem wsparcia w tym zakresie jest premiowanie operacji realizowanych w partnerstwie na etapie oceny projektów, co zachęci lokalne podmioty do tworzenia i wzmacniania lokalnego partnerstwa poprzez współpracę między różnymi grupami interesu.

Kryterium partnerstwa zostanie zastosowane jako jedna z preferencji w przypadku oceny operacji w ramach przedsięwzięć:

1.4. Pozarządówka dla włączenia społecznego

2.1. Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca

W celu właściwego ukierunkowania interwencji LGD zakłada również premiowanie operacji:

- 1) zapewniających racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczających presję na środowisko;
- 2) dedykowanych dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji;
- 3) zintegrowanych (łącznie różne dziedziny, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności).

Poza wyżej wymienionymi kryteriami rankingującymi zostaną uwzględnione również kryteria dostępne, warunkujące udzielenie wsparcia.

7.4. Realizacja projektów grantowych

W ramach opracowanej Strategii przewiduje się realizację projektów grantowych. W oparciu o formułę grantową przewidziano realizację następujących przedsięwzięć:

1.1. Młody człowiek najlepszą inwestycją

1.2. Równać szanse

1.3. Region aktywnych seniorów

Szczegółowe założenia wdrożenia powyższych przedsięwzięć przedstawiono w rozdziale 6.

7.5. Zgodność z FedKP

Kryteria wyboru operacji ustalone dla przedsięwzięć finansowanych z EFS+ będą zgodne z kryteriami wyboru projektów ustanowionych w FedKP w odniesieniu do danego celu, typu projektu i właściwego funduszu (EFS+). Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska składa jednocześnie deklarację promowania projektów wpisujących się w inicjatywę *Nowy Europejski Bauhaus*.

8. Plan działania

Plan działania jest odzwierciedleniem planowanych do osiągnięcia w ramach Strategii wskaźników produktu w przedziałach czasowych dla określonych przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie zakładanych celów. Zakłada się intensyfikację naborów w latach 2025-2026. Wynika to z przeprowadzonej analizy potrzeb potencjalnych wnioskodawców, ograniczeń projektowych, w tym dokumentacji technicznej i czasu niezbędnego na przygotowanie procedury wyboru projektów.

Skorelowanie planu działania z budżetem Strategii wynika z założeń poszczególnych celów i przedsięwzięć, grup docelowych, do których skierowana jest interwencja w ramach Strategii, oraz zobowiązań programowych. Struktura planu działania jest dopasowana do sposobu osiągnięcia danego celu i zaplanowanych wskaźników, gdzie większe środki przewidziano na realizację kapitałochłonnych operacji klasycznych w trybie konkursowym, a relatywnie mniejsze w przypadku projektów wdrażanych w formule grantowej.

W harmonogramie osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu oraz poziomu wykorzystania budżetu uwzględniono czynniki takie, jak: rozłożenie realizacji Strategii w czasie, czas niezbędny na przygotowanie naborów i dokonanie wyboru projektów, ich realizację oraz rozliczenie. Istotnym aspektem są również ograniczenia techniczne związane z możliwością obsługi kilku naborów jednocześnie przez Biuro LGD i Radę Programową.

Zobowiązania umowy ramowej narzucają uwzględnienie następujących kamieni milowych w odniesieniu do Programów finansujących Strategię:

1. W przypadku przedsięwzięć finansowanych w ramach PS WPR:
 - 1) do 30 czerwca 2026 r. udzielenie wsparcia na wdrażanie LSR w wysokości odpowiadającej 40% wartości środków na wdrażanie LSR;
 - 2) do 31 grudnia 2027 r. udzielenie wsparcia na wdrażanie LSR w wysokości odpowiadającej 80% wartości środków na wdrażanie LSR,
2. W przypadku przedsięwzięć finansowanych w ramach FedKP:
 - 1) do 31 grudnia 2026 r. udzielenie wsparcia na wdrażanie programu regionalnego w wysokości odpowiadającej 50% wartości środków na wdrażanie LSR;
 - 2) do 31 grudnia 2028 r. udzielenie wsparcia na wdrażanie programu regionalnego w wysokości odpowiadającej 100% wartości środków na wdrażanie LSR.

Plan działania stanowi załącznik nr 2 do Strategii.

9. Plan finansowy Strategii

9.1. Źródła finansowania Strategii

Lokalna Strategia Rozwoju jest strategią wielofundusową współfinansowaną z 2 funduszy zgodnie z poniższym zestawieniem:

Tabela 18. Zestawienie źródeł finansowania Strategii.

I.p.	Program	EFSI	Wartość wsparcia [EUR]	Cel
Bezpośrednie źródło finansowania LSR				
1.	PSWPR	EFRROW	1 250 000,00	Wdrażanie LSR
2.	FedKP	EFS+	1 054 000,00	
3.	PSWPR	EFRROW	312 500,00	Zarządzanie LSR
4.	FedKP	EFS+	73 780,00	
			Razem	2 690 280,00
Inne potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć wynikających z LSR				
5.	FedKP	EFS+	25 000,00	Wdrażanie LSR

6.	Program Stypendiów Pomostowych		32 000,00	
		Razem	57 000,00	

Źródło: Opracowanie własne.

Na wysokość środków finansujących Lokalną Strategię Rozwoju wpływa:

1. Maksymalna kwota na wdrażanie uzależniona od liczby mieszkańców na dzień 31 grudnia 2020 r. – 28 607 osób;
2. Sfinansowanie kosztów zarządzania Strategią z 2 funduszy;
3. Przewidywana liczba stypendystów w ramach Programu Stypendiów Pomostowych, co wynika z analizy wdrażania tego komponentu od 2017 r.;
4. Planowane pozyskanie grantu w ramach konkursów prowadzonych przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego w ramach FedKP.

9.2. Powiązania poszczególnych źródeł finansowania z celami Strategii

Przewidziane dla Lokalnej Grupy Działania środki umożliwiły wyznaczenie budżetów poszczególnych celów Strategii i przypisanych im przedsięwzięć. Struktura budżetu Strategii opiera się na dążeniu do zrównoważonego podziału środków, który uwzględni potrzeby wszystkich grup interesów biorących udział we wdrażaniu LSR, a jednocześnie uwzględni specyfikę możliwych do zrealizowania operacji w ramach danego programu i funduszu.

Przedstawiona poniżej struktura budżetu LSR z podziałem na cele i przedsięwzięcia stanowi odpowiedź na potrzeby różnych środowisk. Budżet Strategii przewiduje wsparcie na realizację projektów komercyjnych, jak i niekomercyjnych, a także dostrzega potrzeby rozwojowe samej społeczności obszaru Strategii.

Tabela 19. Środki finansowe przypisane celom i przedsięwzięciom.

Cel	Nazwa celu	Nr przedsięwzięcia	Nazwa przedsięwzięcia	Źródła finansowania	Budżet
1	Podniesienie aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców Ziemi Wąbrzeskiej	1.1.	Młody człowiek najlepszą inwestycją	EFS+	300 000,00
		1.2.	Równać szanse		154 000,00
		1.3.	Region aktywnych seniorów		600 000,00
		1.4.	Pozarządówka dla włączenia społecznego	EFRROW	50 000,00
		1.5.	Zostań swoim szefem		90 000,00
2	Wzrost konkurencyjności turystycznej Ziemi Wąbrzeskiej	2.1.	Atrakcyjna infrastruktura dla turysty i mieszkańca	EFRROW	920 000,00
		2.2.	Rozwiń Twój biznes w turystyce		140 000,00
		2.3.	Moja firma w turystyce		50 000,00

Źródło: Opracowanie własne.

Budżet celu 1. *Podniesienie aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców Ziemi Wąbrzeskiej* to 1 194 000,00 Euro przeznaczone w praktyce na realizację projektów ukierunkowanych bezpośrednio na potrzeby rozwojowe mieszkańców obszaru Strategii. Na realizację celu 2. *Wzrost konkurencyjności turystycznej Ziemi Wąbrzeskiej* przewidziano z kolei 1 110 000,00 Euro, co stanowi odpowiedź na oczekiwania lokalnej społeczności w zakresie wykorzystania potencjału przyrodniczego obszaru interwencji.

10. Monitoring i ewaluacja

Wdrażanie zaprojektowanej Lokalnej Strategii Rozwoju będzie na bieżąco monitorowane i poddawane okresowym badaniom ewaluacyjnym w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działania. Ewaluacja jest niezbędna do sprawnego i produktywnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR, a także do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego.

Zgodnie z definicją:

- 1) monitoring jest procesem systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji Strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Jego celem jest uzyskanie informacji na temat skuteczności i wydajności wdrażanej Strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami;
- 2) ewaluacja jest procesem służącym systematycznemu badaniu wartości albo cech konkretnego programu, planu czy działania z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia.

Monitoring i ewaluacja umożliwiają ocenę stopnia realizacji wskaźników i planowanych przedsięwzięć, weryfikację założonych w LSR celów oraz określenie, czy LSR jest wdrażana prawidłowo, a jej realizacja przebiega zgodnie z założeniami, a także, czy LGD Ziemia Wąbrzeska funkcjonuje w sposób gwarantujący jakość działania poprzez wypełnianie nałożonych na nią obowiązków.

10.1. Przebieg procesu monitorowania

Za najważniejsze zadania monitoringu realizacji LSR i funkcjonowania LGD wskazuje się:

- 1) monitoring na potrzeby kontroli – ma na celu pomiar postępu, systematyczne kontrolowanie, czy wszystkie zaplanowane czynności przebiegają zgodnie z planem na każdym etapie realizacji LSR oraz funkcjonowania LGD;
- 2) monitoring na potrzeby sprawozdawczości – dane zebrane w trakcie procesu monitorowania są analizowane i wykorzystywane do przygotowania okresowych oraz końcowych raportów i sprawozdań;
- 3) monitoring na potrzeby zarządzania jakością – oznacza czuwanie nad wypracowaniem pożądaných rezultatów LSR, porównywanie ich adekwatnie do oczekiwań oraz podejmowanie działań zaradczych, w momencie zidentyfikowania odstępstwa;
- 4) monitoring na potrzeby zarządzania zmianą – wspomaga proces decyzyjny, ułatwia wskazanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostały zidentyfikowane zagrożenia, a korekta planów pozwala na wprowadzenie koniecznych działań korygujących;
- 5) monitoring na potrzeby ewaluacji – umożliwi dokonanie okresowej i końcowej oceny wartościującej wdrażanie LSR.

Proces monitoringu zaprojektowanej Strategii będzie obejmować następujące elementy:

- 1) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegające na:
 - a) analizie stopnia osiągnięcia wskaźników wykonalności celów Strategii,
 - b) monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych z miejsc realizacji operacji,
 - c) zaangażowaniu społeczności lokalnej w proces wdrażania LSR,
 - d) ocenie zgodności z harmonogramem ogłaszanych konkursów ujętym w LSR,
- 2) monitorowanie poziomu wydatkowania środków na poszczególne operacje;
- 3) ocenę zainteresowania stroną internetową LGD Ziemia Wąbrzeska;
- 4) ocenę zainteresowania ogłaszanymi konkursami;
- 5) ocenę zainteresowania prowadzonymi szkoleniami.

Dla celów monitorowania i analizy stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów Strategii zostanie opracowana ankieta monitorująca, jako podstawowe narzędzie weryfikacji osiągniętych wskaźników w ramach danej operacji, której złożenie będzie obligatoryjne w terminie 30 dni od dnia otrzymania płatności końcowej w ramach danej operacji. Jako narzędzia dodatkowe wskazuje się: oświadczenia i sprawozdania beneficjentów oraz Biura LGD.

Tabela 20. Sposób realizacji monitoringu.

Zakres badania	Podmiot/ organ wykonujący badanie	Sposób wykonania badania (źródła danych)	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
1. Harmonogram ogłaszanych konkursów 2. Budżet LGD 3. Wskaźniki realizacji LSR 4. Funkcjonowanie Biura LGD	1. Biuro LGD (ocena własna) 2. Zarząd LGD 3. Biuro LGD 4. Zarząd LGD / zewnętrzny ewaluator	1. Rejestr ogłoszonych konkursów 2. Dokumentacja własna LGD, informacje z ZW 3. Ankiety monitorujące beneficjentów, dokumentacja własna LGD 4. Anonimowe ankiety odbiorców świadczonego doradztwa 5. Rejestr doradztwa	Na bieżąco	1. Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem 2. Stopień wykorzystania funduszy 3. Wysokość zakontraktowanych środków 4. Stopień realizacji wskaźników produktu i rezultatu 5. Ocena pracy pracowników 6. Jakość i efektywność świadczonego doradztwa

Źródło: opracowanie własne.

10.2. Przebieg procesu ewaluacji

Ze względu na moment uruchomienia badania ewaluacyjnego w odniesieniu do procesów związanych ze wdrażaniem LSR oraz funkcjonowaniem LGD Ziemia Wąbrzeska przewidziana została:

- 1) ewaluacja on-going (bieżąca) w okresie I kwartału roku następującego po roku ocenianym za cały rok kalendarzowy polegająca na bieżącej analizie procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR;
- 2) ewaluacja ex-post, czyli po zakończeniu realizacji interwencji, której celem jest określenie jej długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy, tak aby była możliwość włączenia wyników badania do Strategii w kolejnym okresie programowania. Termin uruchomienia badania: 2028-03.2029 r., termin zakończenia: 30.06.2029 r.

Wybrane kryteria szczegółowe ewaluacji obejmują ocenę:

- 1) trafności – wyboru projektów pod względem założeń LSR i właściwego przyjęcia celów w LSR w odpowiedzi na zidentyfikowane obszary wymagające interwencji;
- 2) skuteczności – ocenę stopnia, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte;
- 3) trwałości – oceny faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju;
- 4) jakości – w odniesieniu do wszystkich realizowanych zadań, zarówno w ramach wdrażania Strategii, jak i działalności LGD.

Celem ewaluacji LSR i działalności LGD jest ocena jakości i zakresu realizowanych zadań oraz systematyczne dostarczenie wniosków i rekomendacji z badań na temat następujących aspektów:

- 1) jakość pracy Biura LGD;
- 2) jakość realizacji procedur wyboru operacji i trafności lokalnych kryteriów oceny;

- 3) skuteczność i efektywność Planu Komunikacji z lokalną społecznością;
- 4) jakość i efektywność interwencji LSR.

Ewaluacja ex-post przeprowadzona będzie przez podmiot zewnętrzny przy współpracy z Biurem LGD. Odbiorcami wyników ewaluacji będą członkowie LGD, Rady i Zarządu oraz społeczność lokalna. Zgodnie z założeniami LSR wyniki ewaluacji będą jawne poprzez publikację na stronie internetowej.

Przewiduje się opracowanie ewaluacji w oparciu o metody ilościowe i jakościowe pozyskiwania danych niezbędnych dla realizacji tego procesu, takie jak:

- 1) analiza danych zastanych (desk research), czyli analiza istniejących już dokumentów, raportów i dokumentów planistycznych;
- 2) wywiady indywidualne, stanowiące metodę jakościową i pozwalające na bardziej precyzyjne i szczegółowe zbadanie danego projektu;
- 3) badania ankietowe, stanowiące metodę ilościową i uzupełniającą powyższe metody, przy czym pozwalają one na zbadanie większej części społeczeństwa i odzwierciedlenie opinii społecznej.

Tabela 21. Sposób realizacji ewaluacji.

Elementy podlegające ewaluacji	Wykonawca ewaluacji	Metody zbierania danych	Źródła zbierania danych	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Jakość pracy Biura LGD	Zarząd LGD	1. kontrola w Biurze LGD 2. analiza danych z monitoringu	1. rozmowa z pracownikami Biura LGD 2. wywiady z przedstawicielami organów LGD 3. ankiety badające jakość świadczonych usług: doradztwa, spotkań informacyjnych, szkoleń	Termin pomiaru: raz w roku Okres pomiaru: cały rok kalendarzowy	Ocena rzetelności i staranności wykonywanej pracy przez pracowników Biura LGD, jakości obsługi w zakresie informowania, doradzania, efektywności świadczonego doradztwa, co przekłada się na ilość złożonych wniosków i jakość współpracy personelu Biura z członkami organów LGD.
Jakość realizacji procedur wyboru operacji i trafności lokalnych kryteriów oceny	Ewaluator zewnętrzny	1. analiza danych zastanych 2. wywiad grupowy z członkami Rady Programowej 3. badanie ankietowe z beneficjentami	1. dokumentacja z posiedzeń Rady Programowej 2. raport z wywiadu 3. wyniki ankiet	Czas pomiaru: 2025, 2027, 2029 r. Okres pomiaru: lata realizacji LSR 2023-2025, 2026-2027, 2028-2029 ex-post: 2023-2029	Analiza i ocena pracy Rady Programowej pod kątem stosowania zasad procedur i kryteriów wyboru operacji.
Skuteczność i efektywność planu komunikacji LGD z lokalną społecznością	Ewaluator zewnętrzny	1. badania ankietowe 2. wywiady z przedstawicielami lokalnej społeczności	1. raport z wynikami ankiet online 2. kwestionariusze wywiadów	Czas pomiaru: 2025, 2027, 2029 r. Okres pomiaru: lata realizacji LSR 2023-2025, 2026-2027, 2028-2029 ex-post:	Analiza jakości, skuteczności i celowości form komunikacji, środków przekazu, grup odbiorców, harmonogramu i budżetu działań komunikacyjnych pod kątem założeń

				2023-2029	zawartych w planie komunikacji. Ocena poziomu satysfakcji odbiorców działań komunikacyjnych.
Jakość i efektywność interwencji LSR	Ewaluator zewnętrzny	1. analiza danych zastanych 2. badania ankietowe 3. wywiady z przedstawicielami lokalnej społeczności	1. raporty wewnętrzne i zewnętrzne z realizacji LSR 2. raport z wynikami ankiet 3. kwestionariusze wywiadów	Czas pomiaru: 2025, 2027, 2029 r. Okres pomiaru: lata realizacji LSR 2023-2025, 2026-2027, 2028-2029 ex-post: 2023-2029	Analiza i ocena celowości i trafności założeń określonych w LSR w zakresie planowanych celów, przedsięwzięć, wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania oraz nakładów finansowych.

Źródło: opracowanie własne.

10.3. Wykorzystanie opinii i wniosków lokalnej społeczności

Wyniki przeprowadzonej ewaluacji i analizy danych monitoringowych będą istotnym źródłem informacji, jakie obszary zarówno z punktu widzenia wdrażania LSR, jak i funkcjonowania samej LGD i jej organów wymagają wsparcia lub też modyfikacji. Wyniki badań mogą posłużyć do:

- 1) podjęcia decyzji o konieczności aktualizacji LSR (w zakresie merytorycznym/ finansowym);
- 2) zmiany procedur i weryfikacji wniosków o przyznanie pomocy;
- 3) zmiany lokalnych kryteriów wyboru;
- 4) sformułowania rekomendacji w celu poprawy efektywności pracy Biura i organów LGD;
- 5) modyfikacji środków komunikacji LGD z lokalną społecznością oraz prowadzonych działań animacyjnych;
- 6) uwzględnienia wyników prowadzonych działań monitoringowych i ewaluacyjnych do planowania kolejnego okresu programowania.

Spis załączników:

1. Cele i przedsięwzięcia;
2. Plan działania;
3. Budżet LSR;
4. Plan wykorzystania budżetu LSR.

Spis map:

Mapa 1. Obszar Strategii na tle województwa kujawsko-pomorskiego.	13
Mapa 2. Obszar Strategii na tle krain historycznych.	15
Mapa 3. Uwarunkowania przestrzenne na tle krain geograficznych.	41
Mapa 4. Lokalny potencjał agroturystyczny, enoturystyczny i turystyczny, rolnictwo ekologiczne, ośrodki i centra wypoczynkowe.	61

Spis tabel:

Tabela 1. Struktura organu decyzyjnego Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Wąbrzeska.	10
Tabela 2. Rozwiązania formalno-prawne organów LGD.	11
Tabela 3. Przedstawiciele lokalnych interesów społeczno-gospodarczych zaangażowani w opracowanie LSR.	19
Tabela 4. Przebieg konsultacji z lokalną społecznością.	- 22 -
Tabela 5. Metody partycypacji wykorzystane na kluczowych etapach opracowania Strategii.	23
Tabela 6. Przebieg konsultacji z lokalną społecznością.	29
Tabela 7. Wykaz podmiotów zainteresowanych i zaangażowanych w tworzenie LSR oraz planowany sposób utrzymania ich zaangażowania we wdrażanie Strategii.	31
Tabela 8. Zestawienie potrzeb i potencjału wraz z ich uzasadnieniem.	35
Tabela 9. Grupy docelowe istotne z punktu widzenia realizacji Strategii.	40
Tabela 10. Jeziora na obszarze objętym Strategią.	42
Tabela 11. Zestawienie zawodów deficytowych na obszarze Strategii.	60
Tabela 12. Zestawienie przedsiębiorstw branży gastronomicznej.	62
Tabela 13. Wykaz miejsc integracji społecznej.	68
Tabela 14. Zgodność Strategii z innymi dokumentami strategicznymi.	70
Tabela 15. Uzasadnienie celów z przypisanymi im przedsięwzięciami oraz źródłem finansowania.	75
Tabela 16. Uzasadnienie celów z przypisanymi im przedsięwzięciami oraz źródłem finansowania.	76
Tabela 17. Cele i przedsięwzięcia z podziałem na źródła finansowania.	82
Tabela 18. Zestawienie źródeł finansowania Strategii.	91
Tabela 19. Środki finansowe przypisane celom i przedsięwzięciom.	92
Tabela 20. Sposób realizacji monitoringu.	94
Tabela 21. Sposób realizacji ewaluacji.	95

Spis wykresów:

Wykres 1. Powierzchnia gmin objętych LSR.	13
Wykres 2. Rozkład przestrzenny ludności obszaru Strategii.	14
Wykres 3. Silne strony obszaru Strategii.	24
Wykres 4. Słabe strony obszaru Strategii.	24
Wykres 5. Ukierunkowanie wsparcia w projektach niekomercyjnych.	25
Wykres 6. Ukierunkowanie wsparcia w sektorze gospodarczym.	25
Wykres 7. Optymalna wysokość premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej.	26
Wykres 8. Ukierunkowanie interwencji w zakresie turystyki i rekreacji.	26
Wykres 9. Grupy osób wymagających wsparcia w ramach Strategii.	26

Wykres 10. Branże działalności gospodarczej wymagające wsparcia w ramach Strategii.....	27
Wykres 11. Optymalne kanały komunikacyjne na linii LGD – lokalna społeczność.	27
Wykres 12. Zestawienie fiszek projektowych – koncepcji projektów.....	28
Wykres 13. Lasy i formy ochrony środowiska.	45
Wykres 14. Dynamika zmiany liczby ludności na obszarze Strategii.....	46
Wykres 15. Gęstość zaludnienia na obszarze Strategii.	46
Wykres 16. Saldo migracji, przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty na obszarze objętym LSR.	47
Wykres 17. Liczba mieszkańców wg grup ekonomicznych na obszarze Strategii.	47
Wykres 18. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym na obszarze Strategii.	47
Wykres 19. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym na obszarze Strategii.	48
Wykres 20. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym na obszarze Strategii.	48
Wykres 21. Dynamika zmian w grupach funkcjonalnych ludności na obszarze Strategii.	49
Wykres 22. Wskaźnik obciążenia demograficznego na obszarze Strategii.	49
Wykres 23. Liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON.....	50
Wykres 24. Liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców.	50
Wykres 25. Podmioty gospodarcze wg wielkości zatrudnienia i wyniku finansowego.....	51
Wykres 26. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.....	51
Wykres 27. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców.....	52
Wykres 28. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców.....	52
Wykres 29. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD na obszarze Strategii.	53
Wykres 30. Powierzchnia użytków rolnych i użytków rolnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca.	54
Wykres 31. Liczba gospodarstw rolnych według wielkości na obszarze Strategii.	54
Wykres 32. Struktura i liczba osób pracujących na obszarze Strategii.....	55
Wykres 33. Średnie wynagrodzenie brutto - obszar LSR na tle województwa kujawsko-pomorskiego i Polski.	56
Wykres 34. Liczba osób bezrobotnych na obszarze Strategii.....	56
Wykres 35. Stopa bezrobocia dla powiatu wąbrzeskiego.....	57
Wykres 36. Odsetek kobiet wśród osób bezrobotnych.	57
Wykres 37. Udział osób bezrobotnych w podziale na płeć w liczbie kobiet i mężczyzn w wieku produkcyjnym.	58
Wykres 38. Poziom wykształcenia wśród osób bezrobotnych na obszarze Strategii.	58
Wykres 39. Odsetek osób do 25 i powyżej 50 roku życia w ogóle osób bezrobotnych.....	59
Wykres 40. Odsetek osób długotrwale bezrobotnych oraz pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy. ...	59
Wykres 41. Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej.	63
Wykres 42. Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, w tym gospodarstw korzystających z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego.....	64
Wykres 43. Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności na obszarze Strategii.....	64
Wykres 44. Wyniki egzaminów ósmoklasistów.....	66
Wykres 45. Liczba organizacji pozarządowych oraz organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.....	67

Spis schematów:

Schemat 1. Metody partycypacji wykorzystane dla celów opracowania Strategii.	20
Schemat 2. Najważniejsze działania informacyjno-promocyjne.	32
Schemat 3. Uwarunkowania geograficzne obszaru Strategii.	42
Schemat 4. Najważniejsze cechy klimatu na obszarze Strategii.....	43
Schemat 5. Morfologia gleb na obszarze Strategii.....	43
Schemat 6. Wykaz osiedli popegeerowskich na obszarze Strategii.	65
Schemat 7. Cele i przedsięwzięcia w ramach Strategii.....	69

Spis zdjęć:

Zdjęcie 1. Dawny dwór w Niedźwiedziu.....	16
Zdjęcie 2. Kościół mennonicki w Jarantowicach.....	17
Zdjęcie 3. Rezerwat przyrody „Wronie”.....	44
Zdjęcie 4. Winnica w Kurkocinie.....	61

Bibliografia

- 1) *ABC samorządu terytorialnego, Poradnik nie tylko dla radnych*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa 2006;
- 2) *ABC konsultacji. Krótki przewodnik po metodach i technikach prowadzenia konsultacji społecznych*, Projekt społeczny 2012, Warszawa 2010;
- 3) Berman N., *Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego*, Municipium, Warszawa 2003;
- 4) Bienias S. i in., *Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012;
- 5) Bloch E., Kościelecki P., Śpiewak R., Zalewska K., *Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju*, Warszawa 2012;
- 6) Długosz D., Wygnański J. J., *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa 2005;
- 7) Dziemianowicz W. i in., *Planowanie strategiczne. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012;
- 8) Ferens A., Kondas R., Matysiak I., Rzeźnik G., Szyrski M., *Jak prowadzić konsultacje społeczne w samorządach? Zasady i najlepsze praktyki współpracy samorządów z przedstawicielami społeczności lokalnych. Przewodnik dla samorządów*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa 2010;
- 9) Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027;
- 10) Gójska A., Kuczyński P., Lewnstein B., Pogoda I., Zielińska E., *Konsultacje społeczne w przestrzeni wielkomiejskiej, Ochocki model dialogu obywatelskiego*, Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Warszawa;
- 11) Green M., Moore H. i John O'Brien J., *Rozwój społeczności w oparciu o zasoby. Model ABCD w praktyce*.
- 12) Kot T., Weremiuk A., *Wskaźniki w zarządzaniu strategicznym. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012;
- 13) Program Strategiczny Wspólna Polityka Rolna na lata 2021-2027;
- 14) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, z późn. zm.);
- 15) Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/>;
- 16) Strona internetowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi <https://www.gov.pl/web/rolnictwo>;
- 17) Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027, Toruń 2023;
- 18) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2022 r. poz. 943 oraz 2023 r. poz. 412);
- 19) Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261.).